

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk Politi

Dansk politi under tysk besættelse 1940-1945

Indhold:

1944 - 19. september - 1984	2	Det illegale kriminalpoliti	92
Politiet i besættelsens første år	4	Lidt statistik vedrørende politiet i besættelsestiden	95
19. september set med tyske øjne	16	Litteratur om politiet under 2. verdenskrig	97
Samarbejde, modarbejde og modstand	23		
Deportationen til de tyske fangelejre	84		

Dette temanummer indeholder også artikler, som var bragt i et tilsvarende nummer i 1969. Redaktionen har truffet dette valg frem for at indhente materiale fra nye forfattere med deraf følgende risici for »hukommelsesbrist« nu yderligere 15 år efter.

Der er ved forarbejdet til dette nummer indhentet en del materiale fra politikredsene, bl.a. fotooptagelser af mindetavler. Redaktionen takker for disse bidrag, der for en stor dels vedkommende har fundet anvendelse i bladet.

Alt indsamlet materiale vil iøvrigt blive stillet til rådighed for Politihistorisk Selskab.

19. september 1944-1984

... et temanummer

1944 - 19. september - 1984

Af rigspolitichef Ivar Boye

Der kan opregnes mange mindedage i politiets historie, men ingen står så skarpt i erindringen som den 19. september 1944. Ingen anden dag er præget af så stærke følelser, og ingen anden dag er i den grad forbundet med Danmarks almindelige historie, som det er tilfældet med hin septemberdag i 1944.

Besættelsesårene var en hård prøvelse for den danske befolkning. Det var fem svære år med utallige afsavn og lidelser, og der skete en stadigt voksende undertrykkelse og eliminering af danske myndigheder med den heraf følgende nedbrydning af vort demokratiske retssamfund.

Men disse kaotiske år blev en ikke mindre fatal og drøj periode for dansk politi med et foreløbigt klimaks den 19. september 1944. På denne dag kl. 1100 om formiddagen satte den tyske besættelsesmagt under dække af en falsk luftalarm sin aktion ind mod politi-

tiet i København og samtidig gennemførtes lignende aktioner i provinsbyerne.

Herved blev ca. 2.000 politifolk taget til fange og for de flestes vedkommende deporteret til tyske koncentrationslejre, medens størsteparten af dem, der havde undgået arrestation, sluttede op i den af Danmarks frihedsråd organiserede modstandskamp.

Denne dag, hvor politiet på så brutal måde blev fjernet fra sin gerning, blev skæbnesvanger for alle politifolk, hvad enten de blev sendt til koncentrationslejre, blev interneret herhjemme, gik under jorden eller flygtede til Sverige for at fortsætte kampen derfra. En usikker fremtid tegnede sig for dem og deres familier, og 7 lange måneder med ufattelig gru og elendighed skulle hengå, inden befrielsens time slog.

I glæden over befrielsen blandede sig imidlertid på smertelig vis sor-

gen over dem, der døde i koncentrationslejre, blev dræbt i modstandskampen eller henrettet for illegal virksomhed.

Siden har vi hvert år holdt mindet om den 19. september og besættelsestidens ofre i hævd, og den 19. september 1984 vil vi ved et mindearrangement i Københavns rådhus og på en lang række tjenestesteder over hele landet højtidelig holde 40-årsdagen for den tyske okkupationsmagts overgreb mod det danske politi.

På denne dag vil vi ære mindet om de gode danske politifolk, der gav deres liv i Danmarks frihedskamp, og vore tanker vil gå til dem, der vendte hjem fra koncentrationslejrhold og internering, men som var mærket for resten af livet af opholdets rædsler, og som ofte blev indhentet af en alt for tidlig død.

Fyrre år er hengået, og det kan måske forekomme en smule para-

doksalt, at vi stadig ønsker at markere en begivenhed fra en tid, der fremkalder så mange associationer om dystre episoder, og som for en stor del af nutidens danskere må stå i et underligt uvirkeligt skær.

Der er imidlertid mange gode grunde til, at vi ikke bør svække mindet om disse trængselsår. Navnlig bør man ikke underkende betydningen af den særlige kulturværdi, der ligger i kendskabet til sit lands og sine etatsfællers historie. Desuden bør man betænke, at det nok er den sidste »runde dag«, hvor det endnu vil være muligt at samle et større antal af de politifolk, der følte besættelsestiden på deres egen krop. De fleste er ikke længere i aktiv tjeneste, og deres stillinger er overtaget af unge kolleger, som ikke har kendt de vilkår, der dengang gjaldt for tjenesten, eller som har oplevet den særlige atmosfære af spænding, angst og uhygge, der kendetegnede datidens hverdag.

Vi ser frem til på mindedagen at hilse på dem, der under besættelsestiden varetog politigerningen, og vi vil sammen med dem mindes de tragiske begivenheder, der blev afgørende både for dem og for dansk politi.

Jeg finder det vigtigt, at man søger at fastholde det historiske billede fra den tid, og det har derfor glædet mig, at Politihistorisk Selskab allerede for år tilbage har taget initiativ til gennemførelse af et omfattende forskningsprojekt om politiet under besættelsen. Som led i dette projekt og for at sikre et tidshistorisk kildemateriale rettede selskabet i 1981 henvendelse til en lang række politifolk, der havde gjort tjeneste under besættelsen, og opfordrede dem til at fortælle om livet som politimand i disse år.

Tyngdepunktet i dette særnummer af Dansk Politi er en redigeret mosaik, som er taget fra de indkomne beretninger, og som

dækker hele perioden fra den 9. april 1940 til tiden umiddelbart efter befrielsen i maj 1945.

Det er mit håb, at det med denne sammenfattende skildring af besættelsestiden, set fra de involverede politifolks eget synspunkt, må lykkes at bibringe nutidens politigeneration en fornemmelse af en helt speciel epoke i politiets historie og en bedre forståelse af de vanskelige vilkår, som polititjenesten dengang udspilledes under.

Det var en tid, som forhåbentlig hverken Danmark eller dansk politi skal komme ud for igen, men det er en værdifuld ting at søge beskrivelsen af de mange begivenheder fastholdt i autentisk form fra dem, der oplevede besættelsestiden og selv var med til at præge den.

Jeg vil derfor afslutningsvis gerne her bringe min bedste tak til alle, der har medvirket til at nedskrive, indsamle og redigere dette historiske materiale. □

Politiet i besættelsens første år

Af Carl Aage Redlich

Da den tyske krigsmaskine den 9. april 1940 væltede ind over vort lands grænser, var der vel næppe mange i det danske samfund, der havde fantasi nok til at forestille sig de frygtelige konsekvenser, der fulgte i kølvandet på den tyske besættelsesmagt.

Den far, der betragtede de hagekorsprydede flyvemaskiner vidste ikke, at hans unge søn nogle få år senere skulle ende sit liv foran tyske geværmundinger bundet som et kreatur til en pæl. Moderen med det lille barn vidste ikke, at både hun og det lille barn skulle dræbes af tyske kanoner – og den politimand, der om morgenen blev indkaldt til tjeneste, vidste ikke, at han skulle slæbes til tyske tilintetgørelseslejre sammen med flere tusinde kolleger. Landet var lammet, og befolkningen kendte intet til det danske samfunds videre skæbne. Thi den kendte på dette tidspunkt intet til tysk mentalitet.

Med den holdning, den danske regering indtog i forholdet til den tyske besættelsesmagt, blev det hurtigt klart for politiet, at det gik en alvorlig fremtid i møde. Regeringens beslutning om at blive

og på denne måde søge at forhandle sig frem til de for det danske samfund bedst mulige forhold, viste sig at være det eneste rigtige på dette tidspunkt, men beslutningen blev samtidig politiets skæbne.

Strammede grebet

Tyskerne havde ikke været i landet mange timer, før mørkelægningen blev indført, og politiet skulle overvåge bestemmelsernes overholdelse. Offentlige møder blev forbudt, der blev udstedt forbud mod fotografering, og pressefriheden blev begrænset, våbenforbud, rationering af varer, handel med den tyske værne-magt, danske arbejdere til Tyskland og midlertidige tillæg til den borgerlige straffelov er få glimt af det kolossale arbejde, der lige fra første færd blev læsset over på politiet.

Arbejdet sprængte de afstukne rammer, og de første honorarlønnede politibetjente dukkede snart op. CB-ere blev indkaldt som hjælp for det ordinære politi – de blev i øvrigt meget populære som »føl« – og på utallige områder

kom besættelsen til at præge politiet. Man opdagede således pludseligt, at der i politiet fandtes tyske medløbere, og den tidligere frie og kammeratlige tone kollegerne imellem blev afdæmpet.

Langsomt, men usvigeligt sikkert, blev det tyske greb om det danske samfundsmaskineri strammet, og i samme tempo voksede modstandstrangen i befolkningen. De første illegale blade dukkede frem med nyheder fra krigsskuepladsen og med oplysninger om de episoder, dagbladene ikke måtte bringe. Antityske løbesedler og plakater med tyskfiendtlige sentenser blev daglige og for de fleste opmuntrende episoder, men i hele denne begyndende magtkamp blev det mere og mere klart, at politiet til sidst ville komme alvorligt i klemme. Kravene fra tysk side blev skarpere og skarpere i samme omfang, som det gik op for tyskerne, at de aldrig kunne vinde politiet for de tyske idealer og ønskedrømme.

Stigende tyske krav

Den begyndende sabotage blev en meget alvorlig belastning for politiet, da man fra officiel dansk side

tog afstand fra tanker om sabotage, samtidig med at man pålagde politiet at opklare sabotage og finde de skyldige. Det var vanskeligt at jonglere med ordrer og konduite på en sådan måde, at både befolkningen og den tyske værnemagt var tilfreds med politiets arbejde – og det lykkedes da heller aldrig. Oprettelsen af »Frikorps Danmark« i 1941 og i endnu højere grad forbudet mod det kommunistiske parti i august måned samme år skærpede den politiske kamp – ikke alene mellem dansk-tysk, men desværre også i mange andre kombinationer. Profitjagende forretningsfolk gravede nationalfølelsen ned, medens de skovlede penge ind fra forretninger med den tyske værnemagt. Forsyningssituationen på hjemmemarkedet blev mørkere og mørkere grundet på den tyske rovdrift, – og politiet fik stæde flere og flere opgaver. Nye tusinder blev antaget som reservepolitbetjente og måtte tilbringe det meste af tiden med at afpatruljere jernbanelagene og kyststrækninger. Den illegale trafik over Øresund blev mere og mere almindelig, og de første sabotager mod jernbanerne blev yderligere medvirkende til voldsomme tyske

angreb mod politiets »illoyale« holdning. Skulle man skildre samtlige politiets vanskeligheder i disse første besættelsesår i alle nuancer, måtte man samtidig opremse de utallige indskærpene cirkulæreskrivelser, der udgik til politiet over hele landet, og man måtte samtidig meget nøje redegøre for den historiske udvikling i det danske samfund, da politiets arbejde og besværligheder er et nøje spejlbillede af disse to faktorer.

Spændingen mellem de tyske krigsretter og de danske myndigheder fulgte i styrke ganske sabotagerens omfang. Allerede den 15. april 1940 blev der truffet aftale om, at spionage, sabotage og anden tysk fjendtlig virksomhed skulle behandles ved danske domstole og de domfældte hensættes i dansk arrest. Da tyskerne blev klar over, at de danske myndigheder ikke delte deres anskuelser m.h.t. bl.a. sabotage, brød de gang på gang aftalen. De tyske krigsretter afhentede de af de danske politi anholdte personer, og efterhånden begyndte de selv at foretage arrestationer af danske statsborgere og foretage politimæssige undersøgelser. I efteråret 1942 sad der således 42 dan-

ske statsborgere ved de tyske krigsretter, medens 9 danske statsborgere trods dansk protest var ført til afsoning i Tyskland. Man kan ikke på nogen måde sige, at det var første gang, tyskerne brød en aftale, men den tyske indblanding i danske retsforhold blev det første alvorlige sammenstød med den tyske besættelsesmagt, – og det åbnede heldigvis øjnene hos de mange, lad os kalde dem naive, der endnu troede på de tyske løfter.

Folkestrejker

De første store uroligheder med sammenstød mellem de tyske soldater og danske nazister på den ene side og den danske befolkning på den anden begyndte i sommeren 1943. I Esbjerg erklærede tyskerne undtagelsestilstand den 7. august, og som der senere blev tradition for, erklærede arbejderne generalstrejke nogle dage senere (den 11. august). Strejken blev signalet til en lang række opstande i mange jyske byer. Det var, som om man blot havde ventet på en, der skulle affyre startskuddet. Tyske provokationer parret med et længe opsparat had til alt tysk medførte generalstrejken i Odense den 18. august og i

Det blev hurtigt et dagligt syn at se tyske kampvogne rundt omkring i Københavns gader, men i besættelsens første tid ignorerede man simpelt hen disse køretøjer, og hvor man kunne genere dem rent trafikalt blev det gjort. På billedet ses en militær afdeling passere Politortorvet en vinterdag i 1941.

De første større demonstrationer fandt sted i forbindelse med Danmarks tilslutning til Anti-kominternpagten i november 1941. Det startede meget fredsommeligt med en studenterdemonstration til Amalienborg, hvor der blev oplæst en protestskrivelse. Det hed deri bl.a.: »... at vi hellere vil dele kår med det norske folk end uden modstand at lade Danmark bruge til formål, der står i yderste modstrid med vor vilje til at leve i et frit, folkestyret Danmark.« Senere på aftenen samme dag – den 25. november – kom det til store og magtfulde demonstrationer mod såvel den tyske besættelsesmagt som den danske regering og specielt udenrigsminister Scavenius. Billedet viser demonstrationstoget passere Rådhuspladsen.

Ålborg den 24. august, medens Århus fulgte efter den 25. august. Hele landet var i oprør, og regeringen begyndte sine overvejelser, om ikke tidspunktet nu var inde til at træde tilbage, da man i modsat fald ikke alene indadtil, men hovedsageligt ud mod den frie verden kunne blive identificeret som tysk lyd-regering. Man havde hidtil klamret sig til de i april 1940 indgåede aftaler, men vejen var ikke længere farbar. Et sidste forsøg blev gjort gennem en opfordring den 21. august til det danske folk, hvori man forsøgte mellem linjerne at gøre det klart for folk, at konsekvenserne af en dansk regerings tilbagetræden kunne blive katastrofal. Der var imidlertid intet at gøre. Uroen fortsatte, og den 28. august 1943 mødte Dr. Best – det tyske riges befuldmægtigede – hos den danske regering med to ultimative dokumenter: Det ene med et forlangende om, at regeringen skulle

erklære undtagelsestilstand over hele landet sammen med en række skærpede bestemmelser og det andet med specielle krav til Odense, som man bl.a. ønskede idømt en bod på 1 million kroner.

29. august

Der fulgte en voldsom politisk aktivitet, men de samarbejdende politiske partier var enige om at give tyskerne et klart nej. Tyskerne ville ikke bøje sig, og den 29. august slog de til, idet de for at lægge ekstra tryk på den danske regering allerede havde trukket større troppstyrker til landet nogle dage forinden.

Den 29. august 1943 indførte tyskerne egenmægtigt militær undtagelsestilstand i landet, hvilket blev meddelt kongen kl. 0400 om morgenen på Sorgenfri. Ministrene var suspenderet, men tyskerne forventede, at samtlige tjenestemænd forblev på deres poster. Samtidig iværksatte ty-

skerne angrebet på det danske forsvar, der fra højeste sted var pålagt ikke at yde modstand. Alligevel kom det adskillige steder til voldsom ildkamp, der krævede flere døds ofre end den tragiske 9. april 1940. Hele forsvarets udrustning blev taget (værdi ca. 700 mill. kroner beregnet i 1939-priser), og samtlige menige soldater og officerer blev interneret i lejre rundt om i landet.

Politiet afvæbnet

I første omgang blev også politiet afvæbnet – ligesom de blev det den 9. april 1940 – men allerede ved 1700-tiden om eftermiddagen blev våbnene atter udleveret. Kongen opholdt sig på Sorgenfri slot, medens kronprinsen boede på Amalienborg slot, men begge steder blev vagten afvæbnet og tysk militær sat i stedet. Stillet over for dette, forlangte kongen straks de tyske soldater fjernet, og mærkeligt nok blev anmodningen

efterkommet, hvorefter dansk politi overtog bevogtningen af den kongelige familie. Det var et ærefuldt hverv, der varede lige til 10. juni 1945, men alligevel betød det et nyt arbejdsområde og en ny belastning af det i forvejen overbelastede danske politi.

Regeringen trådte tilbage i skarp protest. D.v.s. regeringen indgav sin demissionsbegæring, men kongen afslog efter aftale denne begæring. Det kan lyde indviklet, men forholdet var det, at kongemagten efter dansk lov ikke kunne eksistere uden regering, hvorfor man benyttede dette lille trick, da man for alt i verden ville

bevare kongen som den danske stats overhoved og sidste bolværk mod tyskerne.

Det bliver vel aldrig opklaret, om tyskerne havde ventet denne reaktion fra regeringens side, eller om de endnu en gang havde regnet med en dansk afbøjning. Givet er det imidlertid, at episoden skabte røre i den frie verden, hvor Danmarks renommé i de første besættelsesår havde lidt et føleligt knæk.

Det kunne også være interessant at få opklaret, om det ikke var meningen allerede på dette tidspunkt at sætte dansk politi ud af funktion. Man må jo trods alt gøre

sig klart, at tyskerne var delt op i to lejre, der ud fra hvert sit område bedømte den foreliggende situation. Dr. Best var ansvarlig for det civile område, og han var vel nok i det store og hele interesseret i at få politisk ro, således at han kunne aflægge nogle smukke beretninger for »der führer«. General v. Hanneken derimod havde det militære ansvar, som anderledes tyngede. Invasionsfaren truede i en stedse stigende grad, og han havde længe set hen til den dag, da den danske hær kunne afvæbnes. Mange ting tyder på, at han også ville have sat politiet ud af funktion ved samme lejlighed,

Allerede i 1940 startede tyskerne hvervningen af frivillige i Danmark. Indtil den tysk-russiske krig blev disse frivillige indrullet i regiment »Nordland«, men 28. juni 1941 oprettedes »Frikorps Danmark«, der i modsætning til »Nordland« var en ren dansk militær enhed med bl.a. dansk flag. Styrken kom op på ca. 1000 mand, som i 1942-43 kom i kamp på østfronten med svære tab til følge. I september-oktober 1942 optrådte korpset stærkt provokerende under en orlov i Danmark, og de civile nazister støttede dem på alle måder i disse provokationer, som ofte førte til alvorlige sammenstød med befolkningen. På billedet ses korpset under en af de provokerende marchture gennem København. De opstrakte arme kan tælles på en hånd. Den kompakte »kødrand« på begge sider af kolonnen er civile, danske politimænd, der meget mod deres vilje blev udkommanderet til at passe på, at disse landsforræddere ikke led overlast.

men dr. Best modsatte sig dette af hensyn til den politiske ro. Adskillige steder forlangte de stedlige tyske kommandanter loyalitetserklæringer af politimestrene – hvilket i øvrigt mange efterkom – men efter forhandling blev disse erklæringer tilbagetrukket. Af dem, der nægtede at underskrive, var politimester Simony, Varde, der blev arresteret, tilbageholdt og deporteret til Tyskland, hvor han døde.

Efter aktionen den 29. august sammenkaldte tyskerne departementscheferne samt flere højtstående tjenestemænd, hvoriblandt var rigspolitichefen, vicepolitichefen og politidirektøren sammen med tilsvarende ledelser fra andre etater. Man ville have et eller andet grundlag, hvorpå man kunne styre landet videre, og efter adskillige forhandlinger indvilgede departementscheferne efter opfordring fra politikerne og kongen i at føre statsadministrationen videre. Der blev straks rejst kritik mod denne ordning fra bl.a. modstandsbevægelsens side, men man har næppe gjort sig klart, hvad der ville være sket, såfremt også departementscheferne havde forladt skuepladsen. Der var bejlere nok til regeringschefposten blandt de tyskorienterede danske statsborgere, som ikke veg af vejen for hos tyskerne at foreslå sig selv som ministre. I hvert fald politiet kan vist være tilfreds med den udvikling, som fandt sted, selv om det ikke blev et misundelsesværdigt job at skulle fortsætte under de givne retningslinier.

Landet uden regering

Over hele landet blev der den 29. august arresteret ca. 400 fremtrædende personer som gidsler. Tyske standretter blev straks oprettet, og de første alvorlige domme blev afsagt allerede den 31. august. Den samlede presse blev indkaldt til møde hos dr. Best, der holdt en ualmindelig voldsom tale, der var sprængfyldt med trusler. Radioen blev belempet med en tysk leder, Dr. E. Loh-

mann, og der kom totalt forbud mod at bringe engelsk og amerikansk litteratur og musik i radioen. Næsten overalt blev der udstedt udgangsforbud, hvis tider vekslede fra dag til dag alt efter det tyske humør, og der blev lovet kæmpestore dusører til dem, der kunne og ville angive sabotører og andre tysk fjendtlige personer.

Umiddelbart før regeringens tilbagetræden blev udsendt en appel til samtlige statens tjenestemænd med opfordring til at blive på posterne af hensyn til den danske befolkning, hvilken opfordring blev gentaget i et fortroligt cirkulære til politiet.

Det er givet, at begivenhederne kom til at influere på politiets arbejde. Med øjeblikkeligt varsel opførte politiets medvirken ved opklaring af sabotage og lignende, selv om denne medvirken i realiteten på dette tidspunkt var ebbet helt ud. Når man i det hele taget fastholdt disse sager så længe, var det ud fra den betragtning, at så længe politiet behandlede sagerne, holdt tyskerne sig borte fra dem. Der findes da også adskillige tidligere sabotører, der den dag i dag sender politiet en venlig tanke og tak, fordi man i forvejen ringede og spurgte, om der var nogen hjemme. Mange kunne eller ville ikke forstå denne indstilling, og der er i den illegale presse faldet mange hårde ord om politiets arbejde på dette område. Når dette er sagt, skal også siges, at der inden for politiets egne rækker fandtes nazister, der selvfølgelig arbejdede ud fra helt andre forudsætninger. Tilstedeværelsen af sådanne inferiorer personer kunne i givne tilfælde virke hæmmende på selv den varmeste sympati for det illegale arbejde.

Frihedsrådet

Den 29. august 1943 erklærede Danmark – eller i hvert fald den danske befolkning – Tyskland krig, og denne krig blev indledt med en lang række sabotager, der gav genlyd overalt i den frie verden. Frihedsrådet dukkede op med proklamationer og manende

opråb til befolkningen, og den engelske radios danske udsendelser begyndte at domineres af lige så kendte som mærkelige kodeord til de illegale grupper.

Som modvægt mod den stigende sabotage blev det nazistiske »Sommerkorps« oprettet. I forvejen eksisterede Schalburgkorpset, der især efter 29. august begyndte at føre det store ord. Den næste store, historiske begivenhed, man træffer på, når man beskæftiger sig med besættelsestiden, er jødeforfølgelserne i september-oktober 1943.

Gennem flere år havde man undret sig over, at tyskerne, som andre steder udryddede jøderne med hård hånd, intet foretog sig mod de ca. 7.000 jøder, der indtil sommeren 1943 opholdt sig her i landet. Af disse var endog ca. 1.000 flygtninge fra Tyskland, men heller ikke mod dem blev der foretaget nogen aktion. Man havde i den danske nazistiske presse adskillige gange søgt at provokere jødeforfølgelser, men den tyske forkærlighed for arierne, som de personificerede med danske og norske statsborgere, kom indirekte til at gavne jøderne. Man forsøgte gennem de første år at vinde danskerne, og man var klar over, at der ville komme en voldsom reaktion, hvis man satte ind med raceforfølgelser, så af rent politiske årsager fik jøderne lov til at leve i fred, selv om adskillige allerede af forsigtighedsgrunde var afrejst ad illegale ruter til Sverige.

Da man måtte opgive at komme videre med danskerne, var det heller ikke mere nødvendigt at tage hensyn til dem, og i al hemmelighed forberedte man sig på en aktion mod jøderne.

Et flammende had tændtes

Det har sikkert undret mange, hvorledes det gik til, at så mange jøder undslap til Sverige. Det er senere blevet opklaret, at tyskeren, den skibsfartskyndige attaché v. Duckwitz, der i hemmelighed var imod nazismen, i mange tilfælde var Danmark en god

Da tyskerne ved årsskiftet 1943-44 totalt havde opgivet at få en fredelig løsning af forholdene i Danmark, satte man ind med en kynisk terror, som bestod i drab på mange af offentligheden kendte personer og bombe-sprængninger af danske forretninger, virksomheder, forlystelsessteder m.v. Disse bombeattentater blev hurtigt døbt »Schalburgtage«, da ingen var i tvivl om, at det var tyskerne, som forøvede dem – hvad de lidt senere da heller ikke lagde skjul på. Den 31. januar 1944 sprængte tyskerne og deres danske lejesvende »Palladiums«s atelier i luften. Det sørgelige resultat ses på ovenstående billede.

mand. Han opsnappede ordren om forfølgelserne og bragte – som i adskillige tidligere tilfælde – Hans Hedtoft meddelelsen, og denne underrettede det mosaiske trossamfund. Da jøderne samledes i synagogen den 29. september i anledning af det jødiske nytår, blev de advaret om den forestående aktion og opfordret til flugt. Fredag den 1. oktober startede tyskerne deres aktion, men heldigvis traf de ikke ret mange hjemme. Advarslen var spredt fra mand til mand, og kun de meget gamle, som simpelt hen ikke kunne flygte, og de fattige med mange små børn, blev ofre for dette brutale og nedværdigende overfald. Der blev over hele landet afhentet ca. 300 jødiske personer, og ikke engang 10 pct. af dette antal var mellem 20 og 60 år. Disse tal fortæller bedre end ord om tyskernes »heroiske« indsats. Denne nat tændtes i befolkningen et flammende had til alt tysk. Selv de lunkne og valne fik øjnene op for den fulde sandhed, og tyskerne måtte betale en høj pris for de 300 stakkels mennesker, der

blev deporteret til Tyskland. I disse dage – eller for det meste nætter – blev Øresund sejlet tyndt af både med jødiske flygtninge. Hele befolkningen med de få nazistiske undtagelser nær var med i den gigantiske transport, og politiet spillede en ikke uvæsentlig rolle. Kystpolitiet sørgede for fri bane, når bådene skulle sendes af sted, og mangfoldige andre sørgede for transporten, der i mange tilfælde foregik i politiets vogne. Tyskerne var klar over, at der måtte gøres et eller andet for at formilde befolkningen, og så greb man til løsladelse af de internerede soldater, der var holdt tilbage siden 29. august. Man veg end ikke tilbage for at offentliggøre et opråb, hvori man forklarer: »Efter at jøderne, som ved deres tyskfiendtlige ophidselsesvirksomhed og deres moralske støtte til terror- og sabotagehandlinger, hvilket i væsentlig grad har bidraget til skærpelse af situationen i Danmark, ved de fra tysk side trufne forholdsregler er blevet udskilt af det offentlige liv og hindret i fortsat at forgifte at-

mosfæren, vil der med opfyldelse af det ønske, der næres i vide kredse af den danske befolkning, i de nærmeste dage blive påbegyndt løsladelse af internerede danske soldater, og løsladelsen vil finde sted i det tempo, der bestemmes af de tekniske muligheder.« Officererne betakkede sig for at blive løsladt på landsmænds bekostning, hvilket de meddelte i en skrivelse til tyskerne, men resultatet blev det, at samtlige værnepligtige var løsladt den 15. oktober og officererne den 22. Den underjordiske hær og modstandsbevægelsen i sin helhed fik en kolossal tilgang efter soldaternes løsladelse. Organisationen blev udbygget, og i det af frihedsrådet nedsatte militærudvalg blev også politiet repræsenteret.

Stigende kriminalitet

Den 1. oktober udskiftede tyskerne deres chef for det tyske politi i Danmark, idet Regierungsrat Kannstein blev erstattet af SS-manden Dr. Mildner, hvilket

ikke var nogen forbedring. Dr. Mildner krævede, at politiet skulle yde bistand ved opklaringen af sabotagerne, som generede tyskerne mere og mere. Da man frygtede for, at politiet skulle blive afsat – hvad der var imod politikernes og kongens ønske – gik man med til at forhandle om de nærmere betingelser, idet man dog på forhånd havde aftalt at trainere sagen så længe som muligt. Denne taktik lykkedes så godt, at der intet mere skete før 19. september 1944. Man nåede dog at få fastslået, at hverken de danske, nazistiske organisationer eller Schalburgkorpset måtte optræde politimæssigt, – og trods alt

må man erkende, at dette løfte blev overholdt. I de enkeltstående tilfælde, hvor personer fra disse korps alligevel optrådte med politimyndighed, blev de virkelig straffet.

Situationen blev tilspidset. Kriminaliteten steg voldsomt under indtrykket af den voldsomme tid. Røveriske overfald, tyverier og frem for alt sortbørshandel floredede som aldrig før. Patruljerende politi blev holdt op og frataget deres våben, og selv om det kan tænkes, at det har været modstandsfolk i enkelte tilfælde, var det vel snarere forbrydere, der under modstandskampens pseudonym dækkede sig ind med våben,

og politiet slog hårdt ned over for denne tendens.

Den 3. november blev en af Storebælts-færgerne hærget af en bombeeksplosion, der givetvis skyldtes »schalburtagen«, da tyskerne på et vist tidspunkt forbød videre undersøgelse (det var da en bil med tyske nummerplader, der som så ofte før, var indblandet i undersøgelserne). Resultatet blev omfattende visitationer af hver enkelt rejsende, – og det var atter politiet, der måtte lægge ryg til en upopulær foranstaltning.

Invasionsfrygt

De tyske befæstningsarbejder i Jylland blev af frygt for invasion

Den københavnske folkestrejke i 1944, der var en 100 % gennemført generalstrejke, blev en begivenhed, som vakte en voldsom opsigt over hele verden. Baggrunden var invasionen i Normandiet den 6. juni, der gav inspirationen, men det, der fik bægeret til at flyde over, var henrettelsen af 8 danske sabotører den 23. juni og »Schalburgtagen« mod Tivoli den 24. juni. Tyskerne ville øjensynligt søge at lokke modstandsbevægelsen frem for på et tidligt tidspunkt at udslette den, men det lykkedes ikke trods nye henrettelser og indførelse af spærretid i det sommervarme København. Svaret fra befolkningen blev først de kendte »gå-tidligt-hjem-strejker« og senere generalstrejken fra 30. juni til 4.-5. juli. Billedet er fra Nørrebrogade, hvor der af alt forhåndenværende materiale blev bygget spæringer for at hindre tysk kørsel.

fremskyndet, men ellers var det dødsdomme og stikkerlikvidationer, der optog sindene mest, – indtil den 4. januar 1944: Da myrdede tyskerne Kaj Munk. Undersøgelserne måtte hurtigt indstilles, da gerningsmændene straks kunne udpeges. I stigende omfang deporterede tyskerne danske fanger til tyske koncentrationslejre og fængsler. Den 9. februar blev politimester Simony og to politifuldmægtige arresteret for at have ydet hjælp til en sabotørgruppe. Politifolkene blev sendt til Tyskland. Situationen blev forværret ganske betydeligt, da Pancke den 5. januar 1944 afløste Dr. Mildner. Man vandrede faktisk på randen af en vulkan. Pancke fremsatte på ny ultimative krav til politiet om medvirken i sager mod sabotører, og forvirringen blev komplet, da den svenske radio den 24. januar meddelte, at dansk politi var arresteret af tyskerne.

Under forhandlingerne med Pancke nåede man atter frem til et af besættelsestidens utallige kompromis'er. Det dansk-tyske udrykningskommando blev oprettet, men det viste sig senere, at dette kommando fik uendelig stor betydning. Det danske politi fik herigennem en kærkommen lejlighed til at komme på de steder, hvor de ellers ikke kunne slå ned på tyske og tyskvenlige urostiftere, idet politiet som bekendt ikke på dette tidspunkt kunne anholde eller blot afhøre personer i tysk tjeneste, når der kun var tale om forseelser. Hvor svær og svævende denne bestemmelse var, ses bedst af den kendsgerning, at tyskerne bl.a. henførte uagtssomt manddrab og grov krænkelser af husfreden som – forseelser. Nu kunne – og det blev også gjort – politiet i ubemærket måde føre kartotek over de tyskvenlige provokatører, og det høstede man gavn af siden.

»Under jorden«

Krigen kom nærmere og nærmere ind på landet. Den 17. maj blev 11

tyske flyvemaskiner skudt ned over det nordlige Jylland. Antallet af mord, henrettelser og likvidationer steg fra dag til dag. Politiet deltog i stort omfang i det illegale arbejde. Den 31. januar 1944 havde politiet sit første tab, idet en politimand brutalt blev skudt ned på gaden. 3. februar blev en politimand dræbt i ildkamp mod Gestapo under udførelsen af illegalt arbejde, og den 6. marts blev en politimand dræbt i Odense. 28. april faldt atter en politimand på sin post, en blev skudt af Gestapo på sin bopæl den 21. maj – og sådan kan man fortsætte hvad angår tiden fremover. Gang på gang forsvandt en kollega under jorden, hvis han da nåede bort, inden han blev afhentet af Gestapo; men ingen spurgte om noget. Kun enkelte, organiserede politigrupper fandtes på denne tid, men hver for sig var den enkelte politimand engageret i andre grupper. De ganske enkelte politimænd, der nærrede nazistiske interesser, og som havde skadet andre derved, var for fleres vedkommende blevet likvideret, medens andre bekendte klar kulør og gik i tysk tjeneste, således at politiet på dette tidspunkt måtte anses for »rent« i det omfang, det nu var muligt at konstatere noget sådant.

Schalburgkorpset, der var overflyttet til Ringsted på et tidligere tidspunkt af besættelsen, besøgte København den 1. april som et led i en række åbenlyse provokationer fra tysk side, dels for at lokke modstandsbevægelsen frem og dels for at »samle stof« mod politiet. Man var klar over, at politiet ville komme alvorligt på arbejde, og det kom til at slå til. Under en såkaldt parademarch gennem København blev der skudt efter tilfældige tilskuere eller forbipasserende, og en politimand der ikke hilste det tyske hagekorsbanner, blev mishandlet groft. Som sidste udvej for at »skabe situationer« skød man efter politiets udrykningsvogne, men det lykkedes endnu en gang for politiet at holde hovedet nogenlunde koldt, såle-

des at der blev givet endnu en frist, inden den endelige afvikling.

Såfremt der bag det hjemlige nazistparti havde stået bedre og mere begavede folk med større indflydelse, havde alt vel set anderledes ud. Nu var det så heldigt, at disse nazister var så udelige og dilettantiske, at selv ikke tyskerne kunne bruge dem til andet end en simpel stikkertjeneste. Frits Clausen forsøgte at stive sit parti af ved at melde sig som frivillig til kampen mod Sovjet på østfronten; men heller ikke der kunne man bruge ham. Han havnede imidlertid på et drankerhjem i Würzburg, og hans parti var efterhånden splittet i mange fraktioner.

I modsætning hertil arbejdede de tyske stikkerorganisationer og terrorgrupper uhyre intenst. Øverste leder var her chefen for Gestapo i Danmark siden 5. januar 1944, Otto Bovensiepen. De mest kendte og frygtede grupper var »Petergruppen«, der var ledet af Otto Schwerdt med dæknævnet Peter Schaefer. Denne gruppe bestod oprindeligt af specialuddannede tyskere, men senere blev af danske optaget bl.a. Brøndum og Bothilsen Nielsen. »Lille Jørgen-gruppen« med den tyske Kriminalrat Erich Buncke som leder og udelukkende med danske bandedemedlemmer, »Lorentzen-gruppen«, der bestod af danske terrorister, og endelig den dansk-tyske »Schiøler-gruppe«.

Selv om disse grupper har talrige mord og ødelæggelser af millionværdier på samvittigheden – hvis man kan tale om nogen sådan i denne forbindelse – nåede de dog aldrig at trænge frem til modstandsbevægelsens centrale organer, selv om de uden at vide det flere gange var i betænkelig nærhed af det rette spor.

Nævnes må også den såkaldte E.T. (Efterretningstjenesten), der oprindeligt var oprettet af cand. jur. Erik Spleth, der havde tænkt sig organisationen som afløser af det danske politi. Desværre havde denne organisation en kedelig for-

bindelse med politiet, da en tidligere politimand, Erik V. Petersen, blev leder af E. T., da Spleth faldt på østfronten. Der fandt på samme tid en omorganisering sted, således at organisationen blev opdelt i tre grupper: Den ene – under ledelse af ham selv – skulle skaffe oplysninger om det danske politis dispositioner og om de enkelte politifolks politiske indstilling. Den anden afdeling blev ledet af en tidligere politimand, Poul Otto Ditlev Nielsen (»Svend Stål«), og den beskæftigede sig udelukkende med terrorhandling og drab. Endelig skal om den tredje gruppe nævnes, at dens hovedopgave var at skaffe oplysninger om danske militærpersoners politiske indstilling, og for at gøre beskæmmelsen komplet må nævnes, at også den tredje gruppe blev ledet af en tidligere politimand, Oktavius Norén.

Det var et uhyggeligt trekløver, som der ikke er grund til at dvæle ved i længere tid. Der findes næppe nogen, der på så lav og nedværdigende måde har tilsmudset dansk politi.

Uroen fortsatte over hele landet. Patriotter blev myrdet, stikkere likvideret, tyske virksomheder sprængt i luften, offentlige bygninger blev jævnet med jorden som repressalier fra tysk side, bladhusene blev sprængt i luften som led i en forstærket kamp mod pressen og specielt den illegale presse, som man ikke kunne komme på sporet af.

Nye angreb på politiet

Den 26. maj skyllede en arrestationsbølge over landet – og hovedparten af de arresterede var politifolk. Det blev optakten til nye angreb på politiet. Dr. Best stillede krav om, at politiet skulle overtage sabotagevagten; han forlangte at få udleveret danske statsborgere, der blev anholdt af dansk politi uden hensyn til, om de var anholdt i forbindelse med illegalt arbejde eller under andre omstændigheder; og han truede med at reducere politiet med 2/3, hvorefter han så ville fylde op

med tysk politi. Situationen så endnu en gang faretruende ud. Forhandlingerne med tyskerne blev trukket i langdrag, og Best blev ustyrlig rasende, da politiet sluttelig gav det svar, at man ikke ville overtage sabotagevagter under nogen form. Man kunne strække sig til at holde vagt ved de offentlige værker som elektricitetsværk, vandværk, gasværk o.lign. Der var alvorlig optræk til en aktion mod politiet, men som lyn fra en klar himmel kom invasionen i Normandiet den 6. juni 1944, og tyskerne fik andet at tænke på. Berlin var ikke interesseret i politisk uro i Danmark – og politiet red stormen af. Best kom imidlertid tilbage til sagen kort efter. Nye forhandlinger blev indledt efter fornyede tyske krav, men endnu en gang skete der noget: Folkestrejken brød ud, og forhandlingerne blev afbrudt.

Generalstrejken

Tyskernes meningsløse bombesprængning af Tivoli i København blev den begivenhed, der fik bøgeret til at flyde over. Befolkningens voldsomme reaktion blev besvaret med tysk udgangsforbud, der blev trodset. Demonstrationer mod al tysk blev millionbyens klare svar, og folkestrejken var en realitet. Det var jo faktisk en verdenshistorisk begivenhed, at en storby på så åbenlys en måde og med et så strålende resultat trodsede den tyske krigsmaskine. Trods tysk omringning af byen i forsøg på at udsulte befolkningen var der en enig front. Frihedsrådet forlangte af tyskerne, at Schalburgkorpset omgående skulle fjernes fra byen, ligesom man forlangte undtagelsestilstanden ophævet. Der blev opfordret til fortsat strejke, og den københavnske befolkning fulgte parolen. Der blev rejst barrikader i gaderne. Sporvogne og biler kom til at virke som tankspærringer mod de tyske tanks, der skydende masede sig vej gennem byen. Efter adskillige forhandlinger bøjede tyskerne sig for de danske krav, og strejken blev afblæst den

4. juli. Danmark havde vundet sin hidtil største sejr over tyskerne, men kampen havde kostet 102 døde og 700 sårede.

Efter folkestrejken kom tyskerne atter til politiet med deres krav, der fortsat blev negligeret. Et kompromis medførte, at politiet lovede at udvide patruljeringen i de udsatte kvarterer. Tyskerne forlangte CB-politiet fjernet, hvilket man bøjede sig for, idet den største del af dets funktioner overgik til kommandocentraltjenesten, der stadig var bemandet med CB-værnepligtige.

I begyndelsen af august måned blev lejren i Frøslev taget i brug, idet man da overførte 741 fanger fra Horserød.

Tyskerne havde aldrig opgivet at knægte politiet, og de mange voldsomme begivenheder i eftersommeren 1944 gav den anledning, som man havde spejdet efter så længe. På den anden side blev situationen også efterhånden uholdbar for politiet, der kom i en mere og mere vanskelig situation, efterhånden som kampen skred frem og krigens afslutning nærmede sig. Fra visse kredses side kritiseredes stærkt, at politiet stadig blev på sin post, medens andre – med samtlige politikere og kongen i spidsen – var af den opfattelse, at politiet skulle blive så længe som overhovedet muligt for at værne befolkningen. Der skal ikke her fældes nogen dom over, hvad der var rigtigst, men sandheden er jo dog den, at det store flertal efter krigen takkede politiet for den indsats, der blev ydet. Nerverne hos de fleste politifolk var noget tyndslidte i eftersommeren 1944. Man var klar over, at situationen ikke holdt meget længere, men hvad ville der ske?

Den 14. september kom det første forvarsel i form af en meddelelse fra Pancke: »Den måde, på hvilken de politiske mord i den senere tid har taget overhånd, har gjort det umuligt for den højere SS- og politifører i Danmark længere at tåle, at det danske politi ikke med al energi modarbejder den forbry-

deriske underverdens gangstermetoder. Det er derfor, under forhandling med departementschef Eivind Larsen, blevet stillet den fordring til det danske politi med alle til rådighed stående kræfter at eftersøge morderne og sørge for, at de bliver straffet.«

Man var klar over, at afgørelsen måtte komme i nær fremtid, og de papirer og kartoteker, der ikke allerede var blevet fjernet, forsvandt.

Den 16. september førte tyskerne 197 danskere fra Frøslevlejren til Tyskland trods de givne løfter om ikke at deportere fanger, efter at Frøslevlejren var blevet indrettet – netop for at forhindre overflytninger til Tyskland. Frihedsrådet dekreterede en proteststrejke, der skulle slutte den 18. september – og næppe var denne strejke slutet, før politiets skæbnedag indtraf den 19. september 1944.

19. september

De nærmere omstændigheder ved planlægningen af aktionen mod politiet finder man nærmere

præciseret i de afhøringer, der efter kapitulationen blev foretaget af de tyske ledere. I det efterfølgende bringes således et udsnit af forhøret over den tidligere så mægtige general Pancke: »Sigtede (Pancke) og general von Hanneken var enige om, at det danske politi, veludrustet, som det var, især ved illegale midler både i henseende til menneskemateriale og tekniske hjælpemidler ville frembyde en fare i tilfælde af invasion, og erfaringerne både fra Frankrig og andetsteds fra måtte tilskynde dem til at fjerne en sådan fare, før en invasion kunne finde sted. Under deres drøftelser tog de også i betænkning, at en afvæbning af politiet muligvis ville lokke modstandsbevægelsens tropper frem, således at det også ville blive muligt at bekæmpe disse effektivt, før det kom til invasion. Sigtede siger, at både han og general v. Hanneken troede på en britisk invasion og på, at denne, hvis den kom, ville finde sted i løbet af september. Resultatet af forhandlingerne var, at sig-

tede skulle prøve at få tilladelse til at afvæbne politiet, og i begyndelsen af september sendte han sin adjutant, Graurock, til Berlin, hvorfra adjutanten skulle forelægge Himmler planen pr. fjernskriver. Når han valgte denne fremgangsmåde, var det, fordi planen måtte holdes fuldstændig hemmelig.

Den 12. september indløb Himmlers skriftlige billigelse til at afvæbne og delvis internere politiet, og Himmler meddelte i sit brev, at også Hitler havde billiget planen. Beslutningen om aktionen blev således taget uden nogen mundtlig drøftelse mellem sigtede og Himmler, respektive Hitler. Før beslutningen blev taget den 12. september, havde sigtede drøftet sagen med general Hanneken her i landet. På spørgsmålet, om Best ikke vidste besked med aktionen, svarede sigtede, at både han og Best ikke vidste besked derom, men når spørgsmålet nu blev stillet direkte til ham, ville han udtale, at han gav Best meddelelse om aktionen den 12. september,

Den københavnske generalstrejke blev en meget blodig begivenhed, som kostede mere end 100 mennesker livet, medens mere end 600 blev indbragt til hospitalerne som sårede af tyske kugler fra pistoler, geværer og endog mindre kanoner, der blev stillet op på strategisk betydningsfulde steder i byen. Billedet her giver en uhyggelig men autentisk skildring af gaderne, hvor folk uden varsel blev skudt ned af de ophidsede tyskere.

den dag, han modtog bemyndigelse til at bringe den til udførelse. På spørgsmålet om, hvorledes Best stillede sig til aktionen, udtalte sigtede, at Best i det store og hele indrømmede, at den var nødvendig, men nærrede megen tvivl om, hvilke følger den ville få for den politiske udvikling i Danmark. Da Best ikke var blevet spurgt til råds i forvejen, erklærede han, at han heller ikke ville vide noget som helst derom og holde sig helt uden for den, og denne rolle ville han spille både over for de danske myndigheder og over for det tyske udenrigsministerium. Han mente, at det ville være lettere for ham at optræde bagefter, når han hævdede, at han ingen del havde haft i aktionen. Derefter talte man kun lidt om aktionen, og Best fik hverken at vide, hvornår den skulle finde sted, eller de nærmere enkeltheder i planen. På spørgsmålet, om det var for at være borte fra byen, at Best netop på dette tidspunkt rejste til Jylland, svarede sigtede, at det troede han ikke, i hvert fald kendte Best ikke datoen, da han rejste bort.

Sigtede begyndte nu at udarbejde planen i detaljer så hemmeligt som muligt og tilrettelagde den, således at den kunne bringes til udførelse den 19. Bovensiepen havde ikke vidst noget om planen, før afgørelsen faldt den 12. september, men så blev han underrettet om, hvad der forestod.

Den 17. september rejste sigtede til Jylland og forelagde planen for general v. Hanneken og traf aftaler med ham, i hvilket omfang Wehrmacht skulle deltage. Han fik en ordre til general Richter, der skulle stille sig til rådighed for sigtede efter at have modtaget et bestemt kodeord, og Luftwaffe-generalen blev også informeret på grund af den luftalarm, som skulle indlede aktionen. Kodeordet var »Möwe« (Måge). Indtil sent på aftenen den 18. var Bovensiepen det eneste medlem af politiet (det tyske), der var blevet indviet.

Da man foreholdt sigtede, at en

afvæbning af politiet, således som sigtede ønskede, og hvorunder han ville fjerne 2000-2500 politimænd fra de største byer (han regnede med omtrent 1800 i København og 500 i provinsen), ikke nødvendigvis behøvede at være ensbetydende med at deportere dem til Tyskland, gjorde sigtede gældende, at han ikke så nogen mulighed for at anbringe dem i Danmark. Han havde ikke fået at vide, hvor det var hensigten at anbringe dem i Tyskland. Man havde kun fortalt ham, at de skulle sættes om bord i skibe og sejles til Lübeck. Det var også et led i den fuldstændige hemmelighedsfuldhed, hvorunder planen blev udarbejdet, at man ikke havde sagt noget om dette. Det skulle arrangeres af Kaltenbrunner, og sigtede bemærkede i denne forbindelse, at admiral Wurmbach heller ikke vidste, i hvilket øjemed, skibet skulle stilles til rådighed. «

Reaktionen

Aktionen mod politiet medførte, som det kunne forventes – og som tyskerne ventede det – en voldsom reaktion. Frihedsrådet proklamerede generalstrejke, men man advarede kraftigt modstandsbevægelsens styrker mod at gå til angreb, da man ikke fandt tidspunktet inde. Det er særlig interessant bagefter at se denne proklamation i relation til ovennævnte afhøring af Pancke, der jo netop havde håbet på at kunne lokke modstandsbevægelsen frem. Trods glødende kamplyst lykkedes det at holde modstandsbevægelsens folk fra direkte kamphandlinger, og det er vel rigtigt, som »Information« skrev i denne anledning: »Den aktive modstandsbevægelse har aldrig udført større dåd end dette at holde sig i ro i dag«.

Panckes forklaring over for det danske folk kom til at lyde således i form af et budskab i den danske radio: »Mord, sabotage og forbrydelser har i mere end et år været kendetegnet for det offentlige liv i Danmark. Det danske politi øn-

skede ikke at træde kraftigt op imod denne anarkistiske udvikling. Ved hjælp af tvetydige op-råb, som blev forstået på den rigtige måde af den politiske underverden, troede man at kunne tilfredsstille den i opretholdelse af ro og orden interesserede besættelsesmagt. Endvidere er det fastslået, at sabotage og mord blev understøttet aktivt af det danske politi. Alt tydede på en opløsning af retstilstandene, og man drev Danmark frem mod bolsjeviseringen. Det lykkedes en forbryderisk underverden at vinde så megen indflydelse i det offentlige liv, at den med resultat kunne proklamere generalstrejke og andre alvorlige forstyrrelser af den offentlige orden.

En besættelsesmagt fra et land, som i den alvorligste time kæmper for sit liv, kan ikke længere tillade en sådan udvikling. Dens interesser ligger i opretholdelse af ro og orden.

Besættelsesmagten ser sig derfor nødsaget til at foretage en omorganisering af det danske politi. Indtil denne omorganisering er bragt til ende, indføres der derfor fra i dag den 19. september 1944 kl. 1200 politimæssig undtagelsestilstand over hele Danmark. Hele det danske politi sættes indtil videre ud af funktion.

I overgangsperioden garanterer den tyske besættelsesmagt for ro og orden. Vi ønsker at yde den velvilligt indstillede del af befolkningen enhver tænkelig beskyttelse mod forbrydelser. De af besættelsesmagten gennemførte forholdsregler er udelukkende af politimæssig art. Der er derfor ikke forudset noget indgreb i den statslige og kommunale forvaltning.

Alle handlinger, som tager sigte på at forstyrre genindførelsen af ro og orden, vil blive hensynsløst bekæmpet. «

Radioavisens speakere nægtede at oplæse ovenstående meddelelse, som jo i realiteten er den fineste anbefaling, dansk politi nogensinde har fået. Radiohuset

19. september - set med tyske øjne

Efterfølgende beretning om det, der gik forud for politiaktionen, og om selve aktionens forløb i København er blevet til på grundlag af de afhøringer, der efter kapitulationen fandt sted af en række af de ledende tyskere, blandt andre Werner Best, Günther Pancke og Otto Bovensiepen.

Tidligere kriminalkommissær Harry Frost, Københavns opdagelsespoliti, der medvirkede ved disse afhøringer, har senere til Rigsarkivet indleveret en del materiale, fremkommet på grundlag af arbejdet med de nævnte sager. Den del af materialet, der omhandler den 19. september, således som denne dato blev anskuet med tyske øjne, er efter velvillig tilladelse fra Harry Frost af Rigsarkivet blevet stillet til rådighed for Dansk Politi.

Af Frank Madsen.

Den aktion, der førte til fjernelse og deportation af det danske politi, var først og fremmest begrundet i militære hensyn og i tyskeres frygt for en allieret landgang. Den 2. oktober 1942 havde general Hermann von Hanneken, en hård og brutal officer, afløst general Lüdke som øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark, og det var Hitlers udtrykkelige ordre til von Hanneken, at han skulle sætte landet i stand til at imødegå en allieret invasion. Det var dette, der blev hovedformålet for den nye øverstkommanderende under hans tilstedeværelse i Danmark, og det er i lyset af disse hans bestræbelser for blandt andet at sikre »baglandet«, at aktionen

mod det danske politi skal ses. General von Hanneken gennemtrufede opløsningen af den danske hær den 29. august 1943, og godt et år senere var han den drivende kraft bag opløsningen af politiet og tilfangetagelsen af store dele af styrken. Han var den, der drev på, men han fandt villige hjælpere hos de hærværende ledere af det tyske politi og sikkerhedstjenesten. Forud var dog gået en lang række forhandlinger og intriger bag de tyske kulisser.

von Hanneken kræver aktion

I slutningen af juli, begyndelsen af august 1944 var Pancke hos general von Hanneken i Silke-

borg på et af sine sædvanlige 14. dages besøg. von Hanneken viste Pancke en fortrolig beretning fra »Oberkommando der Wehrmacht« om invasionen i Frankrig og dens forløb, idet han særlig henledte Panckes opmærksomhed på, hvad beretningen oplyste om det franske politis holdning, der som bekendt, specielt måske for Paris' vedkommende, var afgjort fjendtlig.

von Hanneken regnede med en tilsvarende fare fra det danske politis side, da det fremfor alt i hovedstaden og de større byer var sammensat af yderst velegnede og veludrustede folk. Da politistyrken, som efter de officielle danske tal, der var tyskerne bekendt, var på ca. 8000 mand, og dette efter

tysk opfattelse var alt for meget, forlangte von Hanneken, at antallet blev reduceret med mellem 2 og 3000 mand. Herved ville man, mente von Hanneken, yderligere opnå, at lederne for CB-styrkerne, der efter tysk opfattelse omfattede 40.000 mand for hele landet, blev fjernet, således at CB-erne i tilfælde af invasion ville være uden ledelse og derfor uanvendelige.

General von Hanneken, af Himmler kaldet »den hæmmede kriger«. Han var en kontorgeneral med ambitioner, men blev i 1945 anklaget for korruption, degraderet til major og sendt til østfronten.

Ved samme lejlighed omtalte von Hanneken grænsegendarmeriet, som helt skulle fjernes, da han havde informationer om, at det under invasionen kunne ødelægge forbindelsesvejene mellem Danmark og Tyskland, ligesom han var vidende om, at det havde været engelske agenter og andre behjælpelige med at overskride grænsen.

Pancke sluttede sig i et og alt til von Hannekens synspunkter så meget mere, som det ved det tyske politis undersøgelser i mange tilfælde var godtgjort, at danske politifolk gav sig af med illegalt arbejde, og selv om det fra officiel dansk side var erklæret, at politiet i tilfælde af invasion ville forholde sig neutralt, var man fra tysk hold i meget stærk tvivl om, hvorvidt politifolkene ville følge ledelsen.

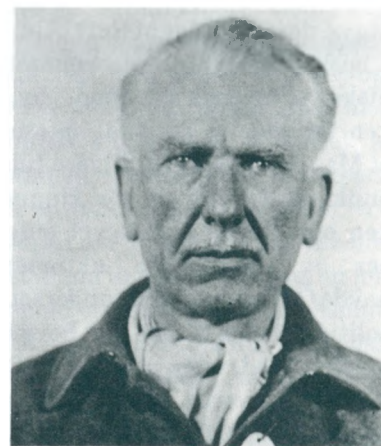
Da Pancke kom tilbage til København, stillede han over for rigspolitichefen krav om, at politiet skulle overtage sabotagebevogtningen af virksomheder, der arbejdede for tyskerne; kunne kravet ikke opfyldes, skulle styrken reduceres til fredstids niveau. Pancke vidste, da han stillede kravet, at politiet aldrig ville gå ind på det, men på den måde ville han jo også opnå at få politistyrken reduceret uden at røbe den virkelige grund.

Pancke skriver til Himmler

Forhandlingerne med politiet trak imidlertid ud, og da Pancke under et senere besøg hos von Hanneken meddelte ham dette og samtidig anførte, at det for ham så ud, som om politiet hverken kunne eller ville reducere styrken, forlangte von Hanneken, at der skete noget, idet frygten for en invasion i Danmark nu havde taget fast form. von Hanneken vidste således, at der lå invasionsstyrker af alle våbenarter i Hull og andre øst-engelske havnebyer, hvortil kom, at vind- og vandforhold – efter månens stilling – var gunstige for invasion i tiden indtil den 21. september 1944. Efter Panckes idé blev de derpå enige om at fjerne en trediedel af politistyrkerne i København, Århus, Ålborg og Odense, hvilket de regnede med svarede til den ønskede reduktion; der var kun tale om disse byer, da det var de eneste steder, hvor politiet efter deres mening kunne opstilles i større, kampkraftige enheder. Pancke fik overladt den praktiske gennemførelse af aktionen, idet von Hanneken lovede ham assistance af mandskab, da Pancke selv kun rådede over 2 bataljoner politisdater.

Efter hjemkomsten til København skrev Pancke et brev til sin chef, Himmler, hvori han søgte om tilladelse til at gennemføre politiaktionen. Hans adjutant, Graurock, blev sendt til Berlin for at overrække brevet til Himmler personlig, men da Himmler var

bortrejst, blev indholdet fjernskrevet til hans hovedkvarter. Graurock havde besked om at afvente svar, men da der i løbet af et par dage ikke var kommet noget, rejste han tilbage til København. Den 12. september kom svaret fra Himmler på fjernskriveren hos Bovensiepen, der underhånden var blevet underrettet af Pancke nogle dage forinden. I fjernskrivermeddelelsen var foruden tilladelse til politiaktionen givet tilladelse til at anholde departementcheferne; derudover indeholdt den en passus om, at Dr. Best ikke måtte underrettes. Efter det oplyste er departementcheferne blevet bragt på bane i Berlin, af hvem vides dog ikke, da der blev søgt om tilladelse til politiaktionen, med den begrundelse, at man lige så godt kunne tage skridtet fuldt ud.

Günther Pancke, politigeneral, en landsknægttype. Han tilrettelagde og ledede aktionen. Pancke havde et dårligt forhold til den langt mere intelligente Bovensiepen.

Bovensiepen indså imidlertid, at aktionen mod departementcheferne kunne få katastrofale følger for den danske administration med deraf flydende ulemper for samhandelen med Tyskland, hvorfor han på egen hånd og bag ryggen af Pancke gennem sin chef, Kaltenbrunner, fik Himmler formået til at tilbagekalde tilladelsen til anholdelsen af departementcheferne.

Hvor meget vidste Dr. Best?

Uanset passus'en om, at Dr. Best ikke måtte underrettes, gik Pancke samme dag til Best og informerede ham, idet han syntes, at han ikke kunne være bekendt at holde Best uden for en så vigtig sag, da Best jo var hans ligestillede. Best erklærede, at han intet som helst ville have med politiaktionen at gøre, og at han officielt fortsat måtte være uvidende om den. Af den grund ville han tage til Jylland og vise sig ved befæstningsarbejderne ved Kolding, hvad Pancke syntes var udmærket og heldigt, eftersom han forudså besværlige forhandlinger med den danske administration efter aktionens gennemførelse, hvorfor det ville være rart at have en forhandler, der officielt intet vidste.*

Endnu samme dag, altså den 12. september, fik den før nævnte Graurock samt Hauptmann Otto Mayr, der var leder af BdO, Abt. 1 c, besked om at ordne det rent tekniske vedrørende aktionen, i hvilken forbindelse det skal oplyses, at Mayr på et langt tidligere tidspunkt, men efter at von Hanneken og Pancke var blevet enige om at gennemføre aktionen, havde fået til opgave at undersøge politiets belægnings- og bevæbningsforhold, uden at han dog fik at vide, hvortil oplysningerne skulle bruges. Oplysningerne fik Mayr gennem ET ved Erik V. Petersen/Mogens Reholt, idet Mayr ud fra sin ovenfor nævnte stilling var forbindelsesmand mellem Pancke og ET.

Den 13. september blev lederne for Abt. III og IV, henholdsvis Pahl og Hoffmann, underrettet på et møde med Pancke og Bovensiepen.

Pressemeddelelsen den 14. blev affattet af Otto Mayr og skulle tjene som en slags legalisering af selve aktionen.**

Vistnok den 17. september var alt tilrettelagt, hvorfor Pancke rejste til von Hanneken i Silkeborg og meddelte, at aktionen skulle finde sted den 19. k. 1100. Når tidspunktet kl. 1100 blev valgt, skyld-

tes det, at man jo kun ønskede en trediedel af styrken og derfor måtte undgå at gennemføre den vagtombytning, som tyskerne vidste fandt sted kl. 0800 og kl. 1600. Ved samme lejlighed blev det aftalt, at kommandanten i København, Richter, skulle stille det nødvendige mandskab. Efter konference med von Hanneken talte Pancke med flyvevåbnets chef og anmodede om flyveralarm den 19. kl. 1100. Den 18. om aftenen blev Kriminalkommissar Elpert fra

Werner Best, tysk rigsbefuldmægtiget, dr. jur. Vidste han intet, eller ville han intet vide om aktionen mod det danske politi?

Abt. IV 3 a underhånden underrettet af Hoffmann, og kl. 0300 selve den 19. tog Pancke ud til kommandanten for København, Richter, og underrettede ham om aktionen, hvorefter han fik den ønskede assistance.

Wäschers og Pahls forklaringer

Studienrat Hans Wäsche og Sturmbannführer Hans Pahl, der var leder af Abt. III i København, har hver forklaret om begivenhedernes forløb. Wäsche siger, at han den 15. eller 16. september meldte sig tilbage til Bovensiepen efter en tjenesterejse til Tyskland. Ved den lejlighed udtalte Bovensiepen, at der i nær fremtid skulle finde en større aktion sted, som sikkert ville forbyde Wäsche,

men at han ikke måtte fortælle noget som helst om, hvad aktionen gik ud på. Wäsche forsøgte at udfrigte, men det eneste, han opnåede, var et tilsagn om, at han den følgende mandag, altså den 18. september, skulle blive informeret. Han opsøgte dog uden resultat Bovensiepen den pågældende dag, idet Bovensiepen erklærede, at han endnu ikke kunne frigive oplysningerne.

Den 19. september blev Wäsche telefonisk anmodet om at indfinde sig på Bovensiepens kontor. Til stede var her foruden Bovensiepen selv en mand ved navn Gerandt, gesandtschaftsrat. Bovensiepen fortalte nu, at det danske politi skulle anholdes kl. 1100, og han spurgte dem, hvad de sagde hertil. Begge udtalte deres store betænkeligheder og henviste til den voldsomme reaktion, som uden tvivl ville komme hos den danske befolkning. Bovensiepen syntes også at få betænkeligheder, men erklærede, at der intet var at gøre. Aktionen måtte have sit forløb.

Hans Pahl siger i sin forklaring, at han et par dage før den 19. september af Bovensiepen fik besked på at udbringe de forseglede ordrer om politiaktionen til værne-magtskommandanterne i Odense, Kolding, Århus og Ålborg. Han var på det tidspunkt selv klar over, hvad der forestod, idet han var blevet underrettet på et møde mellem Pancke, Bovensiepen og Hoffmann.

Pahl havde ordre til at lede det tyske sikkerhedspoliti i Ålborg under aktionen, som blev forestået af oberst Buttler fra værne-magten.

Efter aktionen kom der fra enten Pancke eller Bovensiepen befaling om, at 50-årige og derover skulle løslades, mens resten skulle sendes til Frøslev. Videre bestemtes det, at alt kriminalpoliti kunne løslades, såfremt der ikke var konkrete sigtelser eller andet mod den enkelte mand.

I Århus blev det tyske sikkerhedspoliti under aktionen ledet af kriminalrat Bunke, da kriminalrat

Schwitzgebel var sygemeldt. I Odense ledede Guttmann det stedlige tyske sikkerhedspoliti, og i Kolding blev aktionen gennemført under ledelse af den stedlige chef.

Otto Bovensiepen, chef for sikkerhedspolitiet i Danmark, jurist, en kraftfuld og dynamisk personlighed, der ville knuse modstandsbevægelsen gennem terror.

Til Frøslev-lejren eller Tyskland?

Som det vil ses, var der ved døgnets begyndelse den 19. september kun et forholdsvis lille antal tyskere, der var informeret, og heri må vel årsagen søges til, at der ikke, således som det havde været tilfældet med andre tyske aktioner, var »sivet« noget ud. Når flere tyskere ikke på forhånd vidste besked, skyldtes det hos Pancke i og for sig ikke nogen mistanke om, at der var forrædere inden for det tyske politi eller andre tyske organer, men mere den kendsgerning, at der blev »snakket« for meget både på den ene og anden måde, af hvilken grund han frygtede »utætheder«.

Den 19. kl. 0600 blev der afholdt et møde mellem Pancke, Bovensiepen, Hoffmann samt Hauptsturmführer Arnold og nogle officerer fra »Schutzpolizei«; i mødet deltog endvidere Kriminalkommissar Elpert, der fik besked på efter nedkæmpelse af evt. modstand på Politigården at sørge for, at de danske politifolk blev samlet i den runde gård, og at papirer m.v. på kontorerne forblev urørt. Efter dette møde holdt Bovensiepen

parole for afdelingslederne; samtidig blev Shell-huset afspærret fra omverdenen, og enhver udgang og telefonsamtale skulle først godkendes af Otto Mayr. På parolen redegjorde Bovensiepen for aktionen og udtalte, at det var hensigten at lade det anholdte politi interneres i Frøslev-lejren. Dette foranledigede 2 navngivne tyske politifolk til i kraftige vendinger at udtale sig om, at det efter deres mening var idiotisk at sende dansk politi til Frøslev, idet det i stedet burde sendes til Tyskland, da det i høj grad var illegalt og modarbejdede tyskerne ved enhver lejlighed. I Tyskland kunne det danske politi endvidere personlig få lejlighed til at føle de allieredes bombeangreb, som det jo var så glad for. Endvidere udtalte de, at når tyske kvinder og børn kunne udholde det dernede, kunne »det forbandede danske politi« vel også. De faldne udtalelser ændrede dog intet i bestemmelsen om, at politiet skulle til Frøslev. Efter aktionens gennemførelse kom der telefonbesked til Bovensiepen fra den tyske kommandant i Frøslev, der meddelte, at han ikke havde plads til de ca. 2000 politifolk. Bovensiepen telefonerede til sin chef, Kaltenbrunner, og resultatet blev, at politiet skulle overføres til koncentrationslejre, ikke krigsfangelejre, da værnemagten havde modsat sig dette med den begrundelse, at der ikke var krig mellem Danmark og Tyskland. Over for denne forklaring fra Bovensiepen står Panckes om, at der allerede under hans forhandlinger med von Hanneken var blevet bestemt, at politiet skulle sendes til krigsfangelejre i Tyskland, da en internering i Danmark ikke kunne finde sted på grund af pladsmangel og mangel på bevogtningsmandskab. På den anden side støttede Bovensiepens forklaring af Hoffmann, der har oplyst, at han et par dage før aktionen var til møde med Pancke, Bovensiepen og Graurock, og herunder fik han den bestemte opfattelse, at han, når politiet var afvæbnet og interneret,

skulle have lejlighed til at gennemgå materialet og sammenholde det med det materiale, han lå inde med mod enkelte danske politifolk, og han fik videre den opfattelse, at kun de af politifolkene, mod hvem der forelå materiale om deltagelse i illegal virksomhed, skulle sendes til Tyskland.

Damperens tilstedeværelse i Københavns havn var en tilfældighed; af forsigtighedsgrunde havde Pancke nemlig intet turde foretage sig for at få transportmidler for selve den 19. da han henvendte sig til admiral Wurmbach, der henviste til skibet. Havde det ikke været der, havde tyskerne anvendt krigsskibe eller jernbane.

Kampen på Amalienborg

Pancke har om de nærmere omstændigheder vedrørende kampen på Amalienborg slotsplads, hvor den danske politivagt kom i ildkamp med tyske marinetropper en time efter, at aktionen mod politiet var indledt, forklaret, at kampen i virkeligheden beroede på en misforståelse, idet der ved ordren om politiaktionen var blevet glemt at tage udtrykkeligt forbehold om politivagten på Amalienborg. Denne vagt havde man overhovedet ikke skænket en tanke.

Om middagen den 19. september steg der en marinetropp i land på Toldboden, og skønt løjtnanten, der ledede troppen, havde ordre til at gå ad Toldbodgade og Bredgade, tog han fejl og gik ad Amaliegade, hvorved han ville have passeret over slotspladsen. Hvorledes ildkampen kom i gang, kan Pancke ikke udtale sig om, da han ikke var til stede, men det er blevet indberettet til ham, at det var det danske politi, der havde forskanset sig på slotspladsen, der åbnede ilden, som blev besvaret af de tyske tropper. Han fastholdt, at marinetroppen ikke havde nogen som helst opgave at løse hverken på slotspladsen eller andetsteds i København i forbindelse med politiaktionen, men skulle gå til Ho-

tel Phønix, hvor de skulle forstærke den derværende tyske marinevagt, da man regnede med, at der som følge af politiaktionen kunne opstå uroligheder i byen. Pancke blev af admiral Wurm-bach telefonisk gjort opmærksom på, at det havde udviklet sig til ildkamp på slotspladsen, og Wurm-bach forlangte, at der skulle sættes hårdt imod hårdt. Dette var Pancke imidlertid imod, så meget mere som han, vistnok telefonisk, havde været i forbindelse med den daværende departementchef Svenningsen om samme forhold og havde lovet denne omgående at afblæse striden, idet han havde forsikret Svenningsen, at man overhovedet ikke fra tysk side havde haft i sinde at afvæbne kongens bevæbnede politivagt. I den anledning sendte han major Rehbein til kamppladsen, for at denne kunne give ordre til, at de tyske tropper skulle trække sig tilbage. Yderligere ved han, at Bovensiepen opholdt sig i kvarteret omkring Amalienborg, og at han også forsøgte at få striden bilagt ved at få de tyske marinesoldater til at op-høre med ildkampen. Pancke oplyser, at der på tysk side var 11 dræbte og et større antal sårede. Derudover blev en tysk politisoldat, der ledsagede Bovensiepen i dennes vogn, dræbt under kam-pene på Amalienborg.

Politiet går under jorden

Efter aktionens gennemførelse regnede Pancke med, at de politifolk, der ikke var taget, ville melde sig til tjeneste, når den første forskrækkelse havde fortaget sig, da det jo efter tysk opfattelse måtte være i høj grad i de pågældendes egen og i landets interesse, at den almindelige kriminalitet blev bekæmpet. Da denne reaktion udeblev, og da tyskerne i stedet erfarede, at de ikke interne-rede politifolk var gået under jorden, fik Hoffmann den tanke at indrykke en meddelelse i pressen om, at sådanne politifolk roligt kunne vende tilbage til deres bo-

pæl, da man fra tysk side ikke havde nogen interesse af dem, medmindre den enkelte havde beskæftiget sig med illegalt arbejde.

Som modvægt mod rækken af usympatiske tyskere ses her det daværende tyske gesandtskabs skibsfartskyndige, G.F. Duckwitz, som bag kulisserne spillede en vigtig rolle. Duckwitz, der var antinazist, havde nære, hemmelige forbindelser til danske politikere, og det lykkedes i mange tilfælde at give advarende meldinger. Ikke mindst forud for jødeforfølgelserne i 1943 og under forhandlingerne i forbindelse med folkestrejken i København, fik han stor og afgørende betydning for udviklingen. I årene 1955-58 var Duckwitz ambassadør i Danmark.

Hans begrundelse for denne idé var den, at han var klar over, at var en politimand ikke illegal, skulle han nok blive det ved at leve under jorden, hvorfor det for tyskerne måtte gælde om at få dem til snarest at flytte hjem til hustruer og børn. Når hans »annoncekampagne« ikke blev til noget, skyldtes det modstand »oppefra«.

Erklæringen i den danske presse om politiaktionen blev affattet af Gesandtschaftsrat Gernadt og Studienrat Wäsche i forening efter ordre af Bovensiepen.***

Den 23. september udsendte Pancke følgende dagsbefaling til de tyske enheder, der havde delta-

get i aktionen: »Til alle ledere og menige, der deltog i aktion Möwe, udtaler jeg min specielle anerkendelse for hver enkelts beslutsomme indsats og ulastelige adfærd, som sikrede foretagendets fuldstændige succes.

Jeg forventer derhos, at enhver befalingsmand og undergiven også i tiden fremover, i betragtning af vort folks hårde strid i slutfasen af vor kamp for sejren, i enhver situation og til enhver tid sætter ind med hele sin person. Nærværende befaling vil være at bekendtgøre for samtlige de i enhederne tjenstgørende.«

»Notits til føreren«

Dermed var fjernelsen af det danske politi en kendsgerning, men om betimeligheden af dette skridt fortsatte stridighederne i den tyske lejr, endog på allerhøjeste plan.

Dette fremgår af en notits, som den tyske udenrigsminister, von Ribbentrop, den 23. september sendte til Hitler. Det hedder indledningsvis i denne »notits til føreren«:

»Gesandt von Sonnleithner har for Føreren forelagt telegrammerne fra den rigsbefuldmægtigede Dr. Best i København om den aktion, hvorved det danske politi blev afvæbnet. Af telegrammerne fremgår det, at Dr. Best først bagud har fået kendskab til denne aktion. Samtidig har Gesandt von Sonnleithner underrettet Føreren om, at også jeg selv først bagud har fået noget at vide om aktionen, nemlig gennem Dr. Bests telegrammer. Efter hvad gesandt von Sonnleithner nu melder mig, har Føreren givet rigsføreren for SS befaling til at gennemføre denne aktion, og med hensyn til befallingens hemmeligholdelse over for den rigsbefuldmægtigede har han bemærket, at dette var nødvendigt, fordi det var godtgjort, at fra den rigsbefuldmægtigedes embedskontor sivede alting ud.

Jeg antager, at der til Føreren er afgivet meldinger, ved hvilke Dr. Best eller hans personale beskyld-

des for at krænke hemmeligholdspligten. Jeg selv har hidtil ikke fået kendskab til nogen som helst kendsgerning, som kunne begrunde en sådan beskyldning. Heller ikke mine nu foretagne undersøgelser har givet noget holdpunkt for, at der foreligger sådanne kendsgerninger. Jeg ville derfor være Føreren meget taknemmelig, hvis han ville give mig meddelelse om, fra hvilken side der er afgivet meldinger af den her omhandlede art, og hvilket indhold, de havde.

Jeg ville da foranledige, at en nøjagtig undersøgelse blev indledt. I mellemtiden har jeg allerede beordret Dr. Best til mit feltkvarter og har endvidere givet befaling til, at hans embede i København indtil videre afholder sig fra alle tjenstlige forretninger.

I anledning af den af gesandt von Sonnleithner på mine vegne over for Føreren yderligere foredragne opfattelse, at den rigsbefuldmægtigede som følge af politiaktionens hemmeligholdelse for ham

var kommet i en vanskelig situation såvel over for de derværende tyske myndigheder men også i særdeleshed over for danskerne, og at han ikke kunne overtage noget ansvar for aktionens følger, har Føreren også på sin side bekræftet det første og i øvrigt erklæret, at den rigsbefuldmægtigede ikke bærer ansvaret. Da den rigsbefuldmægtigede efter det ham i sin tid af Føreren givne hverv skulle være ansvarlig for hele den politiske udvikling i Danmark, må jeg antage, at Føreren ikke længere anser dette hverv som gyldigt. Jeg ville være Føreren taknemmelig for anvisning på, hvorledes og af hvilket embede, forholdene i Danmark fremtidig skal undergives ansvarlig behandling ...«

Tyskerne vasker hænder

De afhørte tyske krigsforbrydere har alle erklæret, at de ikke på forhånd var vidende om de frygtelige forhold i de tyske koncentrationslejre, og såvel Pancke som

Bovensiepen og Best reagerede – da dødsfaldene i lejrene begyndte at indtræffe – ved protester over for deres respektive chefer, Himmler, Kaltenbrunner og von Ribbentrop, under henvisning til, at det var blevet lovet Bovensiepen, at politifolkene ikke skulle betragtes og behandles som koncentrationsfanger i almindelighed. Deres protester, hævder de, førte da også til, at politifolkene senere blev overført til krigsfangelejre.

Så vidt tyskernes egne forklaringer. Man forstår tidligere kriminalkommissær Harry Frost, når han i et personligt P.S. til disse erklæringer anfører: »Så mange var ordene om den mørkeste dato i dansk politis historie. Om det er den fulde sandhed, der er kommet frem, er et andet spørgsmål.« □

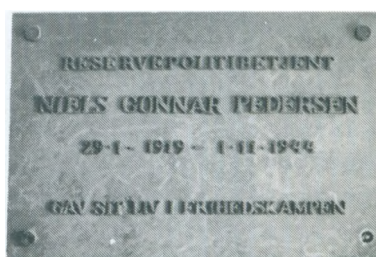
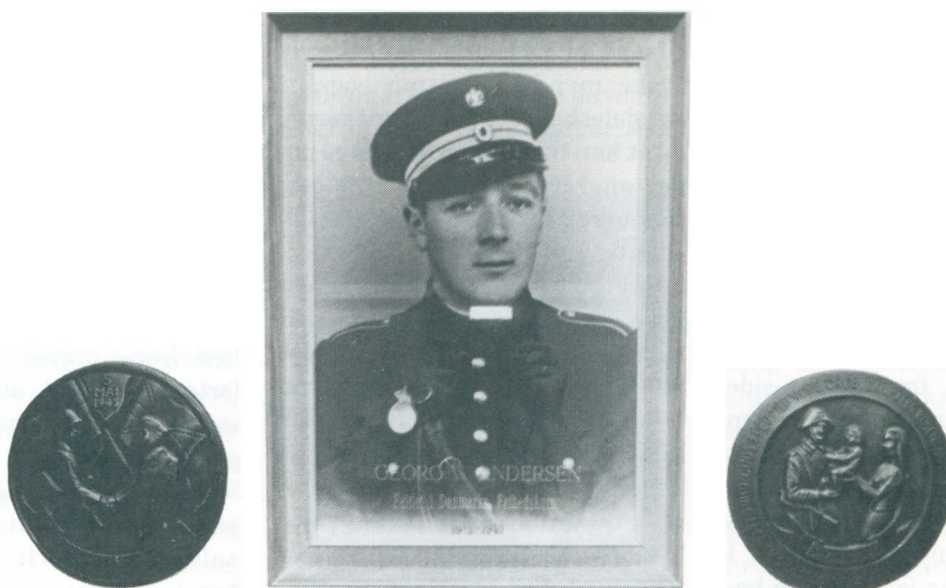
* (Det skal bemærkes, at Best har nægtet på forhånd at være videnden om politiaktionen).

** (Gengivet i artiklen »Politiet i besættelsens første år«).

*** (Gengivet i artiklen »Politiet i besættelsens første år«).

Hipofolk, politiets svorne fjender, optræder i drabelige positurer under øvelse

Samarbejde, modarbejde og modstand

Dansk Politi
under tysk besættelse 1940-1945

Ved universitetsadjunkt cand. jur. *Henning Koch* og kandidatstipendiat lic. phil. *Henrik Stevnsborg*

Henning Koch.

Henrik Stevnsborg

Politihistorisk Selskabs bestyrelse anmodede i 1981 to medarbejdere ved Kriminalistisk Institut, *Henning Koch* og *Henrik Stevnsborg*, om at udarbejde et projektoplæg til en undersøgelse af politiet under besættelsen. Formålet var at redegøre for det danske politis situation og udvikling fra rigspolitiets oprettelse i 1938 til nedlæggelsen af det kommunale vagtværn i 1947.

Det har derfor været naturligt ved udarbejdelsen af dette temanummer at trække på den indsigt, som de to forskere – og Politihistorisk Selskab – har tilvejebragt.

På denne baggrund er denne artikel blevet til.

Det følgende er en mosaik omkring politiet under Tysklands besættelse af Danmark 1940-1945. Mosaikken bygger på beretninger afgivet af nulevende politifolk, der har gjort tjeneste i perioden. Den er dokumentarisk i den forstand, at det er de implicerede parter, der selv kommer til orde. Mosaikken er derfor udtryk for, hvorledes politiet i dag oplever sig selv dengang.

Politihistorisk Selskab

Politihistorisk Selskab påbegyndte i 1981 indsamlingen af disse beretninger ved hjælp af en fortrykt spørgeliste. Ud over rubrikker vedrørende ansættelsesmæssig baggrund m.v. indeholdt listen spørgsmål og stikord om beretterens oplevelser dels i relation til besættelsesmagt og modstandsbevægelse, dels vedrørende bestemte, dramatiske datoer i lø-

bet af besættelsestiden: a) 9. april 1940, b) 21. juni 1941, c) 29. august 1943, d) 19. september 1944, e) 4. maj 1945 samt f) 13. maj 1945. Selskabet har ikke indsamlet beretningerne på en måde, der garanterer deres repræsentativitet; i stedet har man stræbt efter hurtigst muligt at få indsamlet flest mulige beretninger. Baggrunden herfor er den selvfølgelig, at beretningerne skal ind-

samles, så længe der endnu er overlevende, som har oplevet denne epoke af dansk politis historie.

Kontaktfolk og berettere

Materialet er i praksis indsamlet af en række af selskabets lokale kontaktfolk ude omkring i landet. At udarbejde vort bidrag til særnummeret af Tidsskrift for Dansk Politi i anledning af 40-året for 19. september 1944 ville ikke have været muligt uden det store arbejde, disse kontaktfolk har udført. Vi bringer dem – og beretterne – vor hjerteligste tak for hjælpen.

Langt de fleste af beretningerne er nedskrevet af beretteren selv, men i en del tilfælde (navnlig fra Frederikshavn) har kontaktmanden taget et interview, som knytter sig til spørgelistens enkelte punkter, og som siden er godkendt af beretteren.

Der er på nuværende tidspunkt indsamlet 78 beretninger. Enkelte berettere har alene udfyldt de linjer, der efterfulgte spørgsmålene på listen. Andre (og det er langt de fleste) har herudover skrevet selvstændige, ubundne og mere frie fremstillinger.

For generelt – eller for konkret

Det har vist sig vanskeligt at udnytte de oplysninger, som alene i summarisk form er fremkommet i forlængelse af selve spørgelisten; dertil har de været for *generelle*, hvilket illustreres i det følgende eksempel, hvor beretteren giver korte, lakoniske kommentarer til de nævnte seks datoer: a) »Som en sorgens dag«, b) »En sort dag«, c) »Hvad bliver det næste?«, d) »Så skete det forventede«, e) »Først jubel – så skuffelse« samt f) »Endelig fik vi Norge med«. Eller et andet eksempel: Som samlende svar på spørgsmål vedrørende oplevelser til befolkningen i almindelighed, den danske presse, den illegale presse, den nazistiske presse og radioen hedder det: »Intet særligt, udover at jeg med glæde kan tænke tilbage til den tid, hvor der var et udsædvanligt godt forhold

mellem politiet og borgerne«. Som det ses, er der jo ikke tale om, at synspunkterne er uinteressante, de lader sig blot ikke anvende uden at være suppleret med mere konkrete beskrivelser fra samme beretter.

Andre summariske oplysninger er til gengæld meget *konkrete*, men savner en nærmere uddybning. Et eksempel: I forbindelse med datoen 9. april 1940 er noteret »Var på natholdet, station 3, da vi kl. 0150 blev kaldt til »oprør af danske soldater« i Kastellet. Det viste sig at være tyskerne, der var gået i land ved Langelinie«.

De mere frie og ubundne beretninger fylder tilsammen omkring 400 sider. Kun få af disse beretninger vil egne sig til en selvstændig udgivelse i deres helhed. Dette skyldes de metodiske krav, der må stilles til beretningerne, og som vi diskuterer nedenfor. Det har derfor været nødvendigt at udvælge passager fra de enkelte beretninger. (Klip er angivet ved tre prikker). På den anden side vil ses, at der ofte forekommer flere afsluttede passager fra én og samme beretter.

Unikt

Beretningsmaterialet er på mange måder unikt. Af tilsvarende beretninger fra datiden foreligger der os bekendt ingen. Dét

forhindrede emnets farlighed – man må gå ud fra, at ingen dengang godvilligt nedfældede sine private oplevelser med at obstruere givne ordrer, og at ingen fandt sig foranlediget til på skrift at gå i detaljer med glæderne og sorgerne som politimand i modstandsbevægelsen. Fra årene efter 1945 findes ikke offentliggjort sådanne beretninger, dog bortset fra de politifolk, der har berettet om rædslerne i de tyske KZ-lejre. For nogle var emnet måske fortsat for følsomt. Andre har bestemt sig for at lade sket være sket og har henvist oplevelserne i tysker-tiden til det private arkiv eller familiealbum. »Nu er årene gået siden den bevægede tid,« skriver en beretter, »Samfundsudviklingen tog fart, og vi, der var unge dengang, er fulgt med efter bedste evne. Stiftelse af familie, karrieren inden for etaten, økonomien, børnenes uddannelse, en rivende teknisk udvikling, velfærdet i samfundet osv. Alle disse forhold har været med til at fortrænge erindringen om »den tid««. Nu, et lille halvt århundrede senere, er det blevet erkendt, at sådanne beretninger kan have almen historisk interesse.

Objektivitet

Set fra et kildekritisk synspunkt er det imidlertid betænkeligt, at beretningerne er så sene, som tilfældet er, i forhold til begivenhederne. Det er jo – som en af beretterne selv siger – »En ældre mands ret at glemme«. Men ikke alene spørgsmålet om *hukommelsessvigt* må tages i betragtning ved vurderingen af materialets kildeværdi. Enkelte berettere har en klar opfattelse af, at de i årenes løb meget vel kan have »redigeret« på den fortidige virkelighed. »Jeg kan ikke selv fremmane noget fra de dage«, understreger en forsigtig beretter, »og hvis jeg ville begynde at skrive, vil det blive noget, jeg senere har hørt og læst«. Beretterne kan med andre ord have foretaget en bevidst eller ubevidst *efterrationalisering*. Det glemte og det fortrængte kan

være blevet erstattet med passende brudstykker fra efterkrigstidens officielle krøniker og historiske fremstillinger.

På denne baggrund giver det ingen mening at ville tolke beretningerne som korrekte beskrivelser af *objektive kendsgerninger* – hverken når det gælder handlingsgang, lokalisering, dato, klokkeslet eller replikskifter. I stedet må der – forudsat man anerkender, at ingen af beretterne har interesse i forsætligt at øve vold på deres egen historie og lyver bevidst – tales om *subjektive kendsgerninger*. Beretningerne må tages som et dækkende og sandt udtryk for, hvorledes datidige oplevelser og holdninger i dag tager sig ud for den enkelte politimand.

Subjektivitet

Denne subjektivitet er et særkende ved materialet. I klar modsætning til de almindelige fremstillinger, hvis eksistensberettigelse udelukkende er videnskabelig nøgternhed og objektivitet, kan beretterne tillade sig at give efter for et kaos af modstridende følelser, dengang og nu, og frit blande minder og selvbiografi med Danmarkshistorie. »Der var private som tjenstlige episoder på godt og ondt. Usikkerhed, umodenhed, splittethed, spændinger, bundethed i forhold til loyal udførelse af tjenstlige handlinger, kammeratskab, kontakter til borgerne på tværs af alle skel, politiske, økonomiske og sociale m.v. Nationale holdninger med mange forklædninger, gold materialisme, udnyttelse af situationen erhvervsmæssigt, opportuniste. Forargelse, magtesløshed, harme, rygterne, manglende erfaring og forståelse ... Vi var unge, vi var opdraget i et system, i et samfund, der hyldede lov og orden med baggrund i administrativ autoritet, med et perspektiv, som målt med nutidens alen kunne synes latterligt snævert«.

Til forståelse af beretningernes subjektivitet er det vigtigt at holde sig vendingen »Vi var unge«

i det just gengivne uddrag af en beretning for øje. Størsteparten af beretterne var midt i tyverne under besættelsen. Nogen nævneværdig politimæssig *uddannelse* havde de sjældent nået at få, som medlemmer af politietaten havde de imidlertid et *vellønnet job* og penge på lommen. Springet fra f.eks. kommis i det private erhvervsliv til offentlig ansat betød noget nær en fordobling af den månedlige gage, fra 175 til 330 kr., ifølge en beretter.

Politiarkiverne

»Sagen findes ikke i politiets anmelderprotokol«, fremhæves det i en af beretningerne, under omtalen af en sabotageaktion på en tankstation i Nørrejylland. Og eksemplet er ingenlunde enestående. Netop under en abnorm situation som den tyske besættelse af Danmark kunne det være praktisk – for ikke at sige et spørgsmål om overlevelse – *ikke* at udarbejde den notits, der ellers burde have været skrevet.

I det følgende, under afsnit IV, gives ligeledes eksempler på, at de bevarede, samtidige rapporter i politiarkiverne ikke behøver at være det papir værd, de er skrevet på. De afspejler en pro-forma sagsbehandling og er komplet værdiløse som kilde til de begivenheder, der er sagens genstand. Bevidst og velovervejet er der blevet manipuleret med sagsfremstillingen. På dette punkt afslører det nu indsamlede beretningsmateriale sin egentlige styrke: det rummer oplysninger, der ikke findes – og heller aldrig vil kunne findes – andetsteds.

Bearbejdning

Politihistorisk Selskab har anmodet os om at bearbejde dette erindringsstof i forbindelse med vores større projekt om politiet under besættelsen (se Tidsskrift for Dansk Politi nr. 7 1984, s. 270 f.). Ansvaret for udvælgelsen af de enkelte beretninger samt af pas-sager herfra påhviler derfor os.

Vi har overalt foretaget *anonymiseringer*. For at beskytte såvel beretterne som de personer, der omtales i beretningerne, har vi konsekvent udeladt personnavne, ofte også stednavne. For at dokumentere bredden i materialet og – ikke mindst – for at gøre beretningerne virkelighedsnære har vi almindeligvis oplyst beretterens charge og tjenestested på daværende tidspunkt.

Vi har anvendt godt over halvdelen af de fyldige beretninger. I de tilfælde, hvor beretteren er blevet interviewet og derfor er refereret i 3. person, har vi tilladt os at ændre »beretteren« til »jeg«. Bortset fra opløsning af forkortelser er beretningerne ellers gengivet således, som de er nedskrevet.

Anekdoter

Dele af beretninger, der bærer præg af at være anekdoter, er ikke medtaget. Som eksempel kan nævnes en episode, som er omtalt af to af hinanden uafhængige berettere. Den handler om en politibetjent, der undslap tyskerens arrestation den 19. september 1944 ved, efter et toiletbesøg, at smyge sig ned i brandstationens garager, der lå i forbindelse med politistationen, hvorefter han blev kørt væk i en ambulance med fuld udrykning. Det *kan* være en

god historie, i hvert fald er den ikke blevet dårligere ved genfortælling. Havde vi haft en beretning om denne episode fra den pågældende politimand selv og ikke som nu: kun kendt den på 2. hånd, havde der været mulighed for at medtage den.

Udvælgelse

Metoden ved udvælgelsen af passagerne er kvalitativ. De foreliggende oplysninger lader sig ikke kvantificere og opstille i tabelform – ej heller de, der alene er udtrykt i forbindelse med selve spørgeliste. Dette skyldes dels udformningen af denne liste, dels at der – som nævnt – er tale om en blanding af selvudfyldelse og interviewing.

Udvælgelseskriterierne er disse: For det første skal beretningen eller dele af beretningen kunne indgå i *et større forståelsesmæssigt hele*. I dette tilfælde er der således tale om, at passagerne er udvalgt (og bør læses) på grundlag af den nedenfor omtalte teori om udviklingen i politirollen fra samarbejde til modarbejde og modstand. For det andet skal beretteren være *ansvarlig, aktiv deltager* i de begivenheder, som beskrives – dvs. en politimand i rollen som direkte aktør eller som øjenvidne til politirelevante begivenheder. Og endelig for det tredje: Beretningen skal være *illustrativ* for problemstillingen, ligesom beretteren skal have en klar og god *fortælleevne*, dvs. beretningen skal under ét være læseværdig.

Overskrifterne og underoverskrifterne, der opdeler de givne passager er formuleret af os. Vi har til stadighed bestræbt os på at vælge ord eller vendinger, der optræder i selve passagen.

Det kan i øvrigt siges, at de forskellige berettere giver udtryk for en varieret holdning til det berettede. Af samme årsag gives der selvsagt også eksempler på beretninger, der er kritiske. Det kan ikke være vores opgave at undertrykke synspunkter af denne karakter.

19. september 1944

Dette særnummer af Tidsskrift for Dansk Politi er udgivet i anledning af, at det i år er 40 år siden tyskernes aktion den 19. september 1944, hvor det danske politi blev »taget«. En stor del af styrken, ca. 2000 mand, blev arresteret og sendt i KZ-lejr, mens hovedparten på forskellig vis undgik denne skæbne og »gik under jorden«, »blev flygtninge i eget land«, som en beretter udtrykker det, eller rejste til Sverige, hvor der blev udbygget en ret stor dansk politistyrke.

Vi mener ikke, at denne aktion kan forstås isoleret. Man bør på *den ene side* inddrage perioden op til denne dag, hvor politiet efter den tyske besættelsesmagts opfattelse mere og mere svigtede sin politimæssige rolle ved at modarbejde opklaringen af sabotagesager o.lign. samt ved at undslå sig for at bevogte tyskervirksomheder, og på *den anden side* perioden efter, hvor mange politifolk, som havde heldet til at forblive i Danmark, sluttede sig til den organiserede modstandsbevægelse. Derfor er den 19. september ikke bare en dato i sig selv, men et centralt punkt i en udvikling. Og derfor har vi ved hjælp af de udvalgte passager fra beretningsmaterialet beskrevet politiets rolle under *hele* besættelsen, fra 1940 til 1945.

Roller og rolleskift

Politiets rolle gik fra dekretet samarbejde (1940) over uofficielt

modarbejde i det små gennem årene og til den illegale frihedskamp (1944-45). Disse rolleskift fulgte stort set de tilsvarende brud, som skete i den brede befolknings holdning, efterhånden som besættelsesmagtens tryk mod danskerne øgedes. En beretter illustrerer dette ved følgende formulering: »Jeg tror, jeg kan sige, at forholdet til befolkningen under besættelsen generelt var godt, idet politiets holdning til besættelsesmagten nok i store træk fulgte de almindelige menneskers, nemlig at holdningen fra en ret stilfærdig start uden store konfrontationer strammedes op indtil 19. september 1944«.

Politiets officielle historiograf, Carl Aage Redlich, skriver i Dansk Politiforbunds 75-års jubilæumsnummer: »De første illegale grupper begyndte at arbejde over hele landet, og som naturligt var, meldte en mængde politifolk sig til modstandskampen. Illegale blade blev distribueret fra politistationer, og nedkastede våben blev afhentet i politiets tjenestevogne. De første sabotageaktioner skærpede kampen mellem befolkningen og den tyske besættelsesmagt. Men ikke alle meldte sig til modstandsbevægelsen. Enkelte valgte at gå fjendens ærinde, og slutresultatet blev det paradoksale, at nogle af krigtidens modigste og dygtigste sabotører blev rekrutteret fra politiets rækker, samtidig med at nogle af de mest barbariske håndlangere, tyskerne havde her i landet, hidhørte fra politiets rækker. Det fortæller måske lidt om, at politiet bliver rekrutteret fra alle samfundslag og politiske lejre« (Tidsskrift for Dansk Politi nr. 10, 1977, s. 234).

Nogle af de følgende beretninger bekræfter disse yderpunkter. Mere generelt viser beretningerne, at den »almindelige« politimands holdninger og standpunkter var led i den dynamiske proces: fra samarbejde til modarbejde og modstand. Holdningsmæssigt svigtede politiet i lighed med befolkningen fra besættel-

sens start til dens slut. Mens nogle imidlertid var tidligt ude i forhold til det officielle Danmarks syn på sabotører og frihedskæmpere, kom andre politifolk for sent hjem, da Danmark kastede sam-

arbejdspolitikken over bord. Eller som en af beretterne udtrykker det: de valgte den »forkerte hest«. Det centrale spørgsmål er følgelig ikke, om den berømte Aalbæk-Jensen'ske kridtstreg også gælder

for dansk politi under besættelsen, men nærmere, hvor den skal trækkes. □

Illustrationsmaterialet hidhører fra Rigspolitichefembedet, Politihistorisk Selskab, Frihedsmuseet samt fra billedbogen »5 år«. 1945.

POLITIBETJENT POUL RUPERT ROSENDAHL RASMUSSEN

★ 27.3.1918 +21.11.1944 | BUCHENWALD

KRIMINALBETJENT HANS CHRISTIAN SPANGAA

★ 26.4.1911 +9.12.1944 | BUCHENWALD

KRIMINALBETJENT ARNE MIKKELSEN

★ 1.9.1909 +12.1.1945 | BUCHENWALD

POLITIBETJENT HENRIK WESSEL PLATOU

★ 31.1.1918 +10.3.1945 HENRETTET | KØBENHAVN

OVERBETJENT HANS ANDREAS JUSTESEN

★ 13.5.1895 +11.3.1945 | MÜHLBERG

POLITIBETJENT ARTHUR PETÉR EMIL SØRENSEN

★ 6.8.1901 +28.3.1945 | SØNDERBORG

KRIMINALBETJENT EINAR SØRENSEN

★ 6.2.1914 +20.9.1945 | HELLERUP

KRIMINALBETJENT ADOLF ROBERT MOGENSEN

★ 4.11.1915 +17.12.1945 | AARHUS

POLITIBETJENT HOLGER RIIS JENSEN

★ 18.11.1917 +1.12.1948 | AARHUS

**DE DØDE FOR DANMARK
UNDER DEN TYSKE BESÆTTELSE**

MINDETAVLEN BLEV OPSAT EFTER DANMARKS BEFRIELSE 5. MAJ 1945

I Optakt:

Soldat i grøn kappe

Om aftenen den 8. april 1940 mødte jeg til vagttjeneste i Rigspolitehens Fremmedafdeling vistnok kl. 2200 ...

Normalt var der kun to (på vagt), men denne aften sporedes travlhed og megen ringeri på telefonerne, og der var bl.a. jurister til stede.

Der var bl.a. kontakt til en del politimestre i Sønderjylland, og vi hørte om troppekonzentrationer syd for grænsen.

Om morgenen den 9. april 1940 kl. ca. 0400-0500 skulle jeg ud for at ekspedere færgen til Malmø fra Havnegade, og jeg kørte i tjenestevognen alene til færgen. Undervejs hørtes skydning fra havnekvarteret, men jeg fortsatte – det kunne jo ikke betyde noget særligt, for vi havde jo fra vores tid i militæret lært, at havneind-

løbene var minespærret, så ingen fremmede skibe kunne komme ind forbi forterne m.v. –

Ved færgen var et selskab vistnok af franske statsborgere... De kom sammen med de øvrige fremmødte passagerer ombord i færgen, som sejlede efter Sverige.

Jeg ville så køre hjem, men på havneterrænet var der nu opsat spærrebomme, og jeg bemærkede en soldat i grøn kappe, som jeg på afstand bedømte til at være en garder. Hans kappe var knappet skævt.

Jeg kom jo kørende med min uniformskasket på og iøvrigt som sædvanligt i civil. Jeg blev pludselig klar over, at det var en tysk soldat, der stod ved afspærringen, og jeg talte til ham, idet jeg spurgte »Er der også spærret i den anden ende af havnen«, hvilket

han svarede benægtende på. Han var bevæbnet med karabin hængt over skulderen.

Hvad han har tænkt sig, da jeg talte til ham på tysk, er ikke godt at vide, men jeg vendte vognen og kørte tilbage til paskontrolstationen, hvorfra jeg telefonerede til Fremmedafdelingens leder, som jeg fortalte, at havneområdet var ved at blive afspærret af tyske soldater, og at jeg ville køre på politigården.

Jeg kunne forlade havneterrænet uden besvær ved at køre ud et andet sted og ankom til politigården, hvor Rigspolitehens lige var ankommet. Han stod endnu uden for på fortovet. Jeg orienterede ham om, hvad jeg vidste at berette, og gik så op på kontoret.

(Kriminalbetjent, Rigspolitehens fremmedafdeling april 1940, 30 år).

Amalienborg

Alarmskabet blinkede

Den 9. april 1940 var jeg da ung og nyuddannet politimand og havde den 8. april nattjeneste fra kl. 2300. Jeg var fra 2300 til 0200 med en ældre kollega sendt ud for at lukke værtshuse, som var en del af en ordenspolitimands opgaver dengang. Jeg havde indtjeneste fra 0200 til 0300 og skulle så på almindelig patrulje på Nørrebrogade fra 0300 til 0600. Jeg patruljerede med en anden yngre kollega fra Nørrebros Runddel til Dronning Louises Bro, da vi passerede Sjællandsgade og så alarmskabet i Sjællandsgade blinke.

Af vagthavende på stationen fik vi ordre til at skynde os ind og mærkede straks, at noget særligt var på færde. Min unge kollega og jeg skyndte os ad Guldbergsgade – ja nærmest løb ind til stationen, hvor vi fandt de efterhånden mange tilstedeværende ret så op-hidsede. Stationens leder, der havde bopæl på stationens øverste etage, var tilstede i pyjamas og slåbrok, og så meget oprørt ud. Der var indløbet en fjernskrivermeddelelse fra politigården om, at nazisterne var ved at indtage Amalienborg, og at vi øjeblikkelig i stationens transportvogn skulle skynde os dertil. Klokkeren var da ca. 0445.

Holdets Benjamin

Vi blev 6 mand sendt afsted i stationens transportvogn, men inden afgang fik vi hver mand udleveret en FN-pistol, som vi fik ordre til at putte i lommen i vor kappe. Jeg havde aldrig haft en pistol i hånden før og anede intet om brugen af et sådant stykke våben. Jeg havde ganske vist været soldat 5 år før, men havde her skudt med karabin. Jeg puttede pistolen i min højre kappelomme – for lædertøj var politiet ikke begyndt at bruge på det tidspunkt. Jeg var lidet anende om, hvor tæt på vi skulle komme til at bruge dette stykke våben, vi her havde fået udleveret.

Kommandoføreren for denne udrykning var en ældre fin politimand. De fire øvrige var også af den gamle skole, der givet aldrig havde stået overfor en voldsom våbenkrævende opgave. Jeg var holdets Benjamin og havde ikke helt tænkt mig denne opgaves alvorlige karakter.

Samme meddelelse, som var tilgået station 6, var rundkastet til samtlige københavnske stationer, som samtidig var i færd med at sende personale til Amalienborg. Men senere erfarede vi, at kun vor vogn var nået helskindet igennem til slottet, idet de øvrige blev stoppet af den tyske fremrykning, der kom fra de store fragtskibe, der havde ligget ved Lange-linien siden aftenen før. Vi 6 mand nåede dog frem, og vor chauffør, der returnerede omgående, var blevet stoppet af de fremrykkende tyskere, og hans vogn var blevet beslaglagt af soldaterne.

Skuddene endte i muren

For os 6 på Amalienborg skete meget nu – og meget hurtigt. Vi

var sat af ud for nuværende Dronning Ingrid's Palæ, og pludselig kom en grædende sporvognsmand løbende over imod os. Han fortalte, at fremmede soldater havde standset og beslaglagt hans sporvogn i Bredgade ved Fredericiagade. Jeg løb med en af mine kolleger over imod Fredericiagade/Amaliegade, og kunne her fra hjørnet se en flok tyske soldater, der, da de så os, gik ned i skyttestilling og affyrede et par geværskud imod os. Vi nåede lige at trække os, så skuddene endte i muren overfor. Fra gardervagten var en gruppe gardere rykket ud og havde i liggende stilling placeret sig bag hesten midt på pladsen. Den vagthavende garderofficer kontaktede os råbende fra samme sted og bad os bevæbne os i gardervagten og forsvare Konge og Fædreland. Hitlers luftvåben var samtidig begyndt i kraftige bølger at overflyve Amalienborg og den øvrige by. Under overflyvningerne kastede en del af maskinerne bundter af de velkendte overgivelsesopråb over Amalien-

borg. Samtidig var en kraftig maskingeværild sat igang nedad Amaliegade, hvilket tydede på, at soldaterne var ved at rykke ned ad Amaliegade mod slottet. Skydningen var nu så kraftig, at jeg, der havde bevæbnet mig i Gardervagten og havde til hensigt at placere mig bag hesten hos garderne, ikke havde mulighed for at nå derover. Jeg nåede ud mellem søjlerne ved indkørslen til Amalienborg, hvor jeg måtte smide mig ned bag søjlerne og dække mig så godt som muligt. Kuglerne piftede igennem søjlerne og endte formentlig i murene nede på Sect. Annæ Plads. Et par af soldaterne bag hesten blev ramt og såret og under ildpause hurtigt båret over i porten til Christian X's palæ, hvor kongen og dronningen stod og tilsyneladende meget bevæget tog imod dem. Kongen havde endnu sit nattøj på og sin militærkappe henover sig. Kl. ca. 0600 tog skydningen af og de kraftige overflyvninger fortog sig, og begge dele blev helt indstillet ca. 0615. Kl. 0630 kom en ministerbil hurtigt kørende ad Amaliegade mod Kongens Palæ. I vognen sad udenrigsminister Munch og 5 minutter efter kom en lignende bil med statsminister Stauning. Kl. 0645 var Amalienborg omringet af tyske soldater.

(Politibetjent, København 9. april 1940).

12 timers tjeneste

I døgnnet den 8. og 9. april 1940 forrettede jeg nattjeneste som politibetjent ved station 6. I tiden mellem kl. 0300 og kl. 0700 patruljerede jeg alene på Nørrebrogade og bemærkede da en stor koncentraton af flyvemaskiner over byen. Min første tanke var

da, at der var tale om en fælles nordisk øvelse med eventuelt svenske maskiner, idet en del af disse virkede fremmedartede. Imidlertid kom en natvægter og meddelte, at der var tale om tyske maskiner, og at tyskerne var gået i land ved Langelinie. Jeg søgte

straks ind til stationen, hvor det bekræftedes, at tyskerne havde besat landet.

Om formiddagen dimitteredes natholdet med ordre om at møde igen kl. 1800, hvorefter der dekretteredes 12 timers tjeneste.

(Politibetjent, København 8.-9. april 1940, 28 år).

II Personale:

Politiets styrke udgjorde pr. 1. april 1938 – ved Rigspolitiets oprettelse – ialt 3211 mand (ordens- og kriminalpoliti).

Ligeledes i 1938, den 29. april, blev der med henblik på en krigssituation lovgivet om, at enhver ikke-indkaldt værnepligtig om fornødent kunne pålægges at gennemgå et kursus af en uges varighed for at kunne bistå bl.a. politiet med de ekstraordinære civile beskyttelsesopgaver: mørklægning og luftværnstilstand. Dette *hjelpepoliti* uden selvstændige politibeføjelser kaldtes CB'ere, i folkemunde »føl«. Inden den 11. april 1940 indkaldtes ca. 6000 mand alene til politiet. Under besættelsen blev den egentlige politistyrke, som normalt gennemgik en 20-ugers uddannelse, udvidet med to nye typer af politibetjente: de honorarlønnede og reservepolitibetjentene. Denne vækst faldt i altovervejende grad inden for ordenspolitiet.

Fra 1940 til 1942 blev ansat i alt ca. 1600 honorarlønnede politibetjente, heraf langt størstedelen i perio-

den op til 1. februar 1941, da stillingerne blev normeret til faste stillinger. De honorarlønnede gennemgik indledningsvis et kortvarigt kursus, som senere blev suppleret med den egentlige politiuddannelse.

Efter august 1942 forceredes antallet af ansættelser ved politiet. I denne forbindelse blev skabt begrebet *reservepolitibetjent*, af hvilke der ansattes omkring 4000 i tiden mellem 1942 og 1944. Stillingerne var midlertidige; opsigelsesvarslet på blot 14 dage. Ligeledes var der slækket på ansættelses-

kravene: til eksempel skulle ansøgerne ikke aflægge nogen psykoteknisk prøve, ej heller møde for bedømmelseskommissionen. Hertil kom, at dette personale havde pligt til at lade sig karnere efter rigspolitechefens nærmere bestemmelse. Reservepolitibetjentene deltog alene i et 3-ugers kursus på Politiskolen, inden de sattes til at varetage de bevogtningsopgaver, de var blevet ansat med direkte henblik på – bl.a. kystbevogtning og jernbanebevogtning.

Kilde: HVEM HVAD HVOR 1944, side 234 Copyright © Politikens Forlag A/S, København fra 1941 incl. honorarlønnede fra 1943 incl. reservepolitibetjente

»Føl«

Jeg kan ikke huske, om vi fik udleveret pistol og lang stav straks, men fra 14. april 1940 blev jeg beordret til tjeneste på Slotsholmen under Københavns politi, hvor vi havde 12 timers natjtjeneste med 8 timers patrulje, 2 mand på de forskellige broer, idet al kørende trafik over slotspladsen

blev stoppet og undersøgt for våben – man var tilsyneladende bange for, at D.N.S.A.P. ville overtage magten med evt. Fritz Clausen som leder, hvilket heldigvis ikke skete. Efter ca. 1 måneds tjeneste på Slotsholmen kom jeg tilbage til Frederiksberg. Der blev ret hurtigt ansat hono-

rarlønnede politibetjente samt indkaldt CB'ere som hjælpepoliti – kaldet »føl« ... De blev meget hurtigt populære, og vi havde megen gavn af dem. Ved afspærringer havde vi gerne et »føl« på hver side.

(Politibetjent, Frederiksberg april 1940, 28 år).

I mindten af april 1940 blev CB-politiet eller de såkaldte »føl« udstationeret rundt om i landet.

Føl/honorarlønnet

Den 9. april 1940 blev årsagen til min livslange gerning i politiet. Jeg var udlært som ekspedient (manufaktur) og arbejdede som sådan i et stormagasin i København på den famøse dato. Jeg var da 23 år. På session i 1935 eller 36 havde jeg som de fleste andre trukket frinummer – og en ansættelse i politiet havde ikke et øjeblik været i mine tanker. Ville

formentlig også have været umulig uden militær uddannelse. I tiden mellem mit sessionsbesøg og 1940 var der blevet oprettet en Civil Beskyttelsestjeneste, som alle, der ikke havde aftjent værnepligt, blev indrulleret i. Jeg havde også fået besked – skriftlig – på min tilknytning til CB, men derudover intet. 8-10 dage efter den 9. april blev

alle unge registreret i CB indkaldt og tildelt forskellige tjenester – for mit vedkommende politiet. Altså »føl«, som folkeviddet straks døbte hjælpepolitiet.

Uden militær erfaring

Vi var et par delinger, der blev afgivet til Christiansborg som et vagtkorps. Delingsførerne var polititjenestemænd, og det var dem,

der forestod vagtskemaer m.m. Der var døgtjeneste fordelt på 3 skift. Der opstod straks vanskeligheder, idet det ikke var muligt at få dagholdene besat. Alle vi, der havde arbejde, forsøgte at få aften- eller nattjeneste, men det kunne ikke praktiseres. På min arbejdsplads sagde man på min forespørgsel, at såfremt jeg ikke kunne passe jobbet, måtte jeg rejse. Jeg klagede min nød til min delingsfører (politimand) – der oplyste, at der ikke var mulighed for at blive løst fra CB-tjenesten. Han foreslog, at jeg søgte ansættelse ved politiet. Derved ville jeg have løst problemerne. Jeg troede ikke meget derpå uden militær erfa-

ring, men han sagde, at det gik nok. Jeg søgte og blev efter 3 ugers forløb ansat pr. 15/07 1940 som honorarlønnet politibetjent. Jeg nåede knap nok at tænke tingene igennem – inden ansættelsen var en realitet ...

Stationeret i Ringkøbing

I tilslutning til ansættelsen (15/07) blev der etableret en nødtørf-tig instruktion i form af 8-dages politiskoleophold – og mens vi var på skolen, blev der truffet bestemmelse om, hvor vi skulle stationeres. For mig, der var københavner af fødsel og aldrig havde arbejdet andre steder, var det noget af en prøvelse, da jeg den næstsidste

dag på skolen fik besked på, at jeg var stationeret i Ringkøbing ... Stationeringen i provinsen var da heller ikke nogen tilfældighed – må jeg bemærke. Vi var 20-25 mand i klassen og samtlige københavnerne blev sat til tjeneste i provinsen, hovedsagelig Jylland. Tilsvarende blev samtlige provinsfolk i klassen stationeret i København. Den officielle forklaring: »man måtte ikke være kendt på stationeringsstedet«. Jeg mener at vide, at man i løbet af forholdsvis kort tid ændrede politik på det punkt.

(*CB'er/honorarlønnet politibetjent, København april 1940, 23 år*).

»Skrædderkursus«

Nogle måneder efter den 9. april 1940 indsendte jeg ansøgning om at blive politibetjent. Jeg boede da i København og kom på optagelsesprøve på politigården i København.

Nogen tid efter fik jeg besked på, at jeg var antaget, og at jeg skulle møde på Kocksvejens politiskole,

den 10. august 1940, min ansættelsesdato. Jeg var sammen med 15 andre på det man kaldte et »skrædderkursus«, nemlig de 8 dage, det tog at sy vores uniform. På disse korte dage prøvede man at bibringe os nogle kundskaber om det at være politimand – det var selvfølgelig ingen uddannelse

i egentlig forstand, men bare nogle formaninger om at »bruge vores sunde fornuft«.

Efter endt kursus, og efter at vi havde fået uniform og politiskilt, fik jeg besked om at møde på politistationen i Helsingør.

(*Honorarlønnet politibetjent, Helsingør 1940, 25 år*).

Honorarlønnet

Jeg begyndte på politiskolen ved Frederiksholms Kanal den 21. marts 1941. Alting gik hurtigt i de dage. Vi fik straks udleveret en politikasket, og allerede den første dag fik vi udbetalt løn for en hel måned. Det var et eventyr, idet lønningen for mig som ugift var ca. 330 kr. imod de 175 kr., som jeg havde opnået i slutstillingen som isenkramkommis.

Skolen varede kun 10 dage, og vi blev proppet med megen viden om politivedtægter, færdselslov, de

vigtigste love, våbenbehandling, stav og pistol, og noget om vort forhold og beføjelse (fortroligt) til værnemagten (et cirkulære af 8/2 1941).

Man kan sikkert godt forstå, at vore hjerner nærmest blev overbelastet i de 10 dage ...

Derfor havde vi nok ikke mange tanker til overs om tyskerne og besættelsen i det hele taget.

I hvert fald må jeg tilstå, at jeg ikke skænkede tyskerne en tanke, bortset fra indlæringen af

de bestemmelser om våben og regler over for værnemagten, som blev indprentet på skolen. Muligvis var der enkelte »frihedskæmpere in spe« mellem alle vi unge, men jeg tror ikke, at det var et fremherskende træk, og vi fulgte bare i trop de regler, som blev proppet i hovedet på os i den korte tid, indtil vi kendte vort stationeringssted.

(*Honorarlønnet politibetjent, Tårnbæk 1941, 23 år*).

Et kald?

En overgang var jeg bud og ekspedient ved »Københavnske kvinders kaffevogne«.

En kammerat, der også var ansat der, havde lige været CB'er (»føl«) ved politiet på Frederiksberg, og da arbejdet ved kaffevognene slap op, anbefalede han mig at søge ind som CB'er. Ved sessionen havde jeg trukket frinummer, og skulle som sådan ikke indkaldes til militæret.

Fra oktober 1942 til januar 1944 var jeg så CB'er ved politiet på Frederiksberg.

Der kom jævnligt opslag om ledige stillinger som reservepolitibetjente. Jeg havde egentlig ikke i tankerne at søge. Jeg havde jo mit fag, og krigen kunne dog ikke vare evigt. Men en dag ville et par af mine kolleger op at søge, og de overtalte mig til at gå med. Det var begyndelsen på de godt 38 år ved politiet.

Det var almindelig kendt, at politiinspektøren spurgte aspiranterne om grunden til, at de søgte ind til politiet. Og det var vel ligeså kendt, at de gerne skulle svare, at det havde været deres ønske altid, at de følte det som et kald. Men heldigvis skulle jeg jo ikke stedes for ham, så jeg slap for at lyve.

(Reservepolitibetjent, København 1944).

Ny reservebetjent

Dagen efter mødte vi så på politiskolen på Kocksvej på Frederiksberg, og her blev der straks givet os det indtryk, at vi kun var bærmen af det danske folk. Vores høje lærere – de fleste overbetjente af 2. grad – gav os det indtryk, at vi intet var, at vi aldrig ville blive noget, men vi var tålt, fordi politiet var i en nødsituation, men vi skulle aldrig regne med, at vi nogensinde ville blive rigtig politier. Sådan var de fleste af vores læreres indstilling. Jeg var dybt skuffet, idet jeg allerede dengang mente at kende mit eget værd. Efter de 3-ugers skoleophold, hvor vi intet brugeligt lærte, jo, vi

lærte om Københavns politivedtægt, især om sadelbrudte og halte heste, og så lærte vi, at vi skulle holde os gode venner med besættelsesmagten, også en ting, som i mine ører lød forfærdeligt ... Vi blev indkvarteret på politikaseren på Grønttorvet – 4 mand på hvert værelse – men vi havde det faktisk godt der. Vi spiste på soldatermanér i en stor sal med lange borde, og hvis vi ikke var vakse, så var det ikke sikkert, at vi blev mætte.

Der var også noget, der hed officersmesse. Her spiste de store – fra overbetjent af 2. grad og op efter. Maden, der blev serveret

her, blev uheldigvis båret gennem vores spisestue, så vi alle kunne se forskel på, hvem der var reservebetjente, og hvem der var rigtige mennesker. Jeg tror nok, at det var en slags fagforening vi lavede. Der blev ihvertfald udtaget en delegation til at fremsføre klage over forskelsbehandlingen. Det resulterede i, at vi fik besked på, at hvis vi ikke var tilfredse, så kunne vi rejse. Det kostede kun et 10-øres frimærke at få en ny reservebetjent.

(Reservepolitibetjent, Kystbevogtningen i Hellerup 1941).

Ikke du's

På politikasernen havde vi reservebetjente ikke megen kontakt med fastansatte politibetjente – tjenstgørende på politistationerne. Det kan forekomme eftertiden bemærkelsesværdigt, at ikke så få politibetjente ikke ville være dus med reservebetjente. Det var naturligt den gang, at man ikke var dus med det overordnede personale. Årsagen til

dette ligger formentlig i reservebetjentenes arbejdsopgaver på politikaserner – bevogtningsopgaver – at vores ansættelse var af midlertidig karakter. Vi havde jo kun 14 dages opsigelsesvarsel. Mange fastansatte regnede nok ikke med, at ret mange reservebetjente fik lov til at fortsætte ved politiet efter krigen.

Vi blev dog optaget som medlem-

mer af politiforeninger/politiforbundet. I starten var det dog vist mest af hensyn til den forøgede foreningsindtægt, som det gav ved at have os som medlemmer. Jeg kan ikke sikkert huske, om vi havde stemmeret. Vi fik det i hvert fald senere.

(Reservepolitibetjent, Politikasernen i Skive 1943, 23 år).

III Samarbejde:

Den 9. april 1940 udsendte justitsministeren en meddelelse til politiets ledere om politiets opgave under tysk besættelse af Danmark. Dette påbud ligger i direkte forlængelse af kongens og statsministerens kendte proklamation af samme dato vedrørende befolkningens forventede holdning – »Ro og orden må præge landet«. Justitsministeren skrev: »Tyskland har i øjeblikket besat dele af Danmark. I den anledning skal jeg anmode de danske politimyndigheder om, når det ønskes, at træde i forbindelse med de besættende tyske myndigheder og samarbejde med disse. I øvrigt påhviler det politimyndig-

hederne som hidtil at sørge for opretholdelsen af ro og orden i landet«.

Dette samarbejde kunne i den efterfølgende periode antage en række forskelligartede former, være af vekslende intensitet, og bygge på en mere eller mindre bogstavret og loyal læsning af regeringens direktiver.

Dansk politi blev udkommanderet til ordensopretholdelse i forbindelse med nazistiske masse møder; og dansk politi måtte løse opgaver om beruselse og offentlig uorden sammen med det tyske militærpoliti, feldgendarmet, ved sammenstød mellem danskere og tyskere.

Der oprettedes en kystbevogtning med det formål at hindre illegal ind- og udrejse; og politiet blev pålagt at deltage i anholdelse og indtransport af danske kommunister.

Efterhånden som sabotagen udviklede sig fra individuelle handlinger, der betragtedes som hærværk, til organiserede, kollektive aktioner blev der fra politiets side på regeringens krav indledt en sabotagebekæmpelse – i form af sabotagevagt og i form af jernbanebevogtning.

Endelig kan nævnes, at dansk politi kunne risikere at skulle indfange allierede faldskærmsagenter.

Balancegang

Det, der var den vanskeligste opgave, var at holde balancegangen mellem den danske befolkning og tyskerne. Befolkningen fandt, at politiet var formidlere af tyske restriktioner overfor befolkningen – og selvfølgelig med nogen ret. Vi måtte ofte foretage upopulære handlinger, som lignede straffeforanstaltninger overfor befolkningen. Men også danskere kunne optræde dumt og derved bidrage til at fremme et dårligt forhold til politiet. F.eks. blev jeg en aften sendt til en restauration, hvorfra en dansker var kommet

ud, noget beruset. På gaden udenfor bad han en tysk soldat, som kom gående, om ild til en cigaret. Da tyskeren tændte sit fyrtøj, slog danskeren til det og sagde, at han ikke ville have ild af »et tysk svin«. Tyskeren trak sin bajonet og truede danskeren. Da jeg kom til stede, anholdt jeg danskeren og overtalte tyskeren til at gå med til politistationen. Jeg havde jo ingen myndighed overfor tyskeren. Jeg fik de to parter i hvert sit lokale, og jeg søgte derefter at formå soldaten til at modtage en undskyldning fra danskeren, idet

jeg vidste, at soldaten meget vel kunne blæse sagen op og forlange danskeren straffet. Han indvilgede heri, og jeg gik derefter ind til danskeren, hvem jeg gav en »skideballe« og sagde, at han nu måtte give en undskyldning. Det gjorde han meget modstræbende, hvorefter de hver for sig forlod politistationen – danskeren meget overbevist om, at politiet her var gået tyskernes ærinde.

(Honorarlønnet politibetjent, Helsingør 1940-41, 25-26 år).

Blå, hvid og rød

Hvad ... der plagede, eller rettere sagt forgiftede, forholdet mellem befolkningen og politiet, og her specielt ordenspolitiet, var befolkningens – specielt de yngre årganges – brug af huer, halstørklæder og trøjer i Royal Airforce farver – blå, hvid og rød. Jeg husker tyde-

ligt, at den stedlige »ortskommandant« rettede gentagne henvendelser til politimesteren om dette emne, og hvad havde politimesteren at gøre andet end lade henvendelserne gå videre til personalet med besked om en »lempe- lig« behandling af sagerne. Det

var »småtingsafdelingen«, men spillede en meget stor rolle i forholdet mellem befolkningen og politiet.

(Kriminalbetjent, Ringkøbing 1940, 23 år).

K.B.-Hallen, Forum og Den lille Hornblæser

Lukket ud af fordøren

I sommeren 1942 afholdt Schalburg-korpset et større møde i K.B.-Hallen med forskellige taler – bl.a. med Fritz Clausen, og så var det jo politiets beskidte arbejde at sørge for, at de kunne holde møde i fred og ro.

Under tilstrømningen – der var en masse nysgerrige – stod en kollega og jeg ved Peter Bangsvej/Sønderjyllands Alle og dirigerede færdselen fra sporvognene.

Pludselig sprang en Schalburgmand rundt mellem fodgængerne og viftede med sin pistol og forsøgte at dirigere færdselen. En politibetjent gik lige hen til den pågældende og trak sin pistol lige forbi næsen og beordrede ham pistolen i hylster. Han efterkom ordren og forsvandt. Jeg spurgte ham, hvad han havde gjort, hvis Schalburg-manden havde nægtet. »Ved ikke« var svaret.

Da vi senere befandt os ved indgangen til K.B.-Hallen og mødet var i gang, var der ofte optræk til ballade. Hvis de nysgerrige undlod at række hånden op, når der blev råbt »heil«, eller de lo højt, blev de omgående slået ned af de rå bandit-medlemmer. Der var mørkt på pladsen, jeg stod ved udrykningsvognen med bagdøren åben, da en ung mand kom styr-

tende lige imod mig. Jeg snuppede ham og smed ham ind i vognen og smækkede døren. 2-3 Schalburgfolk var efter ham rundt om K.B.-Hallen – jeg pegede, at manden var løbet den vej, så de fortsatte. Den unge mand rystede over hele kroppen, blev lukket ud af fordøren og listede hjem med hele lemmer.

Efter mødets afslutning var der slagsmål og sammenstød mange steder, men så blev det besluttet at Frederiksberg politi skulle sørge for ro i gaden.

Vi blev beordret i en »Skovvogn«, 24 mand og en overbetjent som leder. Han stod på trinbrættet med en højttaler i hånden. Vi startede fra K.B.-Hallen med 12 mand i kæde foran vognen, skiftede med mellemrum, og gentog lederens ordrer, som kunne høres over det halve Frederiksberg. Vi mødte ingen modstand og fortsatte til Rådhuspladsen, hvor vi fik assistance fra Københavns udrykning, og det varede ikke længe, før Rådhuspladsen var tom for nysgerrige og ballademagere.

Brun skjorte og lange støvler

I efteråret 1942 kom Frikorps Danmark hjem på orlov og samledes i Forum, hvorfra de skulle marchere til Den Lille Hornblæ-

ser på Rådhuspladsen og nedlægge krans.

Der var noget roderi mellem ledelsen – hvem skulle bestemme (vedr.) Forum på Frederiksberg og Den Lille Hornblæser i København. Der blev sendt bud efter lederen af udrykningen på Frederiksberg, og så var der system i tingene. Der blev formeret kæde til højre og venstre og råbt, træk staven, og på kort tid havde vi ryddet området omkring Forum. Men slagsmål og ballade opstod, efter at Frikorpsset var nået til Hornblæseren, hvor det var meningen, at marchturen skulle ophæves, men mange havde tøj hængende i Forum, og på tilbageturen blev de overfaldet af ophidsede københavnere, som vi desværre måtte banke med stave, så de ikke slog de arme frontkæmpere ihjel. Vi reddede bl.a. en 15-16 årig dreng, som ellers var blevet trampet ned – forældrene havde givet ham brun skjorte og lange støvler på. På en lastvogn fik vi en mand trukket ned, han forsvarede sig mod mængden med en kæpskinne – han måtte med kun én støvle på, men var glad for politiet bagefter.

(Politibetjent, Frederiksberg 1942, 28 år).

En særlig tjeneste

Min første dag i Slagelse vil jeg nævne, idet stationslederen kaldte mig ind på sit kontor og bad mig udføre en særlig tjeneste om aftenen i civil påklædning. Han havde valgt mig, fordi befolkningen sandsynligvis ikke kendte mig som politibetjent, hvorfor jeg anonymt kunne være til stede ved et hvervemøde, som nazisterne havde arrangeret samme aften i

hotellets sal. Jeg skulle så bagefter referere til stationslederen, hvor mange og såvidt muligt hvem, der meldte sig til nazisternes korps.

Det blev svært for mig, idet man – ikke opdagede, at jeg var politibetjent – men man pressede meget på for at få mig til at melde mig til korpset, Frikorps Danmark. Man fik selvfølgelig opfattelse af, at jeg

var mødt op, som de øvrige i salen, fordi jeg var interesseret i at melde mig til korpset.

Det lykkedes mig at forhale en indmeldelse med begrundelse, at jeg ville tænke over det, men jeg var lykkelig, da den mission var tilendebragt.

(Honorarlønnet politibetjent, Slagelse 1942, 24 år).

En øl bagefter

Vi havde selvfølgelig almindeligt politiarbejde – værtshus- og gadeorden, berusere, husspektakler o.l., men vi havde næsten ingen færdselssager. Der var jo ingen motorkøretøjer ...

Hovedvægten i vores arbejde lå naturligvis i forholdet mellem befolkningen og den tyske værne-magt. Det kom til talrige episoder, alvorlige og mindre alvorlige mellem hinanden, men det var altid med en vis beklethed, man blev sendt ud til disse episoder.

En dag i sommeren 1941 blev der ringet fra torvet i Helsingør, at en

beruset tysk officer havde trukket sin pistol og truede nogle danskere med den. Jeg blev sendt til stedet, hvor jeg fandt en tysk kap-tajn stående, meget fuld, med sin pistol i hånden. Jeg råbte til nogle nysgerrige på stedet om at gå væk og lade være med at komme med tilråb. Jeg spurgte derefter officeren om vi skulle gå et andet sted hen, men han satte pistolen i maven på mig og vrøvlede noget om, at jeg var arresteret. For at virke uimponeret – jeg var meget bange – klappede jeg på min pistoltaske og sagde, at jeg selv havde en pi-

stol, og at sådan en ikke kunne skræmme mig. Jeg sagde derefter til ham, at vi hellere måtte gå ind på en nærliggende restauration for at få en øl. Det gik han med til, og da vi kom ind i restaurationen – han stadig med sin pistol i hånden – fik vi en øl hver, medens jeg bad restauratøren om at tilkalde assistance. Kort efter kom en anden tysk officer med 2 feltgendarmer og hentede officeren.

(Honorarlønnet politibetjent, Helsingør 1941, 26 år).

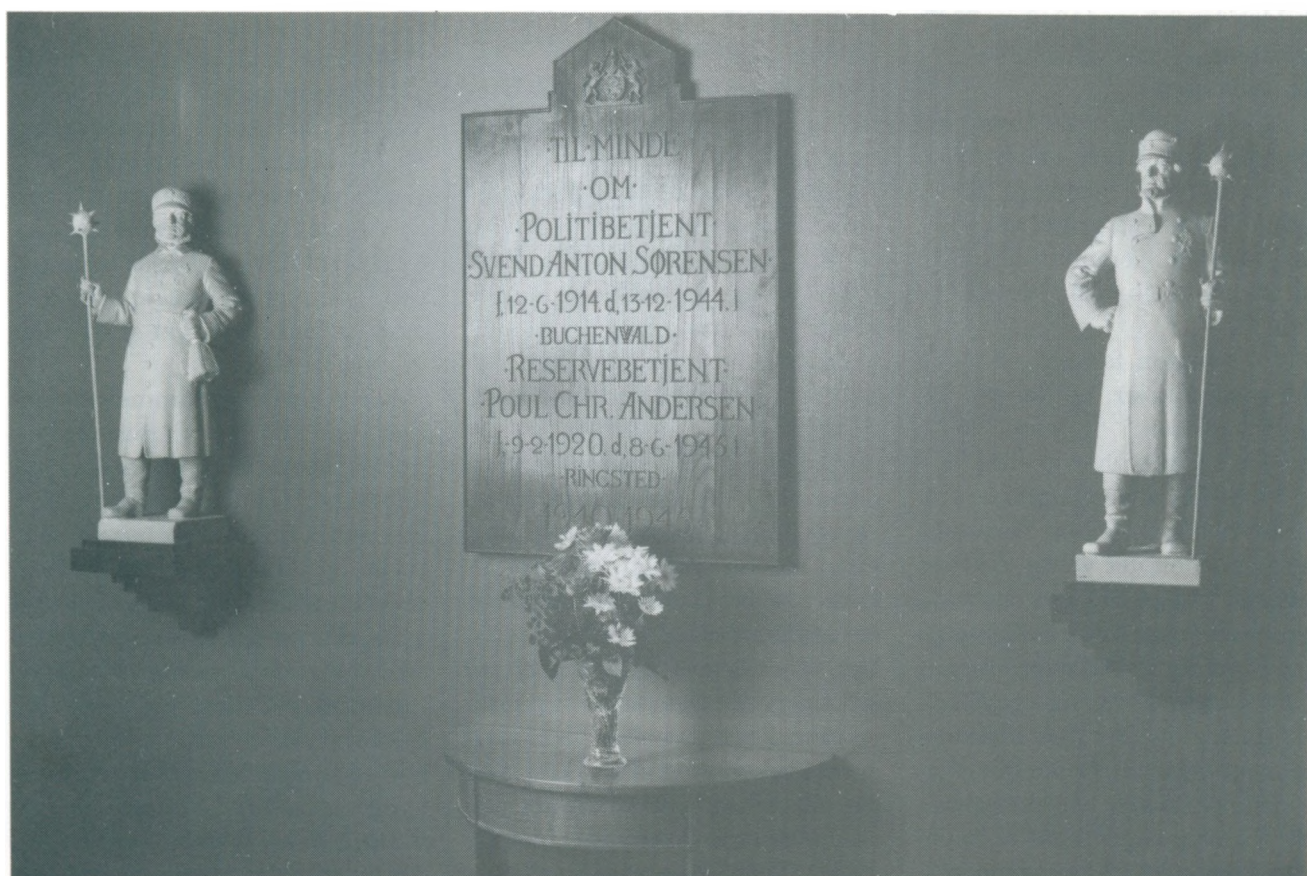
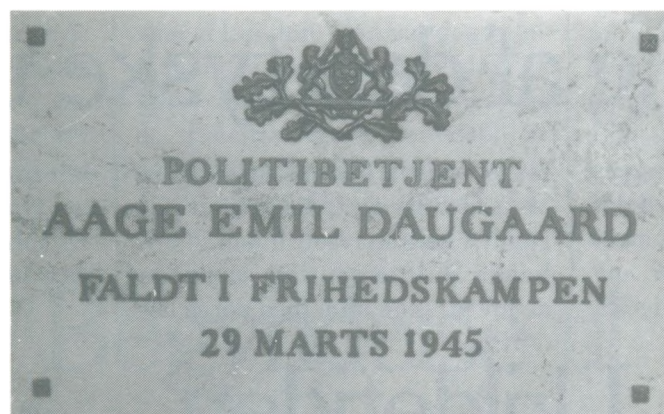
Forstående tysker

Foruden at vi døjede en del med en fast stab af drukkenbolte og slagsbrødre, vrømlede det med tyske soldater, værnemagere og tyskerarbejdere fra alle egne af landet, der alle syntes at have mange penge på lommen. Beværtningerne havde store dage, og der var ofte både gade- og værtshusuorden, således at vi ofte havde de-tentionen fuld.

Tyske officerer kom næsten dagligt på stationen for at diskutere opståede problemer, der nok efterhånden mere og mere angik episoder med befolkningen. Vi var nok heldige det meste af tiden at have en bykommandant, der godt kunne se tingene fra danskernes side, og navnlig havde vi en sydslesvigsk befalingsmand, der fungerede som tolk. Hans ord havde

vægt, også hos sine overordnede, og han fik mæglet i adskillige sager, der var gået i hårdknude. Både politiet og befolkningen i sin helhed har meget at være ham taknemmelig for. Han forsvandt pludselig fra byen omkring årsskiftet 43-44.

(Politibetjent, Struer 1943, 26 år).

Telefonboks

Sammen med en kollega gik jeg på patrulje i hovedgaden. På fortovet ud for en guldsmedeforretning mødte vi to mænd. Da vi lyste på dem med lommelampen, så vi, at det var 2 tyske soldater. Det var omkring kl. 2345. De 2 soldater gik med dragne pistoler. Den ene af dem hævede pistolen og sagde, at jeg skulle slukke lyset, hvilket jeg gjorde. De 2 soldater gik videre og drejede ned ad Havnegade. En overbetjent fra politi-

stationen kom til stede. De 2 soldater kom tilbage. Den ene af dem svingede sin pistol på en provokerende måde og således, at hvis han skød, ville han ramme mig i benene. Soldaterne fortsatte videre ad Danmarksgade mod nord. Overbetjenten løb ned i Havnegade for fra en telefonbox via politistationen at få tilkaldt det tyske feltgendarmeri. Vi havde indtryk af, at de 2 tyske soldater var berusede og nødvendigvis måtte an-

holdes, før de begyndte at skyde på nogen. Da de 2 soldater befandt sig lidt nord for os, affyrede den ene soldat et skud med sin pistol. Vi kunne høre projektilet hvine forbi. Soldaterne forsvandt i mørket. Eftersøgning sammen med feltgendarmerne gav intet resultat.

(Politibetjent, Frederikshavn august 1943, 25 år).

Besudling af den tyske uniform

Fik af og til, under navnlig natpatrulje i Aalborg, kontakt med det tyske militærpoliti. Det var stort set regulære fyre, som var »på kant« med SSerne omtrent lige så

meget som vi. Fik vi f.eks. fat i en beruset Sser og trillede ham lidt rundt i gadesnavset, inden vi tilkaldte militærpolitiet, så havde de lov at tæve ham med deres læ-

derremme for at have »besudlet« den tyske uniform«.

(Honorarlønnet politibetjent, Aalborg 1943, 25 år).

I kildetiden ...

I kildetiden i årene 1942 og 1943 forrettede jeg fast tjeneste på Dyrehavsbakken ...

Vi havde vagten i 24 timer ad gangen, altså hvert andet døgn hele sommeren igennem. Ferie kunne vi ikke, på grund af tjenesten, afholde i sommertiden. Der var ikke tale om afspadsering senere.

På politivagten fandtes et sove- rum med 4 køjer, og der var et mindre køkken.

Dyrehavsbakken har jo altid været kendt for, at der kunne foregå slagsmål mest mellem berusede personer, men det voldte faktisk ikke de store problemer. Hver aften kom der assistance fra Lyngby og Søborg politistationer.

I 1943 kom der yderligere en udrykningsdeling, der blev installeret i opholdsrum på en nærliggende plads tilhørende skovvæsenet. Disse kolleger kom ikke på selve Dyrehavsbakken, men pa-

truljerede på områderne omkring navnlig ved lukketid.

Denne beredskabsstyrke var udelukkende af hensyn til tidernes ugunst.

Først da besættelsesmagtens soldater og navnlig SSere begyndte at komme på Dyrehavsbakken, fik vi problemer, idet det mange gange var nødvendigt at tilkalde gendarmeriet for at overtage evt. anholdte tyske soldater og SSere. Det blev derfor besluttet, at i aftentimerne skulle der være gendarmeri til stede. Straks så vi lidt skævt til denne ordning, men det viste sig ret hurtigt at være et gode, når danskere ikke var alene om at lave uorden.

Det skal dog bemærkes, at vi straks gjorde opmærksom på, at en patruljering sammen med gendarmeriet var uønsket, kun når der var tale om, at gendarmeriet skulle gribe ind, fulgtes vi ad til stedet. Det var dog altid politiet,

der først greb ind.

Gendarmeriets personale måtte selvfølgelig opholde sig på politivagten, dog kun i aftentimerne, og det kunne ikke undgås, at vi kom i nærmere kontakt med dem, selv om de havde deres »eget« lokale, vi skulle jo arbejde sammen med dem, og det var jo ikke den enkelte tysker, der var skyld i den 9. april 1940.

Det var gerne de samme gendamer, der kom hver aften, og jeg husker navnlig den ene af dem, en købmand fra Hamburg – han kunne til tider være meget nedtrykt, og ville gerne tale med os, allerhelst under 4 øjne. Han så gennem fingre med mange ting til fordel for implicerede danskere, men disse samtaler og denne fordel holdt op, da der sidst på sæsonen 1943 også blev posteret SSere i vagten.

(Politibetjent, Nordre Birk 1942-43, 30-31 år).

... Deres hoveder bumpede ned ad trappen

Der var et godt samarbejde med det tyske feltgendarmeri i Frederikshavn, hvor der var tyske politifolk tjenstgørende. Når der var bataljer med tyske soldater eller deres danske håndlangere, så tog feltgendarmerne ikke blidt på deres egne. Ballademagere er ikke noget politifolk ynder, hvilket land, de end kommer fra.

... De civile marinevægttere – de kaldtes vist civilvægttere – men de var i en sort uniform og gjorde vagttjeneste for tyskerne – var der ofte ballade med ... Når der var ballade med dem, fik de ofte »knippelsuppe« af politiet.

En aften havde jeg og en politibetjent anholdt 2 marinevægttere for et eller andet nede på Havnepladsen. De blev anbragt siddende på trappen til Toldboden. De fik besked på at blive siddende, ellers vankede der slag fra kniplen. Jeg gik ind og ringede efter politivogtneren. Da jeg kom tilbage ville den ene af marinevægtterne rejse sig, men han blev omgående tildelt et slag af kniplen. Han var dog kommet sig så meget af dette slag, at han kunne råbe »Heil Hitler« til de tilstedeværende politifolk på politistationen. Det skulle han aldrig have gjort. En af politifol-

kene trak sin stav, så han for anden gang blev slået ned. Derefter ringede politiet til feltgendarmen og meddelte, at de havde et par af deres folk, som havde været i slagsmål. Der kom et par feltgendarmer. Den ene af dem havde været tysk politimand, og han havde det samme syn på ballademagere som sine danske kolleger. De 2 feltgendarmer snuppede de to marinevægttere i benene og slæbte dem ud på gaden, så deres hoveder bumpede ned ad trappestenen ved politistationens indgangsdør.

(Politibetjent på prøve, Frederikshavn 1943, 25 år).

Begyndelse til kystbevogtning

Statens civile luftværn m.m.
Kystbevogtningspolitiet ved Stevns 1940-1941

I sommeren 1940 var der opstået uroligheder i Ålborg, og bl.a. fra Rigspolitechefens fremmedafdeling blev der sendt folk derop for civilt at forrette patruljetjeneste, da tyskerne havde truet med undertagelsestilstand i byen. Jeg var med i ca. 14 dage, hvor vi var indkvarteret på Sømands-

hjemmet. Allerede forud for dette blev der fra Rigspolitechefen udsendt kørende patruljer med personale fra fremmedafdelingen og færdselspolitiet. Vi kørte to mand i civil (jeg husker ikke om vi havde vores uniformskasket på, så man kunne se, hvem vi var) i færdsels-

politiets vogn bl.a. op til Gilleleje og ned langs Sjællands kyst over Bøgeskoven til Møn som formentlig begyndelsen til den senere kystbevogtning. (Kriminalbetjent, Rigspolitechefen, fremmedafdelingen 1940, 30 år).

Snedige og farlige tricks

Ved min ansættelse skulle jeg møde på politiskolen på Frederiksholms Kanal nr. 7 for at gennemgå et 3 ugers kursus. Vi havde enkelte timer med politifolk fra specialområder – herunder fra kystbevogtningen. Her blev redegjort for intentionerne for dansk oprettelse af kystbevogtningen – at det var for at hindre, at værnemagten skulle overtage dette vigtige kontrolområde. I de få timers undervisning om kystbevogtning fik vi oplysning om, at det var særdeles vigtigt at være opmærksom på fremmede landes agenter – herunder fald-

skærmsfolk – og hvilke snedige og farlige tricks, de var uddannet i at kunne anvende, når de skulle anholdes. Der blev vel ikke direkte sagt, at det var klogest at skyde først, så kunne man altid spørge bagefter, men det var da noget i den retning. Vi elever vidste da udmærket godt, at der med fremmede landes agenter mentes engelske, så derfor var der ikke ret mange elever, der kunne akceptere den opfattelse, at de var nogle farlige fjender for vort land. Der blev også nævnt i disse undervisningstimer, at der også kunne være danske kriminelle, der øn-

skede at forlade landet illegalt. Fortielserne var måske alligevel de mest talende. Lærerne undlod at komme ind på, at der jo også kunne være udenlandske statsborgere, hvis hjemlande Tyskland havde indledt krig mod eller under Danmarks besættelse indledte krig mod – eller at der kunne komme anholdelse og deportering af f.eks. jøder. Det var jo snart 10 år siden, den var begyndt i selve Tyskland, og den var vel allerede startet i flere af de af Tyskland besatte lande i Europa. (*Reservepolitibetjent, Frederikshavn 1942, 29 år*).

Politiarbejde

Huset på molen

Huset på havnemolen var af træ. Der var en bordklap og 2 stole, telefon og en skrivemaskine og vinduer til de 3 sider, så at vi kunne holde øje med, hvad der sejlede ud og ind af havnen.

En af vore opgaver var ... at kontrollere ud- og indsejlingen. Kontrollere de såkaldte bådpass. Havnen var dengang hjemsted for en del fiskefartøjer samt lystbåde. Der var altid meget livligt på havnen ...

Vor tjeneste var – foruden vagt- og telefontjeneste 2 timer ad gangen i molehuset – en patruljetjeneste 2 timer ad gangen langs strandkanten. Da vi senere fik et vagtrum/opholdsrum i en lejlighed i Tårbækhave (et ejendoms-

kompleks) ikke langt fra havnen, havde vi også på skift en slags frivagt dér ...

Plankeværker og pigtrådshegn

Som jeg har nævnt ..., måtte vi klatre rundt på mure og plankeværker, over pigtrådshegn og andre hegn, og det varede ikke længe, før vi fandt små hyggepladser i forladte strandhuse og badehuse. Mange af villaerne stod tomme hele vinteren, og det blev meget vinter med sne, kulde og is. Mange vinterbeboere og senere sommerbeboere var flinke over for os betjente, og mange af dem syntes som vi, at det var en åndsvag opgave for politiet at klatre langs stranden, idet der jo intet foregik, der kunne genere nogen. Mangen »kaffe«-tår var sat ud til os, når vi havde passeret og ventedes på vej tilbage.

Selvfølgelig var der da også beboere, som så olmt på os, når vi to mand høj sprang ned på deres strandbred om sommeren, når de mente sig ene på deres område.

Alle både var registrerede, og vi skulle se efter, at bådene var aflåste og på deres pladser på stranden langs kysten, og vi skulle i vagt huset på molen skrive bådene ud og ind. Dette blev så efterkontrolleret ved inspektionerne, men ellers fik vi ikke megen besked på, hvad opgaven som politimand egentlig gik ud på.

Vi havde som sagt et fint forhold til fiskerne og havnefogden ...

Opslag

Alle ved kystbevogtningen læste flittigt opslagene om ledige stillinger rundt i landet, idet tjenesten efterhånden var så ensformig og ikke af os blev regnet for politi-

arbejde, som vi havde hørt så meget om på politiskolen, men ikke havde mødt. Der kunne højst blive tale om en rapport om manglende cykellygte eller lignende, som vi tilfældigt stødte ind i, når vi af og til kom op på vejen, men vi skulle jo fortrinsvis blive ved strandbredden, så man var ikke så meget for via en rapport at vise, at vi havde været på vejen, dog var patruljen nu også på cykel af og til, og det var selvfølgelig på Strandvejen.

Blår i øjnene

Vi var ivrige efter at præstere noget politiarbejde, og ingen havde rigtig forklaret os, at vi havde en mission for at putte lidt blå i øjnene på tyskerne. Det kan man først se meget senere.

(Honorarlønnet politibetjent, Kystbevogtningen Tårnbæk februar 1941, 23 år).

Anholdelse på grund af politisk tilhørsforhold

Jeg kom ikke under besættelsen til at deltage i anholdelse og sagsbehandling vedr. kommunisterne. Aktionen mod kommunisterne gjorde ikke noget større indtryk på mig. Årsagen hertil var aftalen mellem Tyskland og Rusland kort før den II. verdenskrig brød ud, og at kommunisterne formentlig som følge af denne aftale havde været ret pas-

sive over for den tyske besættelse af Danmark frem til det øjeblik, hvor den tyske krigsmaskine tromlede ind i Rusland ...

Blandt politifolk havde man talt om, at det var uheldigt, at politiet skulle anholde danske borgere på grund af deres politiske tilhørsforhold. Der blev kun få kommunister anholdt i Frederikshavn, og de fleste af dem blev løsladt

igen. Kommunistloven var dog medvirkende til, at kommunisterne så med en vis mistro på det danske politi. Det fik dog ingen betydning for mit senere samarbejde med dem – måske fordi jeg ikke var med til at anholde nogen af dem.

(Kriminalbetjent, Frederikshavn 1941, 31 år).

Demonstration på Gl. Torv mod underskrivelsen af antikomitemapten

Fra Silkeborg til Horserød

Med hænderne i lommen

Hvad angår anholdelsen af kommunister under krigen, så har jeg ikke selv været med til at anholde nogen, men jeg har to gange ledsaget anholdte kommunister fra Silkeborg til Horserød. Den ene gang ledsagede jeg og en kriminalbetjent en kommunist til Horserød. Vi kørte med toget fra Silkeborg og havde reserveret togtøge. På Skanderborg banegård kom to politifolk fra Viborg ind i samme kupe, ligeledes med en anholdt kommunist til Horserød. De to kommunister kendte hinanden, og jeg kunne forstå på deres samtale, at de begge var frivillige i Spanien under den spanske borgerkrig. Ved ankomsten til Københavns hovedbanegård

måtte vi køre i hestedroske til politigården, og jeg kan huske, at det på grund af mørklægning var buldrende mørkt. Min kollega, kriminalbetjenten, der var ældre end jeg, gav mig besked om, at jeg fra banegårdsbygningen og ud til hestedrosken skulle stikke min hånd ned i kommunistens jakkelomme og gå foran ham ind i drosken, medens kollegaen så ville stikke sin hånd ned i kommunistens anden jakkelomme og gå bagved ham ind i drosken. Hvis vi ikke passer på ham her, så spadserer han lige igennem drosken og ud på den anden side og forsvinder i mørket.

Stik af!

Den anden gang, jeg ledsagede en

anholdt kommunist fra Silkeborg til Horserød, foregik det sammen med en af mine ordenspolitikolleger fra Silkeborg. Han var 5 år ældre end mig. Da vi ankom med toget til København, gav han kommunisten lov til at stikke af, hvilket han dog ikke ønskede. Der blev derefter ikke talt mere om det, og kommunisten blev afleveret på politigården.

Den gang anholdelsen af kommunister fandt sted, tænkte jeg ikke særligt meget over det, men senere har jeg følt en dårlig samvittighed over, at disse mennesker blev anholdt af dansk politi.

(Honorarlønnet politibetjent, Silkeborg 1941-44, 23-25 år).

Anholdelse af kommunister i Odense foretaget af det danske politi

Irritation

De første sabotager begyndte kort efter min indtræden i politiet. Først lette emner som afbrænding af byggefirmaer, der fremstillede tyskerbaracker, men lidt efter lidt blev de tydeligt bedre organi-

serede med fabrikkssprængninger o.l. De første sabotager gav efter min erindring nærmest anledning til irritation hos korpset. Det gav ekstratjeneste, uden at ret mange indså formålets nytte. Vi

lyttede nok for meget til radioen og det, avisen skrev.

(Politibetjent, København 1940-43, 23-25 år).

Danske materielle værdier

Jeg kan huske, at jeg i min ansøgning til rigspolitichefen havde skrevet, at jeg ønskede at være med til at værne om danske materielle værdier. Det var jeg så flov over bagefter, da jeg fik en bedre forståelse af sabotagen. Jeg åndede faktisk lettet op, da jeg for en del år siden fik ansøgningskemaet returneret. Man har formentlig valgt at returnere dem fremfor at destruere dem.

Min ansøgning illustrerer således min indstilling til sabotage i den

første del af besættelsestiden. I denne forbindelse bør det nævnes, at vores folkevalgte politikere jo bestandig i presse og radio tog afstand fra sabotage, og det har givetvis påvirket min og andres indstilling til denne form for krig.

I denne forbindelse må jeg også anføre, at det, som jeg og mange andre i Danmark forbandt med krig, var tropper mod tropper, indtil den ene part havde sejret ...

Når jeg skriver, at jeg i de første år havde en negativ indstilling til

ødelæggelse af samfundets ejendom ved sabotage, så må jeg dog tage et stort forbehold. Jeg ville have fuld forståelse for, at det danske forsvar den 8/9 april 1940 havde sprængt broer – jernbanelinjer – havneanlæg og flyvepladser m.v. Det ville jeg på daværende tidspunkt have betragtet som en forsvarshandling – ikke blot for Danmark men også for Norge.

(Reservepolitibetjent, Skive 1943, 23 år).

Sabotagevagt

Der blev også oprettet sabotagevagt på virksomheder, der arbejdede for eller leverede varer til tyskerne. Her havde vi ledelse af disse sabotagevagter et stykke tid på maskinfabrikken. Jeg tilbragte bl.a. juleaftens nat på denne fabrik.

Det kunne være uhyggeligt at spadsere rundt i sådan en stor fabriks mennesketomme haller. Alle mulige lyde opfangedes, og man måtte stå stille og var nok lidt bange. På et tidspunkt juleaftens nat kom lederen af fabrikken og inviterede på kaffe og andet

julegodt til betjenten og fabrikkens egne sabotagevagter.

På et tidspunkt afgav Slagelse politi også personale til Korsør ved færgeoverfarten og til Ålborg, hvor vi var 2 mand, der blev sendt op, dengang uroen begyndte i Ålborg med mange sabotageaktioner.

Vi skulle ved patrulje natten igennem 2 mand sammen efter bestemte ruter fra torvet foran politistationen passere udpegede fabrikker, som arbejdede for tyskerne. Vi boede i nogle i hast opførte barakker på torvepladsen,

men de var ikke færdige, så håndværkere hamrede løs hver dag fra morgenstunden til fyraften, hvor vi politibetjente, som havde patruljeret hele natten, skulle sove, og der blev da også så meget vrøvl med os, at vi blev sendt hjem til vore tjenestesteder, og patruljetjenesten blev overtaget af reservebetjente, som man kasererede i barakkerne, og dem kunne man kommandere bedre med.

(Honorarlønnet politibetjent, Slagelse 1942-43, 24-25 år).

Sabotører

Jeg tænkte tilbage på min egen tid i politiet, hvor jeg som 23-årig og meget uerfaren fik 13 dages undervisning på politiets afdeling ude på Kochsvej, hvorefter jeg blev sendt til Silkeborg for at bevogte tyskernes telefonledning og udføre sabotagevagt på en automobilfabrik. Jeg fik ordre til at skyde på eventuelle sabotører. In-

gen i ledelsen fortalte mig, at jeg skulle være på sabotørernes side eller blot overse, når nogen arbejdede imod besættelsesmagten. I dag forstår jeg godt, at ingen turde sige det til os, for det var jo farligt under krigen at give udtryk for sine synspunkter. Det sikreste var at holde sin mund lukket og lade den enkelte selv

finde ud af, hvad der var rigtigt. Jeg har bare frygteligt ondt af den arme politimand, der i krigens første år er kommet til at løbne et skud mod en sabotør. Heldigvis er det ikke overgået mig, men hvor let kunne det ikke være sket i krigens første år.

(Honorarlønnet politibetjent, Silkeborg 1941, 23 år).

Illusion

Min indstilling til jernbanesabotage i min første tid ved politiet var nok en del præget af, at vi under denne bevogtningsopgave ikke havde noget med den tyske besættelsesmagt at gøre. Det gav mig og sikkert også andre kolleger den illusion, at bevogtningen skete af hensyn til danske interesser, selvom vi var vidende om, at tyskerne også havde interesse i, at jernbanerne fungerede. På jernbanelinjen ved Frederikshavn gik jeg som regel sammen med en ekstraarbejder fra Statsbanerne. Vi kaldte os selv for »svelletællere«. For mig blev det en begivenhedsløs tid. Jeg kom aldrig ud for den situation, hvor jeg måtte gøre op med mig selv, om jeg skulle anholde en sabotør eller lade ham undslippe. Der er ingen tvivl om, at jeg ville have slået alarm, hvis jeg havde fundet en bombe anbragt på skinner, via dukter og lign.

Jeg er heller ikke i tvivl om, at jeg ville have reageret på en helt anden måde, hvis bevogtningen skulle have foregået sammen med tyske soldater. Illusionen ville være brudt.

(Reservepolitibetjent, jernbanebevogtningen, Frederikshavn 1943-44, 23-24 år).

Visitationen af passagerer ved Storebæltsoverfarten begynder allerede i juni 1940.

Visitationen gælder særlig våben og bomber.

Sagesløse jernbanepassagerer

Jeg så med sympati på sabotagen. I den første del af besættelsestiden var sympatien mest udpræget for den del af sabotagen, der var rettet mod forretninger/virksomheder, der handlede med eller arbejdede for besættelsesmagten.

Sympatien var mere blandet, når det drejede sig om sabotage mod danske jernbanelinjer. Her var der også en vis risiko for, at sagesløse danske jernbanepassagerer kunne blive ofre for sabotagen. Efterhånden som forholdene blev

mere og mere barske, ændrede jeg dog synspunkt på dette område. Jeg vil ikke afvise, at jeg kan være blevet påvirket af radioudsendelser fra BBC i London.

(Reservepolitibetjent, kystbevogtningen, Frederikshavn 1943-44, 25-26 år).

Banjo og gule ærter

Den 20. februar 1943 begyndte jeg så ved jernbanebevogtningen i Middelfart. Vi gik på »svællerne« fra Lillebæltsbroen til Gelsted. Jeg tror nok, at nutidens unge mennesker ville sige, at dette ikke var meningsfyldt arbejde. Der var da også lyse sider ved

denne form for tjeneste. Vi kom til at kende en ledvogter og hans enormt fede kone. Det var dejlige mennesker. Vi hvilede af og til i det varme ledvogterhus, og en nat havde ledvogterkonen lavet gule ærter til os. En god kollega, der spillede banjo, havde sin banjo

med. Vi spiste gule ærter, spillede og sang kl. 0300 om natten. Jo, der var også hygge ved at passe på den jernbane, som vi året efter selv var med til at sprænge i luften.

(Reservepolitibetjent, jernbanebevogtningen, Middelfart 1943-44).

Den første faldskærmsmand

Pengetyveri?

Jeg blev sendt ud for at anholde den første faldskærmsmand i Frederikshavn. Denne faldskærmsmand var netop sendt til Frederikshavn for at organisere den begyndende modstandsbevægelse.

Den 26. marts 1943 hen på aftenen anmelder en kvinde telefonisk fra en restaurant til ordenspolitiet, at en mandlig gæst i restaurationen havde vist hende en pistol, og det havde hun følt sig meget utryk ved – måske fordi hun kom sammen med tyske officerer.

Ordenspolitiet tilkalder mig, der havde vagten hos kriminalpolitiet. Sammen med 2 andre politifolk – vistnok fra ordenspolitiet – kørte vi til stedet. Vi gik ind i restaurationen, hvor vi anholdt den civile mand, der var i besiddelse af en pistol. Tidligere på dagen havde jeg fået meddelelse om et stort pengetyveri i Hobro. Straks ved anmeldelsen troede jeg, at det kunne dreje sig om gerningsmanden til det store pengetyveri i Hobro. Den anholdte opgav ved anholdelsen sit generalia, som han kort efter måtte erkende var falsk. Sammen med politifolkene gik faldskærmsmanden over til politivognen, der var parkeret i gården bag apoteket. Med sin militære uddannelse havde han haft rimelige muligheder for at flygte,

selvom pistolen var blevet frataget ham. Han forsøgte ikke. Endnu vidste politifolkene ikke, at han var faldskærmsmand.

Direktøren som logivært

Efter ankomsten til kriminalpolitiet kontorer i Danmarksgade røbede han pludselig, at han var faldskærmsmand og udsendt fra England. Han røbede nu sit rigtige navn og fortalte, at direktør X var hans logivært. Det stod mig nu klart, at det var en sag, der ville blive pådømt ved en tysk krigsret. Man søgte straks forgæves at tilkalde Y, der behandlede de såkaldte værnemagtssager. Først omkring midnat fik man fat i Y. Kriminalpolitiets leder og flere andre kriminalfolk blev straks tilkaldt + politimesteren. Faldskærmsmanden spurgte politimesteren, om han måtte tage sin pille (dødspille). Politimesteren svarede ham, at han jo allerede havde haft denne mulighed uden at gøre brug af den. Nu var det for sent.

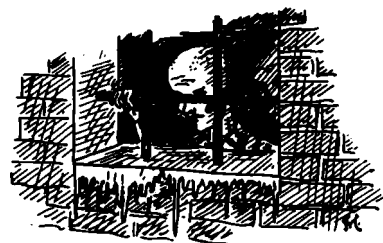
Opfordring til flugt

Efter midnat kørte vi til direktør X, som vi traf hjemme. Forgæves søgte vi at overtale ham til at flygte, medens der endnu var mulighed for dette. Han forstod slet ikke, hvilken alvorlig situation, han var bragt i. Han anså det for noget bagatelagtigt noget, at han

havde huset en engelsk soldat. Vi måtte derfor erklære direktøren for anholdt. Han blev ført til kriminalpolitiet kontorer, hvor også faldskærmsmanden endnu opholdt sig. Selvom direktøren ikke havde opfattet sin egen alvorlige situation, fattede han dog sin logerendes alvorlige situation. Gentagne gange opfordrede han ham til at stikke af, men faldskærmsmanden afstod fra dette. Faldskærmsmanden gjorde ikke indtryk af at være synderlig påvirket af spiritus, så hans manglende interesse i at flygte syntes ikke umiddelbart at være en alt for stor indtagelse af spiritus.

Næste dags morgen blev faldskærmsmanden og direktøren af politiet transporteret til arresten i Århus. Faldskærmsmanden endte i en tysk fangelejr. Direktøren blev senere indsat i Vestre Fængsel, hvorfra han senere flygtede til Sverige sammen med den kriminalmand, der behandlede hans sag.

(Kriminalbetjent, Frederikshavn 1943, 33 år).

Beslutning og ansvar

Jeg tror ikke, at jeg nogensinde glemte politikommissærens ord tidligt i besættelsestiden om, at vi skulle huske, at vi var danskernes – og ikke tyskernes – politi. Dette forhindrede dog ikke, at der årene igennem forekom episoder, som jeg helst vil glemme, og hvor man

nok søgte at dulme samvittigheden med, at man handlede efter ordre og dermed ligesom skyde ansvaret fra sig. Man var vel også bange for at miste sin position indenfor korpset – og endda muligt miste sin stilling. Jeg misunder ikke de overordnede, som både

skulle sørge for, at vi beholdt et troværdigt forhold overfor tyskerne og tage upopulære beslutninger, og det blev jo da også især dem, der måtte stå til ansvar efter befrielsen.

(*Politibetjent, København og Struer 1940-45, 23-27 år*).

Nidkære tjenestemænd

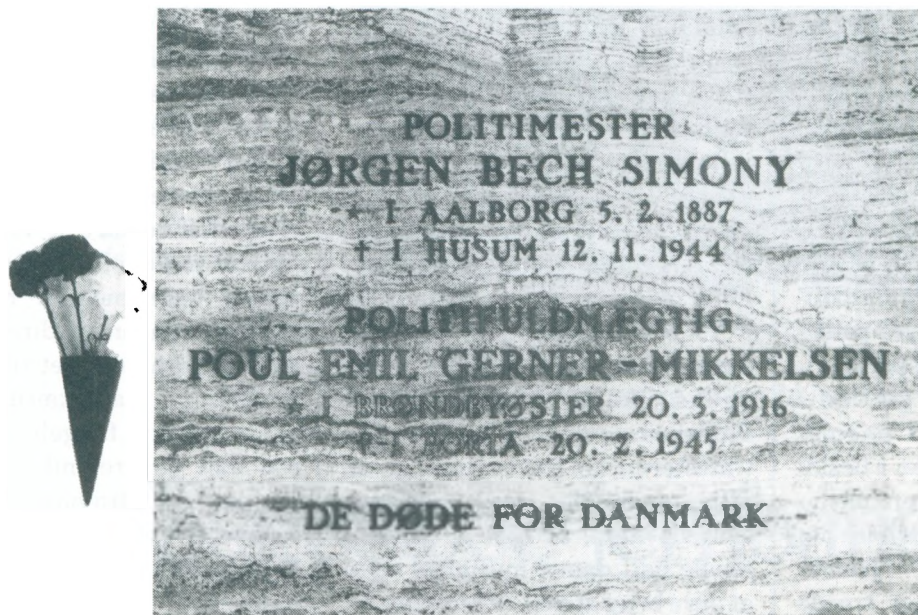
Hele styrken var vel tyskfjendtlige, men med forskellige grader. Nogle – og de fleste – prøvede i det daglige arbejde at lempe forholdene for befolkningen ved at omgå eller se igennem fingre med tyske forholdsregler, men andre kolleger var så meget tjenestemænd, at de nidkært prøvede at leve op til alt, hvad der blev os pålagt fra

tysk side. Jeg kan ikke huske, at vi havde nogle større ideologiske diskussioner i vagtstuen, men vi havde alle en klar fornemmelse af, hvor »hinanden« stod.

Der var på dette tidspunkt – 1942 – slet ikke tale om nogen organiseret modstand mod tyskerne indenfor korpset, så meget mere som vi havde en politikommissær,

der plejede for stor selskabelig omgang med tyske officerer, vist nok ud fra en fornemmelse af, at han derved »mildnede luften for de klippede får«. Han blev iøvrigt i begyndelsen af 1945 likvideret af modstandsbevægelsen – en ikke helt retfærdig dom, efter min mening.

(*Politibetjent, 1942, 27 år*).

Meget svært

Jeg har meget ofte tænkt på, at det må have været meget svært at være ledere i politiet i de tider ... hvilken uddannelse havde egentlig de fleste af vore ledere nået at få. Mange af dem var jo bare ble-

vet udnævnt, netop fordi de var ældst den dag, man skulle bruge en mand til stillingen. og de havde slet ikke nået at gennemgå skoler eller kurser, der berettigede til stillingerne. Det var nok

»nøden«, der lærte os at improvisere, for det gik da helt godt efter forholdene, med det, vi skulle foretage os.

(*Reservepolitibetjent, Hjørring 1943-45, 23-25 år*).

IV Modarbejde:

På tværs af den erklærede danske samarbejdspolitik var der allerede tidligt under besættelsen politifolk, som følte sig i konflikt med denne, det officielle Danmarks politik, og som undlod at handle som påbudt.

Som oftest drejede det sig ved dette modarbejde om enkeltpersoner i en individuel valgsituation, hvor det divergerende syn på den officielle politik lod sig manifestere – relativt – omkostningsfrit.

Politibetjenten kunne vælge at knibe øjnene i på

rette tid og sted, hvor han strengt taget burde have været en årvågen og pligttro tjenestemand. Eller han kunne bluffe sig igennem over for besættelsesmagten, spille dum, så længe han vidste, at sandsynligheden for at blive stillet til ansvar for sin »dumhed« var minimal.

Når en politimester spillede højt spil for at tvinge den lokale tyske garnisonskommandant i knæ var risikoen straks større. Politimesteren satsede sin stilling. Og muligvis mere til. Det

samme gjaldt den politibetjent, som foretog sagsbehandling på skrømt for siden forsætteligt at fordreje notitser og rapporter.

Andre igen indlod sig på endnu farligere områder: medvirkede mere eller mindre aktivt til at de illegale flygtningetransporter ad vandvejen kunne gennemføres, eller de gav sabotørerne den flugtchance, de – ifølge officielle direktiver – aldrig nogensinde burde have haft.

Citater

Der var mange måder, man kunne arbejde på under besættelsen.

Et godt »våben« var bl.a. at kunne benytte de indgåede aftaler med værnemagten og de danske myndigheder med hensyn til, hvad værnemagten kunne foretage sig af konfiskationer o.l.

Jeg har et par gange været tilkaldt, bl.a. hvor en tysk officer forlangte udleveret store partier tømmer og træ fra trælasthandlere til brug ved deres arbejder langs vestkysten og på flyvepladser, men stillet over for citater fra værnemagtens ledelse om, hvilke aftaler der forelå (og som han sik-

kert vidste god besked med) måtte han afstå, når man gjorde ham klart, at man ville rette henvendelse til de øverste myndigheder og klage over ham. Ingen ønskede at komme til Østfronten.

(Kriminalbetjent, Horsens 1941-45, 31-35 år).

Jeg så ham aldrig mere

Jeg måtte i utide afbryde min ledelse af politistationen, og grunden var den, at kommandanten, en korvetkaptajn, en dag indfandt sig på politistationen og inviterede mig på frokost på kroen. Jeg betydede ham, at jeg skulle have betænkningstid, men jeg lovede, at jeg næste dags morgen skulle

give ham besked, om jeg kunne modtage invitationen. Jeg kunne have sagt nej tak med det samme, men jeg ønskede ikke at fornærme kaptajnen, idet han havde optrådt høfligt og pænt, men jeg ville ikke være gæst hos en tysk officer.

Næste dags morgen meddelte jeg korvetkaptajnen, at jeg måtte beklage, at jeg ikke kunne modtage hans venlige tilbud, idet jeg med øjeblikkelig varsel var beordret til mit tjenestested. Vi tog høfligt afsked, og jeg så ham aldrig mere. (Politibetjent, Hjørring 1943, 45 år).

I KAMP OG GENSKAB
OG UNDERØVELSE
AF DØDNING
MISTET LIVET
1945

DØD
DARK

PETER ANDERSEN DONS *12 DEC 1902 *4 MAR 1942	HOLGER ØSTERGAARD-NIELSEN *10 FEB 1904 *12 SEPT 1942	CARL CHRISTIAN GJANDRUP *14 SEPT 1907 *12 NOV 1942	JOHN CHRISTIAN BAARTS PEDERSEN *10 JAN 1902 *11 MARCH 1942	ARNE PETER RØNDBJERG *17 AUG 1920 *19 JUL 1942	KAJ JOHN LAURITZEN *22 FEB 1907 *10 APR 1942	ANDREAS RASMUSSEN *25 DEC 1920 *18 SEPT 1942	ERIK SØNDERGAARD LARSEN *12 MARCH 1918 *28 DEC 1942	JOHN CHRISTIAN FALKENAA *20 MAY 1919 *21 JAN 1944	CARL PEDER BRYNAA *10 FEB 1919 *1 FEB 1944	HANS JØRGEN HENRY CHRISTIANSEN *10 JUNE 1917 *1 FEB 1944	CHARLES BØRGE JOHANSEN *11 FEB 1912 *4 MARCH 1944	OLUF ERIC GAVTSEN *12 JUL 1917 *10 MARCH 1944	LAURITZ BO CASPERSEN *1 NOV 1914 *21 APRIL 1944
HOLGER WITH OTTO SØDERBERG *19 JUL 1902 *12 MAR 1944	HOLGER NYHUS KRISTOFFERSEN *1 JUNE 1904 *10 AUG 1944	MARTIN ANDREAS HØJVANG *17 MAY 1894 *17 SEPT 1944	JOHANNES FRODE MØLLER *18 FEB 1902 *19 SEPT 1944	ROBERT HANSEN *10 JUL 1904 *1 SEPT 1944	SVEND BØRGE RASMUSSEN *18 FEB 1910 *19 SEPT 1944	LAURITZ NIELSEN PERSELY *10 MAR 1900 *12 SEPT 1944	EVALD SKOV MORTENSEN *18 MAY 1917 *18 OCT 1944	HELGE HOLGER BRADKAGER *17 AUG 1918 *18 OCT 1944	VALDEMAR SVERRE KNUDSEN KALLAN *11 AUG 1897 *11 OCT 1944	JØRGEN EMIL THERS *10 APRIL 1902 *13 NOV 1944	NIELS CUNNAR PEDERSEN *29 JAN 1919 *12 NOV 1944	OTTO JULIUS NIELSEN *25 DEC 1904 *12 NOV 1944	JENS PETER KRISTIAN SWITZER *11 DEC 1901 *4 NOV 1944
HARRY HANS CHR LOUIS SCHNELL *17 DEC 1904 *1 NOV 1944	HANS FALLE BRUHN CRAMER *8 MARCH 1904 *18 NOV 1944	PETER PETERSEN *12 FEB 1912 *1 NOV 1944	HENRY KRISTIAN PETERSEN STOCKHOLM *12 MARCH 1913 *12 NOV 1944	JØRGEN BECH SIMONY *1 FEB 1907 *12 NOV 1944	POUL ERIK ASTRUP *1 APRIL 1907 *14 NOV 1944	I KAMP OG GENSKAB OG UNDERØVELSE AF DØDNING MISTET LIVET 1945	CARL POUL CHRISTIAN GYLCHÉ *11 AUG 1897 *18 NOV 1944	CHARLES WERNER SCHAUFUS *12 MARCH 1914 *15 OCT 1944	ARNE HARALD PEDERSEN *10 NOV 1916 *13 NOV 1944	HANS ANDERSEN *11 SEPT 1902 *10 NOV 1944	PETER VIGGO HØTER *18 SEPT 1907 *18 NOV 1944	JOHANNES HANSEN *10 JAN 1912 *18 NOV 1944	
BERNHARD WOSTYLUS *17 JUL 1916 *10 NOV 1944	HANS RASMUS JACOBSEN *13 DEC 1891 *11 NOV 1944	PAUL RUPERT ROSENDAL RASMUSSEN *17 MARCH 1918 *10 JUNE 1944	SVEND AXEL BEVING *14 JAN 1910 *12 NOV 1944	CHARLES NIELS CHRISTIAN PETERSEN *10 OCT 1912 *10 NOV 1944	HELGE SIGURD NIELSEN *23 JUNE 1918 *12 NOV 1944	CHRISTIAN KASPER MORTENSEN *17 MAY 1912 *12 NOV 1944	MOGENS ANDREAS FROST *18 NOV 1901 *12 NOV 1944	LEO LEOPOLD THEISEN *12 MAR 1914 *12 NOV 1944	NIELS JOHANNES RASMUSSEN ABEL *18 NOV 1911 *18 NOV 1944	HEINRICH HØRMANN *17 NOV 1912 *18 NOV 1944	VALDEMAR MARIUS HENRIKSEN *13 MAR 1909 *18 NOV 1944		
SVEND AAGE SCHALDEMOSE-NIELSEN *18 MAY 1900 *10 NOV 1944	AAGE ESKESEN *10 MARCH 1917 *17 NOV 1944	ANDERS LEO KOPOED JOKUMSEN *17 MAR 1914 *17 NOV 1944	OLUF EMBORG *1 NOV 1902 *10 NOV 1944	HARDI JØRGENSEN *21 APRIL 1902 *10 NOV 1944	ERNEST JULIUS THERSLUND *10 APRIL 1914 *10 NOV 1944	AAGE AUGUST AGERSTED *18 FEB 1905 *13 DEC 1944	EJNAR CHRISTIAN AGERVANG *10 MARCH 1904 *13 DEC 1944	HANS PETER SYLVESTER-NIELSEN *10 NOV 1902 *19 DEC 1944	HANS CHRISTIAN SPANGAA *18 APRIL 1912 *18 DEC 1944	GERT FREDÉ WANDSØE *12 JUNE 1911 *18 DEC 1944	ANDREAS MARTIN KELVAD *14 JAN 1909 *10 DEC 1944		
CARL FRITS JENSEN KERSØ *10 APRIL 1892 *12 DEC 1944	NIELS HENRY GARNVØ *12 APRIL 1901 *12 DEC 1944	SVEND ANTON SØRENSEN *12 JUNE 1916 *12 DEC 1944	JENS EMIL BECK OLSEN *12 DEC 1910 *18 DEC 1944	JOHAN PETERSEN *12 DEC 1910 *10 DEC 1944	GUNNAR ALSVOLD *10 FEB 1912 *18 DEC 1944	ANTON CHRISTIAN BERTELSEN *1 MARCH 1907 *10 DEC 1944	THORKILD PETERSEN *10 OCT 1913 *12 DEC 1944	AUGUST CARL HEMMINGSEN *10 JUNE 1901 *10 DEC 1944	THOMAS KRISTIAN NIELSEN *10 MARCH 1902 *10 DEC 1944				
NIELS GUNTOFTE *1 SEPT 1909 *18 DEC 1944	PETER NIELSEN *10 SEPT 1906 *1 JAN 1945	PETER KRISTIAN KRISTENSEN BJURING *1 SEPT 1901 *1 JAN 1945	ARNE MIKKELSEN *1 SEPT 1909 *10 JAN 1945	CHRISTEN CHRISTENSEN MARAGER *12 MAR 1911 *10 JAN 1945	CARL VILHELM RØDOLD NIELSEN *10 JUNE 1907 *10 JAN 1945	AXEL ROTHE PETERSEN *1 NOV 1902 *10 JAN 1945	CARL FREDERIK JOHANNES PAUTSCH *10 JUNE 1902 *10 JAN 1945	KAJ JOHN JANSEN *1 APR 1910 *12 JAN 1945	JOHANNES JENSEN *12 NOV 1911 *10 JAN 1945				
ERLING PETER KRISTIANSEN *10 FEB 1904 *11 JAN 1945	HENRY VANG MØLLER *1 MARCH 1912 *12 JAN 1945	HOLGER EDVARD HANSEN *17 MARCH 1911 *12 JAN 1945	KAJ OVE HEDAL *1 JUL 1918 *10 JAN 1945	BØRGE JOHANNES CHRISTENSEN *11 APRIL 1910 *10 JAN 1945	POUL CHRISTIAN JENSEN *11 JUL 1919 *12 FEB 1945	HENNING EVALD CHRISTENSEN *10 NOV 1917 *12 FEB 1945	GEORG VALTER ANDERSEN *10 DEC 1902 *12 FEB 1945	ERIK JOHANNES NIELSEN *10 OCT 1915 *14 FEB 1945	PAUL EMIL GERNER-MIKKELSEN *10 MARCH 1901 *12 FEB 1945				
OTTO SIGURD VILFRED BERNKOV *10 NOV 1907 *12 FEB 1945	SEJOLD LEO ALVA JENSEN *10 AUG 1904 *14 FEB 1945	SØREN OTTO JOHAN JØRGENSEN *10 OCT 1912 *10 FEB 1945	SVEND GLENDAL *12 MARCH 1910 *12 FEB 1945	VILLY MØLLER HANSEN *12 MARCH 1911 *12 FEB 1945	EGON JØRGENSEN *10 DEC 1918 *12 MARCH 1945	THOR ERNST RASMUSSEN *12 SEPT 1912 *12 MARCH 1945	HARALD ARNE HANSEN *10 MARCH 1916 *12 MARCH 1945	ERNEST PETER SOPHUS MADSEN *10 MARCH 1912 *12 MARCH 1945	POUL LARSEN *10 AUG 1912 *12 MARCH 1945				
HENRIK WESSEL PLATOU *10 JAN 1919 *10 MARCH 1945	HANS ANDREAS JUSTESEN *10 MAY 1910 *11 MARCH 1945	SØREN CHRISTIAN JENSEN SERUP *10 JUNE 1904 *10 MARCH 1945	SVEND GEORG BORUP JENSEN *12 DEC 1909 *17 MARCH 1945	JOHN THORVALD CHRISTENSEN *1 FEB 1913 *19 MARCH 1945	KNUD PETER HARALD KNUDSEN *10 NOV 1910 *11 MARCH 1945	CARL HEINZ JOMANNES HOCKE *10 APRIL 1917 *12 MARCH 1945	ARTHUR PETER EMIL SØRENSEN *11 MAY 1911 *12 MARCH 1945	AAGE EMIL DAUGAARD *10 MAY 1911 *12 MARCH 1945	PETER THEODOR MADSEN *10 JAN 1912 *12 MARCH 1945				
SVEND ERIK KVIST JENSEN *10 OCT 1917 *13 APRIL 1945	AXEL CARL SOPHUS JACOBSEN *10 NOV 1918 *14 APRIL 1945	KAJ SØREN JOHANSEN *10 MAY 1919 *15 APRIL 1945	HANS PETER CHRISTENSEN *10 JUNE 1916 *15 APRIL 1945	PETER CORNELIUS MADSEN *12 MARCH 1912 *18 APRIL 1945	VIKTOR FURING RASMUSSEN *10 APRIL 1910 *18 APRIL 1945	HANS THORKILD HANSEN *10 APR 1914 *18 APRIL 1945	KNUD SEJOLD PEDERSEN *10 MAY 1917 *10 APRIL 1945	BØRGE JØRGENSEN KYED *10 JUNE 1917 *17 APRIL 1945	SVEND HAAKON NIELSSON *10 MAR 1914 *12 MAY 1945				
HANS JENSEN RASMUSSEN *10 DEC 1910 *12 NOV 1945	ROBERT EMIL KRISTIAN THEODOR STOURUP *10 MARCH 1911 *10 JAN 1945	AXEL PETER MARIUS LARSEN *10 DEC 1907 *14 MAY 1945	EJNAR AGERHOLM *10 OCT 1916 *13 MAY 1945	GYLVIG HERMAN DAM *1 MARCH 1918 *13 MAY 1945	LARS SIGURD HANSEN *10 SEPT 1917 *13 MAY 1945	JØRGEN CHRISTIAN JENSEN *10 JUL 1916 *13 MAY 1945	ARVID GEORG ANDERSSON *17 NOV 1911 *13 MAY 1945	PETER VIGGO POULSEN *10 MAY 1900 *10 MAY 1945	ORLA FREDAL ALBEC NIELSEN *10 MARCH 1916 *13 MAY 1945	OLUF PETER HOUPTEN HOLM MADSEN *12 JUNE 1911 *14 APRIL 1945	HOLGER RIS JENSEN *10 NOV 1917 *12 DEC 1945		
HANS AAGE JENSEN *11 MARCH 1913 *11 JAN 1946	OTTO CHRISTIAN RASMUSSEN *10 MARCH 1910 *10 MARCH 1946	POUL CHRISTIAN ANDERSEN *11 FEB 1910 *10 JUNE 1946	HANS CHRISTIAN ANKJER SEVERINSEN *14 OCT 1912 *12 JUNE 1946	AUGUST EMIL HANSEN *10 MAY 1917 *18 SEPT 1946	ALFRED KRISTIAN CHRISTOFFERSEN *10 JAN 1916 *18 SEPT 1946	BØRGE WILLY NIELSEN *10 APRIL 1914 *10 NOV 1946	ADOLF ROBERT MOGENSEN *10 NOV 1912 *17 DEC 1946	RASMUS HOLGER LORENTEZEN *10 SEPT 1911 *10 FEB 1946	HELGE VAGN EDVARD HANS BØGHOF *10 JUL 1912 *10 SEPT 1946	NIELS AAGE MADSEN *10 APRIL 1914 *10 NOV 1946	KNUD ERIK DÜVALD *10 JUL 1916 *12 FEB 1946	KAJ ERIK NIELSEN *17 AUG 1916 *13 JUNE 1946	

Et illegalt blad studeres ganske ugenert af folk på gaden

Kneb øjnene i

Besværet med mørklægning, hvor lys næsten også var forbudt på cykler og biler, besværet med rationering, med handel med rationeringsmærker, og den alminde-

lige vareknaphed, følte vel særlig tyngende, hvis politiet ikke somme tider kneb øjnene lidt i, og det gjorde de for mange politimænds vedkommende. Begæring

om udstedelse af ikke få falske legitimationskort med politiets stempel viste da også, at man havde tillid til politiet. (Politibetjent, Lemvig 1940-45).

Flere kilometer

Jeg var fuldt klar over, at min opgave under jernbanebevogtningen var at forhindre jernbanesabotage. Det var dog en opgave, som jeg tog mig meget let. Jeg fandt aldrig nogen sabotagebomber på de strækninger, som det

blev mig pålagt at afpatruljere. Hvis jeg havde været så heldig at finde en bombe, så ville jeg have ladet den ligge uden at slå alarm. Bagefter kunne jeg over for politiets ledelse af jernbanebevogtningen have angivet, at jeg ikke

havde befundet mig i umiddelbar nærhed af sprængningsstedet. Patruljen havde jo flere kilometer at afpatruljere. (Reservepolitibetjent, Frederikshavn 1943-44, 31-32 år).

Falsk nummer

En dag en yngre kollega og jeg patruljerede i Østergade i Hjørring, hørte vi sang, og vi så da en tysk militærafdeling nærme sig fra vest. På det nordlige fortov stod 3 eller 4 danske soldater. Da den tyske militærafdeling passerede forbi stedet, hvor de danske soldater stod, undlod de danske soldater at hilse, og det blev den officer, der førte afdelingen, fuldstændig tosset over. Han sprang

med fråden stående ud fra munden hen mod mig og forlangte, at jeg skulle tage mig af de danske soldater, og han ville senere forhøre sig hos det danske politi om udfaldet.

Den tyske militærafdeling fortsatte ad Østergade mod øst, og den afbrudte syngen blev fortsat, og teksten lød på, at tyskerne snart var undervejs til England ...

Som nævnt ville den omtalte offi-

cer forhøre sig om udfaldet vedrørende de danske soldater, og det gjorde han. Vi kunne kun oplyse, at de danske soldater over for os havde opgivet falsk nummer og hjemsted, og trods en ihærdig eftersøgning havde vi ikke kunnet finde dem.

(*Politibetjent, Hjørring 1943, 45 år*).

»Night forstein«

I august 1943 var jeg udkommanderet til Næstved, hvor vor opgave hovedsagelig bestod i at holde folk væk fra kasernen; her var jeg nær blevet skudt af en tysk vagtpost, idet jeg lossede en hel kasse vindruer ind over hegnet til de danske soldater, og det var jo netop sådan noget, vi skulle forhindre. Vagten tog ladegreb på sit

gevær og sigtede på mig, men nøjedes dog med at melde det skete til sin leder, der kom og skældte ud (på tysk). Han råbte og skreg, så han havde fråde i mundvigene, men jeg stod blot og så dum ud og sagde »night forstein«. Derefter kørte han ind på politistationen og kom tilbage med politimesteren og politiassistenten. Politime-

steren spurgte, hvad der var sket, og jeg svarede naturligvis, at der intet var hændt, og jeg råbte ind til de internerede, danske soldater, om der havde været nogen og kastet noget ind til dem, og naturligvis sagde de nej i kor.

(*Reservepolitibetjent, Slagelse 1943, 30 år*).

Rapporten

Da jeg faktisk havde været med fra første færd, måtte jeg udfærdige den forlangte rapport om min mere eller mindre viden. Det tog tid med dette rapportskri-

veri, idet jeg måtte drage omsorg for, at ingen danskere kom i klemme.

Da jeg havde rapporten færdig, var der en kollega fra kriminalpo-

litiet, der udtalte, at han aldrig havde set så kort en rapport med så mange løgne i.

(*Politibetjent, Hjørring 1944, 46 år*).

Forsigtigt til værks

Der var kommet meddelelse om, at der var nedkastet faldskærmsagenter i området Silkeborg, Viborg, Herning.

Stationslederen bad vagthavende om at sende os ud på poster fordelt over hele politikredsen. Vagthavende stod inde på stationen og fortalte os, hvordan vi skulle standse alle motorkøretøjer og

være hurtig til at anholde personerne i vognen, hvis vi havde mistanke om, at det var faldskærmsagenter.

Da vi kom ud i politistationens gård, stod stationslederen derude og fortalte os, at vi skulle gå forsigtigt til værks og endelig holde pistolen i pistoltasken. Vi skulle ikke anholde nogen, men der-

imod, hvis vi havde den mindste mistanke om, at der var tale om faldskærmsagenter, blot lade dem køre. Vi havde alligevel ingen chance for at komme levende fra at forsøge at anholde dem.

(*Honorarlønnet politibetjent, Silkeborg 1941-44, 23-26 år*).

Fortroligt politiarbejde

Da sabotagen begyndte i Silkeborg, måtte det ikke omtales i pressen. Fra rigspolitechefen fik vi dog en fortegnelse over udførte sabotagehandlinger udført i Silkeborg. Skrivelsen var fortrolig. Jeg var meget uerfaren, da jeg blev ansat i politiet, og da sabotagen begyndte, var jeg stadig ude af stand til at afgøre, hvad der var

bedst for Danmark. På politistationen fik vi jo besked om at hjælpe med til at arrestere sabotører, men inderst inde følte jeg dog, at det var noget, jeg ikke skulle være ivrig efter. Ingen fortalte mig det, for der var ligesom ingen, der turde sige noget. Alle var bange for at sige noget. Derfor blev jeg lidt overrasket, da en af

mine ældre kolleger undervejs ud til en sabotagebrand bad mig holde ind til siden og vente 20 minutter med at køre til brandstedet – et tysk lager af autodæk. Ilden skulle have ordentligt fat, sagde han.

(Honorarlønnet politibetjent, Silkeborg 1941-44, 23-26 år).

Beskyttere

Vi kom i aktivitet allerede søndag aften. Det var noget med, at nogle frihedskæmpere var blevet befriet fra arresten i Aalborg, og vi skulle så sættes ud på poster for at finde de undvegne. Vi fik udleveret geværer og blev kommanderet ud og ind af busserne og havde i øvrigt megen lang ventetid, inden vi endelig kom afsted. Jeg kan tydeligt erindre, at vi var nogle stykker, der fandt ud af, at der blev gjort alt for, at det ikke skulle være politiet, der fandt de

pågældende. Inden vi blev efterladt på vor post (5 mand), sagde overbetjenten »tag det nu stille og roligt, men kommer der en bil med noget, der bare lugter af tyskere, så er det bare med at få bøsserne rettet imod dem«. Vi blev ikke blandet ind i noget ... I løbet af mandagen og fortsat hele ugen var vi på gaderne og under udrykning næsten uafbrudt under vagterne, som vist var 12 timers vagter. Dette bl.a. i anledning af rudeknusning/hær-

værk hos personer, der fik skyld for at have haft rigeligt med tyskerne at gøre. Der skete meget skidt, men jeg kan stadig ikke lade være med at tænke på, at befolkningen som sådan egentlig var let at have med at gøre. Vi følte meget, at »man« betragtede politiet som beskyttere over for tyskerne.

(Reservepolitibetjent, Hjørring 1943, 23 år).

De sorte pansertropper

En aften opstod der faretruende tumulter i gaderne. Flere borgere i Hjørring var kommet i slagsmål med nogle af den tyske værnemagt. Disse tropper hørte til pansertropperne. De var ikklædt sorte uniformer, og de var netop kommet til Hjørring fra Kroatien. De var meget rå og aggressive. Det blev oplyst, at disse pansertropper var vant til i Kroatien at blive overfaldet og stukket ned såvel ved dag som ved nat, og de havde

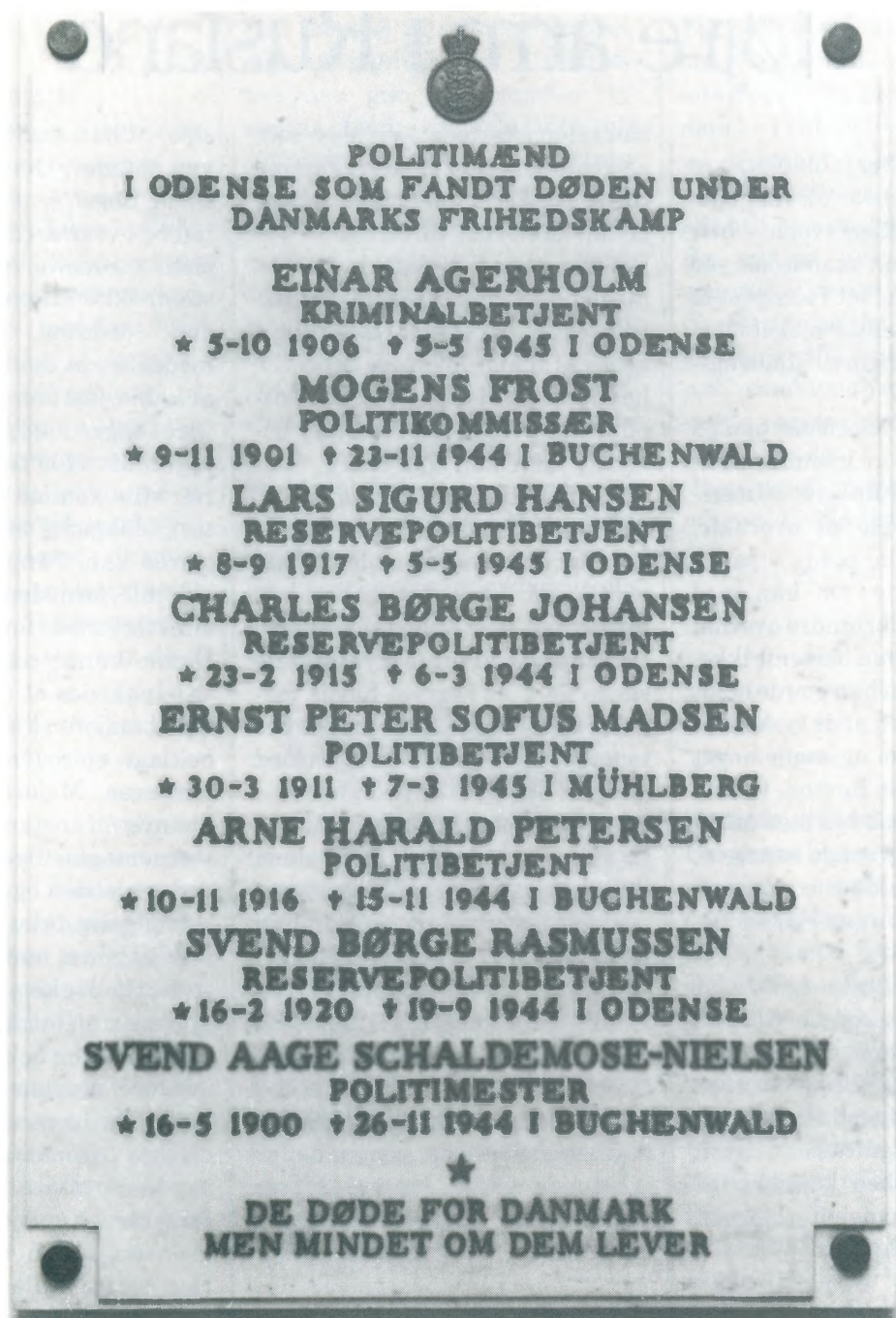
vel regnet med, at det samme kunne ske i Danmark. Feltgendarmeriet og værnemagten kom tilstede, og der blev foretaget en del anholdelser, som blev foretaget af tyskerne. De anholdte blev afleveret på politistationen til det danske politi.

Vi noterede pro forma navn og bopæl på de indbragte danskere, hvorpå vi lukkede dem ud af politistationens baggang med pålæg om at gå ad omveje hjem og ikke

mere vise sig i gaderne den aften, og dette pålæg blev overholdt. Man erkendte sagens alvor.

Den tyske værnemagt ville have lavet et stort nummer ud af den sag, men vi fik den overbevist om, at de sorte pansertropper alene havde skylden for bataljen, og sagen blev bilagt.

(Politibetjent, Hjørring 1943, 45 år).

OTTO NIELSEN

KRIMINALBETJENT

FØDT 25 · 12 · 1906

DØD I BUCHENWALD FOR
DANMARKS FRIHED 5 · 11 · 1944

Højre arm i Rusland

Lille grå Opel

En rutebilchauffør anmeldte, at han under kørsel var blevet generet af en tysk officersvogn – lille grå Opel. Da han standsede ved kroen, blev han slået i ansigtet af en tysk officer, der var steget ud af vognen. Jeg tog ham til afhøring – altså chaufføren.

Han forklarede, hvorledes han på den smalle vej var kommet til at køre *foran* en lille grå officersvogn, der forsøgte at overhale, men der var ikke plads – sagde han. Jeg spurgte, om han med vilje forsøgte at forhindre overhaling, det gjorde han bestemt ikke, bedyrede han. Da han gjorde holdt ved kroen, kom en af de tyske officerer hen til ham og sagde noget til ham, han ikke forstod. Officeren afsluttede sine ord med at slå anmelderen flere gange i ansigtet – og slagene faldt med *venstre* hånd, hævdede anmelderen bestemt.

Det var usædvanligt i sig selv, at en tysk officer tog sig selv til rette på den måde, men endnu mere usædvanligt, at der blev slået med *venstre* hånd. Chefen for den daværende tyske garnison i byen var med sin enhed kommet fra Rusland, han havde efterladt sin højre arm i Rusland.

Nedlagt sit embede

Politimesteren var straks klar til at tage fat på sagen. Vi fulgtes ad til majoren og på vejen derhen sagde politimesteren, at jeg skulle holde godt øje med majoren, når

samtalen startede. Vi blev som sædvanlig høfligt og korrekt modtaget på Jernbanehotellet, hvor de havde hovedkvarter.

Politimesteren indledte samtalen med at beskrive episoden og tilføjede, at det var meget beklageligt, at en af majorens unge officerer havde forløbet sig. På dette tidspunkt blev majoren blodrød i hovedet, men han var ærlig. Han sagde ligeud, at det var ham selv, der havde slået, og at han ville gøre det igen, hvis han blev chikaneret, som han påstod, han var blevet ved den anførte lejlighed. Politimesteren rejste sig straks og sagde kort, at hermed havde majoren tilkendegivet, at han havde taget sig selv til rette og dermed påtaget sig politimyndigheden i byen. Hvis han ville være så venlig at meddele dette til generalen i Silkeborg, så ville politimesteren meddele justitsministeriet, at han havde nedlagt sit embede som politimester. Derefter marcherede vi ud fra kontoret og gik hjem. På vejen hjem lod jeg en bemærkning falde til politimesteren om, at det kunne han da ikke. Selvfølgelig ikke, sagde han, det gør jeg heller ikke, men det gør *han*. Nu bliver det morsomt, sagde han. Og det blev det.

Ordningen

En times tid senere på formiddagen meldte majoren sig hos mig i forkontoret og bad om en samtale med politimesteren. Jeg meldte ham, og politimesteren bad mig

sige, at han skulle vente lidt; der var optaget. Det gjorde majoren så, og noget senere viste jeg ham ind og overværede samtalen. Majoren meddelte, at generalen bestemt ikke kunne godtage en sådan ordning. Politimesteren meddelte, at det ville blive svært at ordne, justitsministeriet var nu inde i sagen med grundige overvejelser, det ville tage tid, om majoren ville komme igen sidst på eftermiddagen. Det ville han, og det gjorde han. Påny anmodning om samtale, fornøden ventetid og derefter foretræde for politimesteren. Denne kunne nu meddele at det var lykkedes at ordne sagen, så fremt majoren kunne tænke sig at beklage episoden over for politimesteren. Majoren var efter vor mening en anstændig og fornuftig værnemagtsofficer. Han beklagede episoden og tilføjede, at han selvfølgelig ikke kunne tage sig selv til rette, men han var blevet stærkt provokeret. Dermed fandt sagen sin afslutning. Jeg tilkaldte chaufføren og beklagede på politimesterens vegne det skete, men han ville have en undskyldning direkte fra majoren. Dette måtte jeg klart afvise. Vi kunne ikke forvente, at en tysk officer beklagede en sådan episode direkte. Han måtte stille sig tilfreds med ordningen. Det gjorde han modstræbende. Så sent som i år traf jeg ham på torvet, han var endnu sur over, at han ikke fik sin beklagelse direkte.

(*Politibetjent, Odder 1943, 30 år*).

2 drenge

Den bøse kaptajn

En dag kom kriminalbetjenten op på min bopæl. Jeg fik straks fornemmelsen af, at han ville tale med mig i enrum, hvorfor jeg bad min kone om at gå ud i køkkenet for at lave kaffe.

Han sagde til mig: »Du skal have

vagt fredag nat«. Jeg oplyste ham om, at jeg ikke havde vagt den pågældende nat. »Så må du bytte vagt, for det er nødvendigt for mig, at du kommer på vagt, for jeg skal have 2 drenge sendt til Sverige«. Under planlægningen så vi os nødsaget til at fortælle min

kone om den forestående afsendelse af drengene. Hvis der skete et eller andet uforudset, så var jeg og min kone nødt til at tage os af drengene til de kunne udsendes. Drengene skulle sendes med skonnerten »Beta«. Skonnertens kaptajn var en temmelig bøs

herre, der nok kunne skrække folk – også tyskere – væk.

Våde varer og pistoler

Før afsejlingen sørgede jeg for at afhente de 2 drenge og uset af tyskerne få dem anbragt ombord på skonnerten. For at følge spilllets regler måtte jeg før skonnertens afrejse tilkalde den tyske vagt på 2 mand og sammen med dem foretage en undersøgelse af skonnerten. Kaptajnen beherskede til fulde det tyske sprog. I en bøs tone gjorde han de 2 tyskere bekendt med, at han havde travlt, og at undersøgelsen ikke måtte tage ret lang tid. Han inviterede derefter mig og de 2 tyske soldater på et traktement af de »våde varer« i kaptajnens kahyt. Det var de 2

tyske soldater jo ikke kede af. Det blev da også til et meget lemfældigt eftersyn ombord. Under eftersynet gik jeg bagefter tyskerne. Jeg havde hele tiden min pistol skudklar i lommen. Hvis tyskerne opdagede drengene, var der kun et at gøre – afvæbne tyskerne eller om nødvendigt skyde dem ned – og derefter skynde sig at afsejle til Sverige. Fra Dragør havde jeg jo kendskab til prisen for at yde den slags illegal assistance – at man på sekunder måtte træffe drastiske beslutninger om at forlade sit arbejde – sit hjem og sit land og drage i landflygtighed.

De 2 tyske soldater opdagede dog intet, og drengene kom til Sverige i god behold ...

Samvittigheden

Det, som jeg lærte på politiskolen om kystpolitiets arbejde med at eftersøge fremmede agenter og danske kriminelle, der ville flygte ud af landet, passede ikke rigtig ind i det, som jeg kom ud for. Hvor skulle f.eks. de 2 drenge placeres? De var jo hverken fremmede agenter eller kriminelle. Jeg tog fra starten af det standpunkt, at jeg alene ville handle ud fra, hvad min samvittighed bød mig. Så måtte jeg om nødvendigt betale prisen for det.

(*Reservepolitibetjent, kystbevogtningen Frederikshavn 1942, 22 år*).

Vedbæk

Teori og praksis

Ja, så blev jeg stationeret ved kystbevogtningen i Hellerup, og jeg fik udleveret en gammel militærkappe og en hue (en mellemting mellem en rigtig politikasket og en sognefogedhue), en stav og vistnok en pistol.

Jeg mødte i Vedbæk, hvor jeg traf den første politimand, der efter min mening havde den rigtige indstilling. Jeg husker desværre ikke hans navn. Han var en stor

mand. Han holdt en velkomsttale til os. Han forklarede os, hvad vores opgave i kystbevogtningen var – altså at forhindre gode danske mænd i at flygte over sundet til Sverige. Jeg var lige ved at aflevere mine effekter og rejse hjem til Fyn, men så sluttede han heldigvis med følgende ord: »Nu har jeg fortalt jer, hvad vores pligt er, så håber jeg, at I alle er så modne og voksne mænd, at I ved, *hvad I faktisk skal gøre*. Velkommen, held og lykke til« ...

Men når uheldet er ude

Desværre blev et par kolleger afskediget – fordi de ikke gjorde deres pligt, men det som var rigtigt. 2 mænd forsøgte i kano at sejle over sundet, men på grund af vind drev de ind til land lidt nordligere, uheldigvis et sted, hvor der var tysk patrulje. Under forhør m.v. fortalte de, at de var taget ud, hjulpet af 2 danske politifolk. Det betød afsked af disse gode danske kolleger.

(*Reservepolitibetjent, kystbevogtningen Hellerup 1942*).

Dramatisk afrejse

For mig og de øvrige nye ved kystbevogtningen i Dragør fik det en brat ende. En dag lå en fiskekutter klar til afgang fra molen med 2 politifolk fra kystbevogtningen ombord. Pludselig stormede nogle tyske soldater ud ad den smalle træbro mod kutteren. De 2 politifolk åbnede ild med deres karabiner mod tyskerne – formentlig kun skræmmeskud. Fortøjningerne blev kastet og for fulde motoromdrejninger sejlede kutteren mod den svenske kyst.

Det var begrænset, hvad reservebetjentene fik oplyst om årsagen til den dramatiske afrejse for fiskekutteren. Det sivede dog ud, at det var enten en engelsk pilot eller en faldskærmsmand, der skulle bringes til Sverige. Kun godt 14 dage efter afslutningen på politiskolen fik jeg rent faktisk undervisning i, at problemstillingerne nok ikke var så enkle ved kystbevogtningen, som man på skolen havde givet oplysninger om. De overordnede politifolk ved

kystbevogtningen var chokeret over det skete – eller lod i hvert fald som om de var det. Der blev straks givet ordre til, at de nye kystbetjente i Dragør omgående skulle sendes til deres nye tjenestesteder. Dette skete sandsynligvis for at undgå, at disse nye kystbetjente ikke skulle medinddrages i den efterforskning, som kutterens dramatiske afrejse havde givet anledning til.

(*Reservepolitibetjent, kystbevogtningen Dragør 1942, 22 år*).

»Uduelighed«

Der forekom adskillige episoder, hvor enlige tyske soldater blev groft generede ... og blev overfaldet. Det var gerne vore kendte slagsbrødre og uromagere, der var årsagen. Disse havde vi i grunden et godt nænne til, men under disse omstændigheder »kneb« det drabeligt med at udfinde gerningsmændene.

Vi fik kritik af tyskerne herfor, og det gik så vidt, at kommandanten forlangte en bestemt kollega afskediget for »uduelighed«. Han havde været temmelig langsommelig med at komme til stede, da der opstod spektakler mellem

danskere og tyske soldater, således at gerningsmændene fik tid til at undslippe.

Til sidst gik det dog galt. Efter en større batalje kunne tyskerne – vel nok ved hjælp fra deres medløbere – opgive øgenavnene på 3 overfaldsmænd, og de angav, at kunne vi ikke finde dem, skulle de nok selv gøre det og sørge for, at de blev straffet. Dette bevirkede, at vi efter ordre fra stationslederen anholdt de tre, men – inden de endnu var afhørte – afhentede tyskerne dem, og de blev ved tysk ret idømt langvarige fængselsstraffe, der skulle afsones i tysk

tugthus, desværre med det resultat, at en af de tre døde under afsoningen.

Da det hidtil havde været ufravigeligt, at danskere, der blev anholdt af dansk politi, også blev dømt ved dansk ret, forekom det helt overraskende for os. Det havde nok været bedre for politiets renommé, om tyskerne selv havde anholdt dem, og jeg er sikker på, at de tre – ved hjælp af tyskernes medløbere – var så kendte, at de havde kunnet gøre det.

(*Politibetjent, Struer 1943, 26 år*).

V Modstand:

Modstand er et udtryk, vi anvender for at karakterisere politifolks aktive deltagelse i det organiserede modstandsarbejde – med andre ord i rollen som partisaner, et udtryk, der var kendt allerede dengang. Der kunne være tale om fremstilling og distribution af forbudte nyhedsmidler, kurértjeneste for undergrundshæren, modtagelse af nedkastede våben, eller

regulær kamptræning med henblik på indsats ved Danmarks forventede befrielse. Præcise tal kan der naturligvis ikke sættes på, men modstanden gennemløb tydeligvis en dynamisk udvikling fra et startpunkt, hvor kun de færreste ville og turde være med, over dannelsen af kollektive modstandsgrupper inden for politiets rækker 1943-44.

Som udslaggivende og bevidstgørende faktorer skal begivenhederne i løbet af efteråret 1943 næppe undervurderes: Det såkaldte augustoprør i en række danske byer; den 29. august 1943, hvor regeringen måtte dimissionere og overlade magten til departementschefsstyret, og sidst, men ikke mindst, tyskernes krav om jødeforfølgelser i Danmark i oktober samme år.

Farlig person

Var med på et tidspunkt, hvor alt blev anset som forbrydelse. Politiledelsen var meget uvillig til hjælp, modarbejdede, trusler. Mene politifolk: tavse, trak sig tilbage. Man blev betragtet som en farlig person. Militærfolk tog lige-

ledes stærk afstand: »Kongens Bud«. Hvilket bevirkede, at man kun stolede på sig selv, udlagde våbendepoter og maddepoter med det resultat, at man overlevede. (*Reservepolitibetjent, Politikaserne Aalborg 1942-44, 26-28 år*).

Radio i bilen

Sabotagen begyndte ganske småt med at indsamle oplysninger om besættelsesmagts troppebevægelser, ammunitionslagre, kommando- og lytteposter, som jeg videre gav til en dansk militær kontaktmand. Jeg havde kort tid efter besættelsen ladet installere radiomodtager i min bil for modtagelse af nyheder fra England. Senere var den også brugbar for

modtagelse af »kodemeldinger« vedrørende nedkastninger på flere pladser i mit landdistrikt. Jeg var i besiddelse af »Rejse- og Passértilladelse« for hele landet og havde derfor frit spil over for besættelsesmagts vejspærringer og vagtposter, som faktisk var lette at »bluffe«. Min benzintildeling var på grund af min politimesters velvilje rigelig og således til

hjælp for transport af nedkastede våben og sprængstof.

Morsomt var det efter en nats jernbanesabotage dagen efter at blive kaldt ud til afspærring og så derunder i »smug« at fotografere ødelæggelserne.

(*Landpolitibetjent, Fjends m.fl. Herreder 1940-45, 31-35 år*).

Hold din kæft!

Den første sabotage i Silkeborg var, så vidt jeg husker, sprængningen af DSB's vandtårn. Jeg havde en lille 2-værelses lejlighed. Ved siden af denne var et værelse udlejet til en seminarist. En dag sagde han til mig. Du vil høre et drøn i nat. »Hvorfor fortæller du mig det«, svarede jeg. »Hold din kæft med den slags«, svarede

jeg. Jeg lod dette gå videre til en dansk kriminaloverbetjent ... Han holdt mange nattemøder ... med den tyske bykommandant, som var mere dansksindet end tysksindet ... Han talte perfekt dansk, var midt i 60-erne og havde været skotøjsrepræsentant i Danmark i det civile liv.

Kriminaloverbetjenten kunne

drikke bykommandanten fuld og pumpe ham for oplysninger. Midt på natten, når kommandanten var ved at falde under bordet, listede betjenten lige så stille rundt i byen og advarede de unge mennesker, som tyskerne havde i kikkerten, så de kunne nå at komme bort. Han var en god mand.

(*Politibetjent, Silkeborg 1942, 24 år*).

Fortrolige oplysninger

I løbet af efteråret 1942 og navnlig i 1943 trådte både den organiserede og den uorganiserede modstand stadig tydeligere frem. Fra foråret 1943 kom jeg, gennem en apoteker, en redaktør og en ingeniør, ind i illegal bladvirksomhed, idet vi dannede en lokalredaktion af »Frit Danmark«. Min opgave var at få fat i fortrolige oplysninger fra politistationen

om sabotager, likvideringer og andet, som skete landet over. Vi fik hver formiddag til politistationen over fjernskriveren, en såkaldt situationsrapport, som indeholdt alt det, der ikke kunne skrives i aviserne, om tyske overgreb overalt i landet. Efter aftale med en politikontorist afskrev jeg dette stof, som også var delvis fortroligt i forhold til styrken, og

bragte det videre til lokalredaktionen. Jeg fik endvidere en gang om ugen 600 eksemplarer af »Frit Danmark«, som jeg distribuerede til de største virksomheder og til almindeligt »løssalg«.

Denne virksomhed gik meget gnidningsfrit og bragte mig på intet tidspunkt i vanskeligheder.

(*Politibetjent, Helsingør 1942-45, 27-30 år*).

Kaffe og køretur

Det var egentlig svært at tale »modstandsbevægelse« med folk uden for ens nærmeste. Jeg husker således, at jeg for nogle måneder var i et svært dilemma. En person, ansat ved Statsbanerne, talte til mig mange gange. Jeg kunne mærke, at han ville et eller andet. Endelig en dag inviterede

han mig ind på en kaffebar, hvor han absolut ville give kaffe. Men endelig kom hans ærinde. Han og nogle flere havde dannet en gruppe, men til denne ville det være så godt at have en med, der var ansat i politiet. Vi talte længe om sagen, og det blev så således, at jeg kunne optræde som kurér.

Jeg skulle transportere pakker rundt i byen ... Min deltagelse kom ikke til at omfatte andet end denne »budtjeneste«.

Nu kom det så, at en kollega, en fra kriminalpolitiet en dag, da jeg havde tjenestefri, absolut ville have mig med ud på en køretur, tjenstligt. Jeg forstod ikke rigtig

meningen. Men endelig kom det så. Der skulle dannes nogle grupper inden for politiet, og jeg var altså udset til at skulle være med. Nu turde jeg ikke i første omgang

fortælle, at jeg var lidt optaget andetsteds, men jeg tilbød da at være med. Vi nåede altså på den måde 19. september 1944, inden jeg fik afbrudt samarbejdet med

personen fra statsbanerne. Det var lettere at tale om sagerne efter den 19. september.

(Reservepolitibetjent, Hjørring 1943-44, 23-24 år).

Grupper

I sommeren 43 var der til politifolk i Hjørring politikreds fra politiledelsen rettet henvendelse om, at politiet i givet fald skulle søge sammen i grupper, og disse politi-

modstandsgrupper skulle deltage i opgøret med besættelsesmagten og senere i retsopgøret mod tyskerhåndlangere.

Henvendelsen fra politiledelsen

her til kredsen var ikke fra topledere, idet disse i sagens natur var en slags gidsler hos tyskerne.

(Reservepolitibetjent, Hjørring 1943, 31 år).

Omsvinget

Gennem hele besættelsen var det vel således, at politiets selvstændighed langsomt snævrede ind,

og navnlig efter den 29. august 1943 måtte det vel være klart for tyskerne, at politiet kun var et

modvilligt redskab for at få deres forordninger fulgt.

(Politibetjent, Struer august 1943, 26 år).

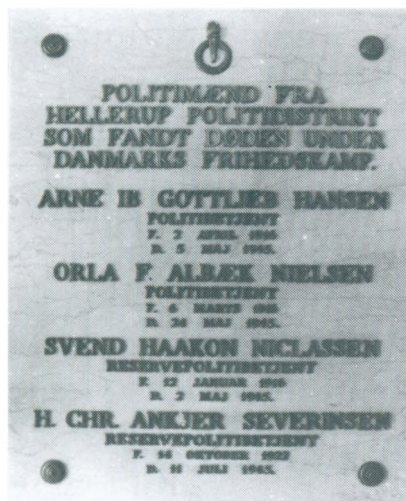
Passiv modstand

Sommeren 1943 blev en meget urolig periode med gadeoptøjer i mange danske byer, og også i Helsingør, og op til den 29. august forekom næsten daglig episoder med talrige arbejdsnedlæggelser

på skibsværftet som protest mod f.eks. spærretid og udgangsforbud. Vi fik mange advarsler fra tysk side om, at politiet ikke optrådte skarpt nok, men det var helt klart, at politistyrken, i hvert

fald i Helsingør, nu ydede passiv modstand, og for nogles vedkommende også aktiv.

(Politibetjent, Helsingør 1943, 28 år).

Venteposition

Det var i dagene op til den 29. august 1943, at jeg blev klar over, at der var en stærkt voksende og organiseret modstandsbevægelse. Hvordan den var organiseret, havde jeg ingen anelse om. Efter den 19. september 1944 ønskede jeg selv at blive tilsluttet mod-

standsbevægelsen. Min manglende kontakt med kolleger i den politiløse tid forårsagede, at jeg først omkring den 20. april 1945 blev tilsluttet politiets modstandsbevægelse i en venteposition. Jeg var således sikker på deltagelse, hvis Danmark skulle

befries gennem kamp. Jeg havde jo 12 mdr.s soldatertjeneste bag mig og var derfor ikke uerfaren i våbenbrug. Jeg var parat til at deltage i den sidste afgørende kamp for Danmarks befrielse. *(Reservepolitibetjent, Frederikshavn 1944-45, 24-25 år).*

Udkommando, Odense

Formidabel styrke

Politistyrken i Odense var på ca. 200 mand. Med de udkommanderede politistyrker fra hele landet nåede den samlede politistyrke op på mellem 1000 og 1100 mand – en ret formidabel styrke.

Kort efter vores ankomst blev vi kaldt til parole/orientering om forholdene i byen. Mange forretningsdrivende havde fået butiksruder knust og forretninger raseret. Private lejligheder var blevet

raseret og indboet smidt ud på gaden og brændt. Det drejede sig om forretningsdrivende, der handlede med tyskerne, og formentlig også private, der havde omgang med tyskerne ...

Til ære for tyskerne

Ved 1330 tiden blev vi i busser kørt ud til de i forvejen planlagte vagt/patroljetjenester. Sammen med en god ven blev jeg sat af i en gade, hvis navn, jeg ikke erindrer.

Vi fandt dog hurtigt ud af, at en slagterforretning i gaden var raseret. Hvad vi skulle foretage os, var vi ikke helt på det rene med, men det hjalp os dog, at politiets højttalervogne kørte rundt og gav instrukser til befolkningen. Det var dog vist mest til ære for tyskerne, at højttalervognene kørte rundt. Befolkningen reagerede åbenbart ikke på instrukserne, men det gav vel tyskerne indtryk af, at politiet gjorde noget for at opretholde ro og orden i byen ...

Bemærk drengens hue!

Forplejning

Enhver kan forstå, at vi under disse omstændigheder ikke kunne få tilstrækkelig med søvn, men det måtte vi jo affinde os med.

At vores forplejning mildest talt var dårlig, var til at bære, for når vi var ude på vores poster, kom folk og inviterede os indenfor og gav os noget at spise. Jeg kan roligt sige, at mindst halvdelen af min forplejning i disse bevægede dage fik jeg ude hos byens borgere. Hotellet var formentlig så overbebyrdet med arbejde, at de simpelthen ikke kunne klare opgaven – i hvert fald ikke tilfredsstillende. Generalstrejken gjorde det endnu vanskeligere. Jeg tvivler på, at politifolkene kunne have klaret arbejdspresset, hvis ikke byens borgere havde ydet os denne ekstra forplejning.

Jeg tror, at denne ekstra forplejning, vi fik hos os ubekendte,

havde det klare formål: »I vores kamp mod tyskerne, skal I være på vores side. Vi erkender, at I må spille jeres spil over for tyskerne, men dette spil må ikke i urimelig grad gå ud over os«. Vel blev disse ord aldrig sagt direkte, men den måde, befolkningen opførte sig på over for os, sagde det stærkere end ord kan sige det. Gang på gang måtte vi på kommando trække vore stave for at rydde gaderne, som regel i aften/nattetimerne. Jeg kom aldrig til at slå på nogen, og jeg så heller ikke mine kolleger gøre det. Faktisk fik vi slet ikke muligheden. Gaderne blev ryddet på den måde, at alle, der skulle væk fra gaderne, blot løb ind i opgangene, efterhånden som vi rykkede frem ...

Fantastisk sammenhold

Hver eneste lejlighed i etageejendommene syntes fyldt op med

mennesker. Private mennesker havde åbenbart lukket deres døre op for vildtfremmede mennesker – gerningsmænd og tilskuere – der havde måttet flygte for de fremrykkende politikæder. Dette illustrerede et fantastisk sammenhold i befolkningen. Der var fyldt op ved hver eneste vindue ud mod gaden. Rundt om på gaden flammede bålene fra divaner, sofaer og andet møblement. Her kunne man direkte se noget, som man ellers normalt kun ser på film. Vi var direkte øjenvidner til begivenheder, der førte til regeringens fald den 29. august. Normalt bliver politiet i den slags situationer sjoflet til med beskidte tilråb, men jeg hørte ikke et eneste.

(Reservepolitibetjent, Frederikshavn, udkommando i Odense august 1943, 23 år).

29. august 1943. København

Optage kampen mod tyskerne

Jeg havde nattjeneste fra den 28. august kl. 2300 til 29. august 1943 kl. 0700 ... Over telex indløb hele tiden meldinger om, at nu var Sorgenfri besat, og der var kamphandlinger ved Amalienborg og ved de militære kaserner rundt om i København. Der var megen interesse for, at vi skulle organisere os og søge til Amalieborg, og dér optage kampen med tyskerne, men der blev givet ordre til, at ingen måtte forlade politistationen uden efter ordre af den vagthavende ...

Flaget sat

Der blev nu indført 12 timers tjeneste. Så vi mødte påny til tjeneste kl. 1900, og der var indført spærretid fra kl. 2000 til kl. 0500. Ingen måtte færdes på gaden uden speciel tilladelse i spærretiden. Jeg blev sendt på patrulje sammen med en kollega kl. 2100, og i Nørregade blev vi af geværbevæbnede tyske vagter råbt an 2 gange, samtidig med, at de stod og pegede på os med deres våben. Ankommet til Nørrevold traf vi nogle civile personer, danskere, der ikke havde tilladelse til at færdes i spærretiden. Der var en

På vagt for kongen

halv snes stykker, og dem fik vi ned i undergrundsbanen ved Nørrevold, hvorefter vi fra telefonselskabet fik rekvireret en vogn fra politistationen. Tyskerne kørte i gaderne på motorcykler med sidevogn forsynet med maskingeværer, og de skød såsnart de så skyggen af mennesker, og politiuiformerne respekterede de heller ikke, selv om vi gik og lyste på hinanden, når tyskerne kom kørende. Kuglerne hvinede i luften, og der var kun ét at gøre, nemlig søge dækning og se at komme tilbage til politistationen, for vi kunne intet udrette på gaden. Udrykningsvognen fra stationen kom kørende med udrykningshornet aktiveret og flaget sat, hastigheden var ikke over 15 km/t, idet også dette køretøj blev standset af de tyske patruljer. Sammen med de civile mennesker, som vi havde fået samlet sammen ved Nørreport, blev vi i udrykningskøretøjet bragt tilbage til politistationen, hvortil alle de udsendte patruljer allerede var ankommet, og der blev ikke udsendt flere patruljer den nat.

(Reservepolitibetjent, København 29. august 1943, 25 år).

29. august 1943. Skanderborg

Afvæbning

Jylland var rensat for dansk militær, idet de danske styrker i Jylland var forflyttet til Fyn, hvor de var fordelt i de fynske købstæder. Politiet var således eneste bevæbnede enheder i Jylland, og selv om denne bevæbning var så svag, at den ikke i sig selv som kampenheder udgjorde nogen trussel mod besættelsesstyrkerne, havde overkommandoen dog besluttet,

at politiet skulle afvæbnes ...

Først på døgnet begyndelse, måske kl. 0100, henvendte min nærmeste overordnede sig til mig og fortalte, at tyskerne havde besat politistationen, og at jeg skulle følge med ham dertil, hvor jeg skulle aflevere min tjenestepistol ...

Tyskerne var svært bevæbnet med geværer, maskinpistoler og maskingeværer, og der var ingen

grund til at betvivle, at de var skarptladte. Hele politistyrken var blevet afhentet på bopælene og var samlet på politistationen under bevogtning, og ingen blev umiddelbart orienteret om formålet med aktionen, og ingen vidste, hvad der var sket på andre politistationer, da ingen måtte benytte telefonerne.

Senere på natten opnåede fuldmægtigen dog tilladelse til forbin-

delse med Silkeborg politistation, som også var blevet besat af tyskerne, men et par timer senere. Natten følte lang, men efter forhandling blev der opnået tilladelse til, at der blev serveret kaffe med rugbrød til os.

Hen på morgenstunden, formentlig efter at besættelsesaktionen var iværksat over hele landet, fik vi tilladelse til at kontakte vore familier, men på betingelse af, at vi alle mødte op i amtsrådssalen i rådhuset på et nærmere angivet tidspunkt kl. 0800 eller kl. 0900.

Håndslag

Jeg forstod, at regeringen var blevet afsat eller havde trukket sig,

og at de danske militære enheder var blevet afvæbnet og skulle hjemsendes.

Landet skulle derefter under besættelsen styres af departementerne i de forskellige ministerier, og herunder var der fra alle sider ønske om, at politiet skulle eller ville fortsætte, ligesom amtsadministrationen og kommunaladministrationen gav løfte om at fortsætte virket for befolkningens skyld.

Ved mødet i amtsrådssalen var der ingen, der protesterede mod fortsat at samarbejde med det tyske kommandantskab i Skanderborg ...

Amtmand, borgmester og politi-

fuldmægtig gav den tyske kommandant håndslag på at ville fortsætte i de respektive tjenestegrene. Politipersonalet fik deres håndvåben genudleveret og fortsatte tjenesten, og for mit vedkommende mødte jeg til aftentjeneste ved jernbanebevogtningen samme dag.

Således oplevede jeg 29. august 1943 som et stort nederlag og en stor ydmygelse, men ingen havde på dette tidspunkt mod til at sætte sig op mod besættelsesstyrkerne, der havde magten i landet og kunne iværksætte repressalier.

(Politibetjent, Skanderborg 29. august 1943, 25 år).

Deprimerende parole

Politimesteren indkaldte til parole for alt politipersonel den 29. august om formiddagen. Ved denne lejlighed meddelte han, at regeringen var trådt tilbage – der var indført undtagelsestilstand m.m., men – og det var vigtigt – sagde han: Politiet skal fortsætte sin gerning. Politimesteren meddelte videre, at han fra den stedlige tyske besættelsesmagt i strid

med ordrerne fra København havde modtaget meddelelse om, at politiet skulle aflevere sine våben.

Efter megen diskussion på parolen blev det bestemt – om der var afstemning, husker jeg ikke – at efterkomme den stedlige tyske kommandants ordre. Det var en deprimerende parole – og stemningen var helt i bund. Der blev

diskuteret meget om nytten af dansk politi. Stemningen steg måske en enkelt streg eller to hen på dagen, idet tyskerne leverede de beslaglagte politivåben tilbage med den besked, at det skyldtes en misforståelse fra den stedlige tyske kommandant, at de var blevet afkrævet.

(Kriminalbetjent, Nykøbing Mors 29. august 1943, 26 år).

Navneopråb

Vi var 12 mand under ledelse af en overbetjent, og som unge og ret uerfarne politifolk forstod vi ham ikke i begyndelsen. Men det kom, da vi efterhånden opdagede, at politimesteren roste ham for hans helhjertede indsats. Hver eneste udrykning blev forsinket mindst et kvarter med navneopråb osv.

Om aftenen efter regeringens afgang var alle patruljer inddraget på grund af forulempninger fra tyskerne, direkte beskyldninger forekom. Omkring midnat kom en dybt bevæget politimester ind i vagtstuen og redegjorde for regeringens afgang. Han stillede alle frit med hensyn til at »Gå«, men bad alle blive og fremtidig alene udføre dagligt politiarbejde, alle

stridigheder mellem tyskere og civile måtte vi ikke blande os i.

(Reservepolitibetjent, udkommando i Aalborg august 1943, 23 år).

Lommekniven

Natten mellem d. 28. og 29. august 1943 blev også politifolkene ved kystbevogtningen kaldt til politistationen, som værnemagten havde besat. De fik af tyskerne ordre til at aflevere deres personlige våben. Under dette skete en episode, som ophidsede

tyskerne. En politibetjent smed på en hånlig måde sin pistol på skranken foran en tysk officer. Denne ville derefter have at vide, om han havde flere våben på sig. Han tog sin lommekniv op og foldede den ud. Derefter kastede han den ned i skranken, så kniven

stod og dirrede med spidsen ned i bordpladen. Den tyske officer blev så ophidset, at det så ud, som om han ville slå, men en anden tysker greb ind og forhindrede det. *(Reservepolitibetjent, Frederikshavn 1943, 26 år).*

Falske legitimationskort

Jeg havde kontakt med og blev benyttet af den organiserede modstandsbevægelse i Frederikshavn. Det var i 1943 og 1944, hvor

jeg efter anmodning fra en modstandsmand inden for kriminalpolitiet i Frederikshavn udfærdigede nogle falske legitimations-

kort – fortrinsvis til jøder. *(Politibetjent, Frederikshavn 1943-44, 25-26 år).*

Friske reservebetjente

Forinden boede jeg en tid på afholdshotellet, hvor jeg ikke kunne undgå at bemærke, at der på hotellet opholdt sig en del jøder, som nærmest gemte sig på værelserne. Umiddelbart efter fik jeg besøg på mit kontor af en skipper. Han anmodede mig om personligt at komme om bord på hans skonnert

og plumbere lugerne, inden han sejlede, hvilket jeg tjenstligt efterkom. Jeg ønskede ham god tur og bad ham hilse søster og svoger. Jeg har aldrig spurgt ham, om han har fragtet jøder til Sverige. Man snakkede ikke så meget om sit arbejde, da man ikke vidste, hvem man kunne stole på. Der

var mange friske reservebetjente på stedet. De havde bl.a. narret en tjenstivrig overordnet ud til Strøby Egede, mens de sendte jøder afsted til Sverige fra Fakse Kalkbrud. *(Kst. overbetjent af 2. grad, kystbevogtningen, Præstø sommeren 1943, 31 år).*

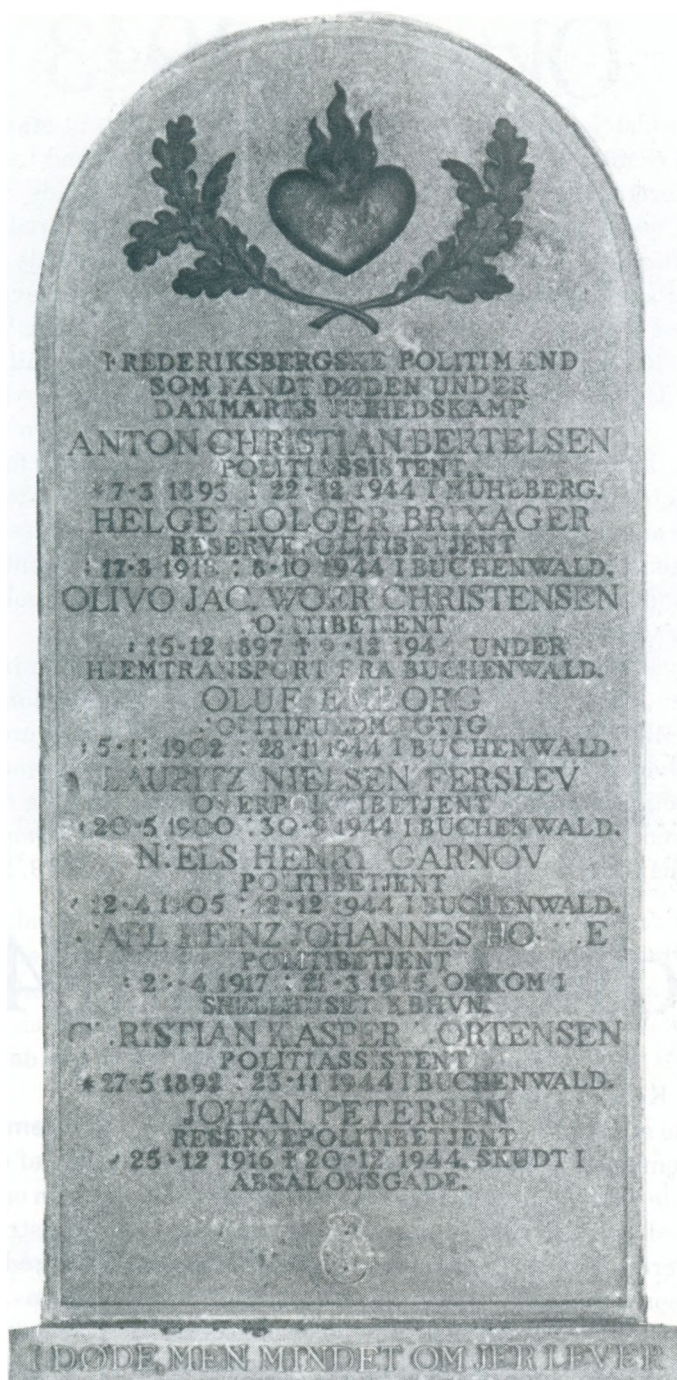
Den jødiske familie

Det begyndte med, at en jøde sammen med sin kone og to små piger havde søgt tilflugt i nogle badekabiner. De havde aftale med en fisker om, at han skulle hente dem kl. 2300 og med sin båd sejle dem til Sverige. Der blev imidlertid luftalarm, hvilket hindrede fisken i at gå ud. Der gik nu panik i den jødiske familie, og efter aftale – forklarede manden senere – skar han pulsårerne over på de to små piger og på sin kone. Han skulle derefter begå selvmord, men kunne ikke gennemføre det og løb i stedet op på vejen, hvor han løb ind i en kystbevogtningspatrolje. Han blev bragt til politistationen. Konen og de to piger var døde, da politiet fandt dem.

Sagen mod ham blev behandlet som en drabssag, og der blev optaget rapport. Det blev derefter bestemt, at han skulle indlægges til mentalobservation, og jeg skulle ledsage ham i ambulance dertil. Da vi kom til hospitalet, talte jeg med en 1. reservelæge om muligheden for at få patienten til Sverige. Efter hjemkomsten satte jeg mig i forbindelse med nogle modstandsfolk, og det blev da også således, at jøden kom til Sverige kort efter.

Ved min samtale med lægen på hospitalet havde jeg bedt ham om at anmelde til politiet, at jøden var flygtet fra hospitalet, og at lade gå et døgn efter, at jøden var transporteret fra hospitalet. Des-

uden skulle han returnere sagens akter, som efter sædvane var fulgt med til hospitalet. På grund af en misforståelse brændte lægen imidlertid rapporterne, og nogen tid efter blev jeg kaldt op til politimesteren, som meddelte mig – hvad jeg allerede vidste – at den sigtede nu var i Sverige, og at politimesteren havde mig mistænkt for at stå bagved transporten. Jeg nægtede selvfølgelig, men politimesteren sagde meget skarpt, at såfremt det kom frem, at jeg havde haft noget med sagen at gøre, ville jeg blive afskediget. Jeg hørte dog ikke senere til sagen. *(Politibetjent, 1943, 28 år).*

DE FALDT FOR DANMARKS FRIHED

<p>OVERPOLITIBETJENT EJMAR CHR. AGERVANG * 19-3-1896 † 5-12-1944</p> <p>OVERPOLITIBETJENT HANS ANDERSEN * 23-9-1898 † 19-11-1944</p> <p>POLITIBETJENT JOHN TH. CHRISTENSEN * 2-2-1913 † 19-3-1945</p> <p>POLITIBETJENT GÝLVIG HERMAN DAM * 4-3-1916 † 5-5-1945</p>	<p>POLITIASSISTENT AAGE ESKESEN * 13-3-1897 † 27-11-1944</p> <p>OVERBETJENT I KRMP. NIELS GUNTOFTE * 6-9-1905 † 31-12-1944</p> <p>POLITIBETJENT KAJ OVE HEDAL * 8-7-1916 † 26-1-1945</p> <p>POLITIBETJENT OVE RUDOLF HJ. ØSTER * 29-4-1917 † 5-3-1945</p>
--	---

ÆRET VÆRE DERES MINDE

CHARLES WERNER SCHAUFUS
DRÆBT I KØBENHAVN D. 15-11-44.

HARDY JØRGENSEN
DØD I TYSKLAND D. 28-11-44.

GERT FREDERIK WANDSØ
DØD I TYSKLAND D. 9-12-44.

PETER NIELSEN
DØD I TYSKLAND D. 3-1-45.

HARALD ARNE HANSEN
DØD I TYSKLAND D. 3-3-45.

SKÆBNEN DEM SAMMEN BANDT

Oktober 1943

Jeg modtog fjernskrivermeddelelsen om, at det tyske politi med omgående virkning ville foretage arrestation af nogle danskere, men der stod intet om, hvilke danskere, det drejede sig om. På politistationen var vi dog ikke i tvivl, da det længe havde ligget i luften, at tyskerne var ude efter de danske jøder.

Det var kort før midnat, at jeg modtog fjernskrivermeddelelsen. Mindre end en time senere ankom to tyskere til politistationen. Jeg havde ikke set de pågældende tidligere. Den ene var tydeligt en officer, medens den anden var menig. Officeren spurgte efter politimesteren, der blev tilkaldt pr. telefon. Han kom til stede og mødte de to tyskere på politistationens forkontor. Officeren stod med en lang papirliste i hånden,

og han bad politimesteren stille en politimand til rådighed for at finde frem til adresserne på listen. Ordet jøde hørte jeg ikke blive nævnt. Politimesteren lod en kriminalbetjent tilkalde. Det var formentlig, fordi han havde tilkaldt vagten. Politimesteren bad ham være tyskerne behjælpelig med at finde de ønskede adresser.

Det hele foregik stående på forkontoret, hvor jeg også befandt mig, og jeg hørte, at kriminalbetjenten nægtede at tage med tyskerne.

Der blev ligesom et øjeblik stilhed. Politimesteren var tilsyneladende lidt nervøs over vægringen, men han sagde ikke noget. Pludselig kom han i tanke om, at det jo var landbetjentens landdistrikt, og han bad om at få landbetjenten tilkaldt. Denne kom hurtigt til po-

litistationen, hvor politimesteren bad ham hjælpe tyskerne med at finde de ønskede adresser. Han svarede ikke straks, men så sig en smule desorienteret om på de tilstedeværende i forkontoret. Jeg lagde herunder mærke til, at kriminalbetjenten blinkede med øjet over til landbetjenten og gav et lille nik med hovedet, som om han ville fortælle, at han roligt kunne assistere tyskerne med at finde adresserne. Derefter kørte landbetjenten sammen med tyskerne, og politimesteren forlod stationen.

Kriminalbetjenten forlod derefter stationen, idet han med sagte stemme sagde: »De finder ingen hjemme på adresserne. Alle er borte fra politikredsen«.

(Honorarlønnet politibetjent, 1943, 25 år).

Folkestrejken 1944

Farezonen

Op imod folkestrejken i København blev der fra tysk side stillet nye krav til politiets bekæmpelse af sabotagen. Politiet skulle overtage sabotagevagterne ved bl.a. »Nordwerk« eller decimeres til antallet før krigen. I klassen blev vi af klasselæreren delvis orienteret om, at der foregik meget alvorlige forhandlinger med tyskerne angående dette forhold og blev gjort bekendt med, at mange deriblandt vi selv, stod i fare for at blive afskediget, såfremt man ikke opfyldte tyskernes krav.

Jeg fik ordet for den korte bemærkning, at man i denne situation burde spørge os der var i farezonen, om vi ville påtage os disse opgaver eller risikere stillingen, jeg vil antage, at der vil blive 70 % stemmer for at nægte. Et par kammerater supplerede dette med, at %'en formentlig ville blive mere end 75 for at nægte, vi stod nemlig i overhængende fare for at blive betragtet som tyskernes

håndlangere, og dette var på langt sigt farligere.

Barrikade og bål

Et par dage senere – onsdag eller torsdag i strejkeugen – mødte to kolleger i civil på skolen, hvor der ellers var pligt til at møde i uniform. Jeg bebrejdede dem dette og foreholdt dem, at folk demonstrerede mod tyskerne og ikke mod politiet. Svaret lød nogenlunde som: »Hvis du boede i Istedgade, ville du heller ikke møde i uniform, det er simpelthen livsfarligt.« I tager fejl og jeg vil tage den vej hjem, svarede jeg ...

Kl. var da ca. 1300 og vi var blevet sendt fra skolen med den besked, at vi hurtigst muligt skulle møde på politigården iført hjelm og lang stav og medbringende en rigelig madpakke.

Midt i krydset: velvoksne arbejdere og bag ved dem stod 4, omtrent som om, de stillede op til værn for barrikade og bål, bag ved dem og omtrent til Enghave Plads

var der sort af mennesker.

»Hjem for at strejke«

En af de forreste viste af med armen og sagde »al trafik foregår til venstre her«. »Det var kedeligt«, svarede jeg, »for jeg skal den vej hjem«. »Hvad skal du hjem efter?« »Hjem for at strejke«, svarede jeg. »Politiet strejker også«, var der en, der råbte, og så brød jubelen løs, »kom så med cigaretterne«, var der en, der råbte, et øjeblik var jeg ved at blive mast mellem folk, så jeg var ved at være bange for, at min pistol skulle forsvinde. Så blev jeg løftet højt i vejret, min cykel forsvandt, og jeg regnede ikke med at se den mere; men så blev jeg båret gennem gaden helt hen til vistnok Enghave Plads, her var åbent for folk, et par mand stod der med min cykel. Jeg blev anbragt på den og fik et skub bagi. På vejen gennem gaden råbte folk, hurra, hurra, som det var en landsholdsspiller, der skulle hyl-des, og jeg grinede og vinkede,

som jeg regnede med, at de ventede.

Da jeg kom hjem og løsnede livremmen, dryssede det ned med cigaretter i løs vægt som folk havde stoppet indenfor reversen, da jeg troede, de forsøgte at stjæle min pistol.

Jeg fandt 11 cerutter, 23 cigaretter, 2 papirblokke og flere barberblade ved livremmen og i lommerne.

Da jeg senere fortalte det til kammeraterne, bemærkede én »ja, det tror jeg da gerne, kl. ca. 1300

plyndrede de en cigarbutik – hvis indehaver var tyskvenlig – og nu er du altså hæler.«

Københavnerne betragtede os ikke som tyskernes håndlangere. (Politibetjent på kursus, København 1944, 30 år).

VI 19. september 1944

Set med tyske øjne skøttede det danske politi sine opgaver utilfredsstillende under departementschefsstyret.

Politiets rolle som garant for, at befolkningen blev holdt i ave, var illusorisk. Og lige så lidt hindrede politiet den grasserende sabotage. Der herskede *ikke* ro og orden. Og produktion og kommunikation kunne *ikke* foregå uforstyrret.

At tyskerne før eller siden

måtte tage sagen i egen hånd var vel derfor logisk – og faktisk også imødeset af mange politifolk.

Alligevel var den taktiske tilrettelæggelse af aktionen mod det danske politi 19. september 1944 sikkert et chok, omend der er eksempler på, at den lokale tyske kommandant bevidst eller ubevidst misforstod sine ordrer og alene lod politiet afvæbne: Med en falsk lufta-

larm blev politiet taget på sengen, resultatet er kendt. Omkring 2000 mand blev transporteret sydpå. Enkelte steder i landet sporedes der en vis tilbøjelighed til at ville fortsætte som etat, trods alt. Nogle gik under jorden og mistede kontakten med politi og modstandsbevægelse, andre gik ind i frihedskampen eller kunne nu hellige sig den på heltid.

Ingen overraskelse

At der ville komme en 19/9-44 var vist ikke nogen stor overraskelse for de fleste. Jeg tror, det for

mange kom som en befrielse, idet det efterhånden gav mange samvittighedskonflikter at skulle

holde sig de tyske direktiver blot nogenlunde efterrettelige. (Politibetjent, *Struer 1944, 27 år*).

Dagen

Så kom den dag, man havde talt om mange gange, ja, allerede på Ingemannsvej skole i januar 1944 havde det rygtevis været fremme, at tyskerne ville internere det danske politi, lige som militæret blev den 29. august 1943.

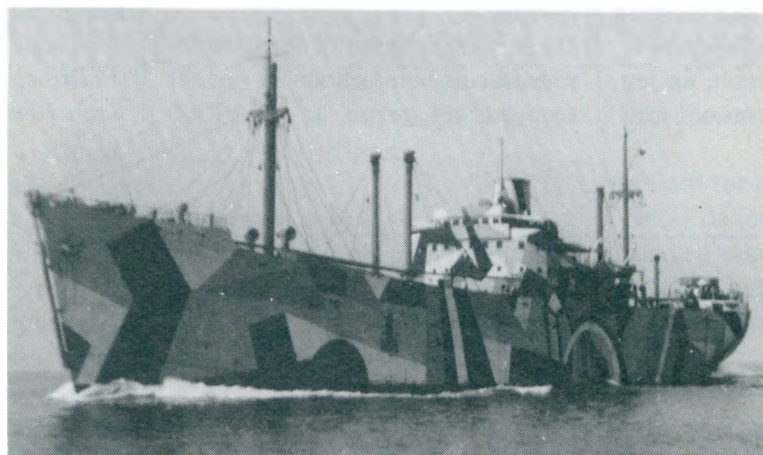
Jeg mødte til nattjeneste den 18. september kl. 2300. Vi havde haft det lange skift, og da jeg ikke kan sove på forskud, var jeg godt træt og søvnig, da jeg kom hjem om morgenen ved 0700 tiden. Jeg faldt da i dyb søvn, og hørte ikke luftalarmen ved 1100 tiden. Til gengæld vågnede jeg ved afblæs-

ningen, men troede, det var den daglige afprøvning. Men da hyletonen var længere end normalt, blev jeg pludselig lysvågen. Jeg blev klar over, at jeg for første gang havde sovet fra en luftalarm. Jeg skulle have mødt i vagten på La Coursvejs skole. Vi havde jo mødepligt 6 timer efter og 2 timer før vor tjeneste.

Jeg var klar over, at min vagthavende ville blive sur. Det var politiassistent N.N. Jeg stod op og klædte mig nødtørftigt på, og fra kiosken i stueetagen ringede jeg til luftværnsvagten. Ingen sva-

rede. Jeg ringede til politistationen. Ingen svarede. I det samme kommer en mand ind i kiosken. Jeg kendte ham ikke, men han må jo have vidst, hvem jeg var. Han sagde, at han netop havde passeret Fælledvejens politistation, og han fortalte, at tyskerne kørte betjentene væk på store lastbiler. Jeg ville først ikke tro ham, men han sagde »Amager«, og sammenholdt med de døde telefoner blev jeg klar over, at noget var galt.

(Reservepolitibetjent, *Frederiksberg 1944, 24 år*).

M/S Cometa - skibet, der førte de fangne politifolk til Tyskland

Neuengamme, Buchenwald, Stalag IV

Luftalarm

Den 19. september 1944 kl. 1100 befandt jeg mig på Statens politiskole på Artillerivej i København. Vi var det første hold elever, der begyndte undervisningen der. Vi var netop i gang med kærnemælkssuppen, der skulle efterføl-

ges af stegt sild, da sirenerne blæste luftalarm. Vi skænkede det ikke en tanke, da det var en hverdagsbegivenhed.

Samtidig sprang en halv snes maskinpistolbevæbnede SS-folk ind ad døren. Da jeg automatisk kikkede ud på plænen syd for marke-

tenderiet, så jeg, at der var placeret en eller to maskingeværskytter med masser af ammunition. Flugt var umulig. Vi blev alle siddende nærmest apatiske, trods det, at tyskerne med angst i stemmerne råbte: »Hände hoch«. Ingen reagerede.

Vi blev dog hurtigt belært om, at vi skulle stille op på terrassen syd for marketenderiet med maskingeværmundingerne pegende på os, fünf und fünf.

Efterhånden faldt der ro over SS-erne, hvoraf det viste sig, at der var danskere imellem, så vi fik lov til at gå ind i marketenderiet, men vi fik ikke mere mad eller drikke den dag.

Frihavnen eller Bornholm?

Rygterne kom hurtigt i gang. Jeg regner med, at SS-erne støbte dem. Kl. ca. 1900 blev vi kommanderet op i nogle lastvogne overdækket med presenninger. 50 mand i hver lastvogn. 2 SS-soldater sad på førersædet, mens en enlig SS-er med maskinpistol stod

på ladet sammen med os, men ved bagsmækken.

Rygterne sagde, at vi skulle interneres, enten i Frihavnen eller på Bornholm.

Vi blev kørt til Frihavnen, hvor vi blev kommanderet ned i lasten på et stort lastmotorfartøj, der før os havde transporteret grafit. Alt var sort i lasten.

Næste dag kl. ca. 1800 lagde vi til kaj i Travemünde. Vi blev beordret til at stille op i marchkolonne fünf und fünf. I march gik turen nu til et jernbanespor, hvor vi blev proppet 50 mand ind i hver vogn, som blev forsvarlig stænget udefra, så vi ikke kunne komme derfra.

Ind i det uvisse

Der fulgte nu nogen rangering frem og tilbage, men endelig kørte toget ind i det uvisse.

Umiddelbart før mørket faldt på, nåede vi koncentrationslejren Neuengamme. Der var vi i ca. 10 dage, hvorefter vi atter kom ud på en ca. 3 døgn lang tur i kreaturvogne til Buchenwald.

Derfra blev vi den 22. december flyttet til Stalag 4 i Thorgau, som vi ankom til midt på dagen den 24. december 1944. Fra denne lejr blev jeg med 59 kammerater sendt til en arbejdslejr i Walwitsch bei Halle. I denne arbejdslejr blev jeg syg af lungebetændelse og kom med en sygetransport til Frøslevlejren midt i april 1945.

(Politibetjent, Silkeborg 1944-45, 26-27 år).

Kreaturvogne

Den 19. september 1944 opholdt jeg mig på »Krogerup« som vagt, mens de fleste andre kolleger var på øvelse i omegnen. Jeg husker ikke, hvor mange, der var på kasernen, da tyskerne ved 1100 tiden kom kørende og cyklende til kasernen, satte små kanoner foran facaden og stormede ind og afvæbnede alle, før vi rigtig blev klar over, hvad der skete.

Vi blev sammen med det civile mandskab samlet i kasernens køkken, mens kasernen blev gennemøgt af tyskerne. Der blev sagt, at vi efter afvæbning og undersøgelse ville blive løsladt, hvilket dog ikke skete. Kl. ca. 2200

samme aften blev de civile løsladt, mens vi andre i lastbiler blev kørt til København og indsat i Vestre Fængsel sammen med en del civile »sortbørs og småkriminelle«, som var anholdt i dagens løb. Jeg mener, at vi var ca. 60 stykker, som blev indsat i 3 celler.

Efter ca. 3 dage i Vestre Fængsel blev vi alle ca. 60 mand kørt til Gedser-Warnemünde, hvorfra turen gik videre med jernbane (kreaturvogne) til KZ-lejren Neuengamme. Efter ca. 1 uge her gik turen videre til Buchenwald.

Der er skrevet flere bøger om disse transporter og ophold i KZ-lejrene, intet er overdrevet,

snarere tværtimod, så jeg vil kun her berette, at jeg fra Buchenwald kom til Mühlenberg og derefter til Leipzig. Med Røde Kors busser kom vi via Neuengamme til Frøslev ca. midt i april 1945.

Jeg kom sidst i april måned 1945 med tog til Sverige, hvor jeg som smittebærer af difteritis blev isoleret sammen med en del andre kolleger og flygtninge fra andre lande.

Vi danske kom først til Danmark den 25. maj 1945, og det var endda i plomberede tog, som først blev åbnet ved ankomsten til København.

(Reservepolitibetjent, Hellerup 1944-45, 27-28 år).

KZ-lejr

»Cometa«

Den 19. september 1944 var jeg vagthavende fra 0700 til 1500 sammen med 14 reservebetjente. Ved 1030 opholdt jeg mig i cafeteriet, men blev ikke færdig med formiddagskaffen, før der blev blæst luftalarm. Inden jeg nåede vagtlokalerne kunne jeg høre tysk sang fra gaden. Der blev råbt fra vagtstuen, at tyskerne omringede lokalerne, hvorfor jeg greb

maskinpistol og satte magasin på, men da jeg blev klar over, at der var sat 2 minikanoner op ude på gaden, og at 2 reservebetjente blev ført ind fra gaden med hænderne i vejret og med maskingevær i ryggen, smed jeg magasin i en retning og maskinpistol under en reol i en anden retning, hvorefter jeg måtte strække armene i vejret og stille mig op sammen

med reservebetjentene, som var på række. Jeg måtte aflevere min pistol, men råbte til gutterne, at vi nok skulle klare os. Da jeg blev klar over, at vi skulle transporteres derfra i vor egen udrykningsvogn, gik jeg ind på kontoret – med en tysker skrigende bag mig med pistol i ryggen – og hentede mit regnslag og min mappe. Jeg nåede at stikke hånden ned i mappen og krølle bladet »Frit Dan-

Danske politifolk illegalt fotograferet indendørs i fangelejren Mühlberg, Stalag IV B.

mark« sammen og tabe det på gulvet. Tyskerne – særlig den ledende officer – var meget nervøse, de råbte og svedte.

Vi blev beordret i udrykningsvognen og kørte med tysk chauffør og tysk vagt med gevær på forsædet og i bagdøren til Frihavnen. Det var en kedelig tur, men opmuntrende at folk råbte og vinkede, da vi kørte gennem byen over Kongens Nytorv med åben bagdør. Vi blev jaget ombord i et skib, »Cometa«, der førte os til Lübeck. Sejlturen tog omtrent 2 døgn, og der var ikke megen plads til komfort. Nogle sov, andre græd og nogle knælede og bad, skubbede, skældte ud med mere. Jeg spillede kort i en del af tiden ...

Buchenwald

Turen til Buchenwald varede næsten 2 døgn – uden mad og drikke. Flere steder på de små stationer kom der Røde-kors kvinder med kaffe til Gestapo-vagterne, men vi kunne ikke få et bæger vand. Jeg sagde, at fanden godt måtte tage de tyske Røde-kors kvinder, men nu bagefter er jeg klar over, at de ikke måtte eller turde for Gestapo. Heldigvis kom der enkelte regnbyger på turen, så vi holdt vores blikbøtte eller tobaksæske ud og fik vand. Vi tørstede en del, da savsmuldsrugbrødet var noget salt. Når vi holdt på de små stationer, blev vi lukket ud holdvis, og så måtte vi forrette vor nødtørft –

mens kvinder og børn råbte skældsord efter »forbryderne«. Hvis der var en tot græs, var man heldig – tog gerne lidt med i lommen – da vi ikke så et stykke toilet-papir eller papir iøvrigt ...

Efter ankomsten til Buchenwald fik vi afluening – en kalkkost med stærkt lugtende og svidende vædske i skridtet og også i bagen, hvis man ikke var hurtig til at komme væk, og derefter bad samt udlevering af skjorte, og derefter stribet jakke og bukser et andet sted, samt fangenummer, der skulle sys på bukserne, jeg fik nr. 86.773, så der har været mange før mig ...

Vi blev delt op i to barakker med 800 mand i hver. Vi lå i 4 etager i skuffer eller hylder med ca. 50 cm

mellem hver, og med 10 mand i hver skuffe – der var kun plads til 9. Jeg var heldig at komme til at ligge inderst i en midterskuffe – havde ikke noget pres fra væggen. Vi lå alle på samme side for at kunne være i skuffen, men vi havde ikke ligget længe, før min sidemand sprang op – han kunne ikke få luft, hvorfor han lagde sig på en bænk eller på gulvet. Jeg kunne så rulle om på ryggen. Han kunne heller ikke tage loppebid, hvilket ikke generede mig ret meget, jeg hyggede om kakkerlakkerne, som benede rundt og tog lopper ...

De første 14 dage i Buchenwald lavede vi ikke andet end de sædvanlige appeller, vi var i karantæne, men det var en grusom start at se alle de stakkels jøder, der næsten hverken fik mad eller drikke. Levende skeletter, der vandrede rundt næsten uden tøj ...

Frøslev 1945

Grev Bernadotte gik rundt i lejren med en stab i halen uden at tage hensyn til tyskerne. Han holdt tale og gjorde os bekendt med, at vi en af de første dage ville blive transporteret til Frøslev og senere til Sverige, men at vi skulle samles fra de forskellige lejre i Neuengamme først. Vi ventede kun nogle få dage i Neuengamme, men blev vidner til nogle drabe-

Dansk betjent fra KZ-lejr i Tyskland på vej til Sverige, frigivet på Østerport Station.

lige bombardementer af Hamburg og andre byer de få nætter, vi tilbragte der. Da vi nogle dage senere påny steg i busserne og kørte mod Danmark, græd vi som børn. Vi fik en pilsner, som satte humøret op, mange var halvberusede og sang af fuld hals, også da vi kørte over grænsen til Danmark sang vi: I Danmark er jeg født ...

Da vi steg ud af busserne i Frøsløvejren, skulle vi forbi et bord, hvor vi skulle opgive navn eller kontrolleres på lister. Ved bordet stod kommandanten for lejren – en tidligere kriminalbetjent, nazist om en hals, afskediget inden krigen p.g.a. politiske forhold, 2 gange forsøgt aflivet af sabotører, privat kommet meget sammen

med min kones familie – han strakte hånden frem og sagde goddag.

Jeg hilste, men holdt armene ind til kroppen på modsat side af bordet. Har heldigvis ikke set ham siden. Han havde ingen steder at flygte til, og fik 12-14 års fængsel og er siden død.

(Konstitueret overbetjent, Præstø 1944-45, 32-33 år).

Passe telefonerne

Jeg kom først ned på politistationen først på eftermiddagen for at aflevere min tjenestepistol. Det foregik helt udramatisk. En civil tysker stod i ekspeditionen med en mappe, som han lagde pistolen ned i. Jeg ved ikke engang, om

han fik navnene på de politifolk, der afleverede. Jeg opgav det i hvert fald ikke selv.

Jeg kan huske, at stationslederen udtalte, at han ville blive på stationen indtil videre, for man kunne da ikke sådan uden videre

forlade politistationen. Der skulle være nogen til at passe telefonerne – herunder brandalarmen.

(Reservepolitibetjent, jernbanebevogtningen Frederikshavn 19. september 1944, 24 år).

Villige, hvis ...

Vi mærkede på kriminalpolitiets kontor intet til tyskerne – vi talte lidt om situationen og blev enige om at gå hjem for så at mødes igen kl. 1400 på kontoret og se situationen an. Det skal bemærkes, at vi havde middagspause fra kl. 1200-1300.

Kl. 1400 mødtes vi så igen, og da var vi jo gennem radioen blevet orienteret om det skete.

Vi pakkede vore sager sammen i den stand, de var. Arrestantsager blev ligeledes i den stand, de var, afleveret til arrestforvareren. Tjenestepistolerne blev lagt i de forskelliges aflåste skuffer, hvorefter vi forlod kontoret.

Ca. 1 uge efter blev vi kaldt til stationslederens private bopæl, hvor en repræsentant for rigspolitichefen var kommet til stede. Ty-

skerne havde anmodet om, at kriminalpolitiet igen ville gå i arbejde.

Vi erklærede os villige, hvis samtlige kolleger ville blive ført tilbage til Danmark og løsladt. Vi var klar over, at det ville tyskerne ikke gå med til.

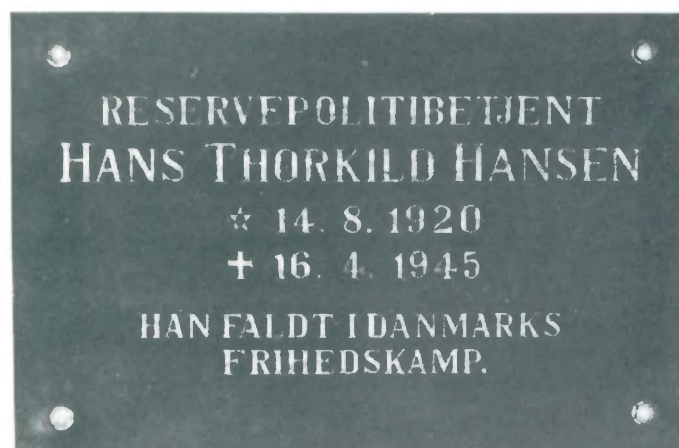
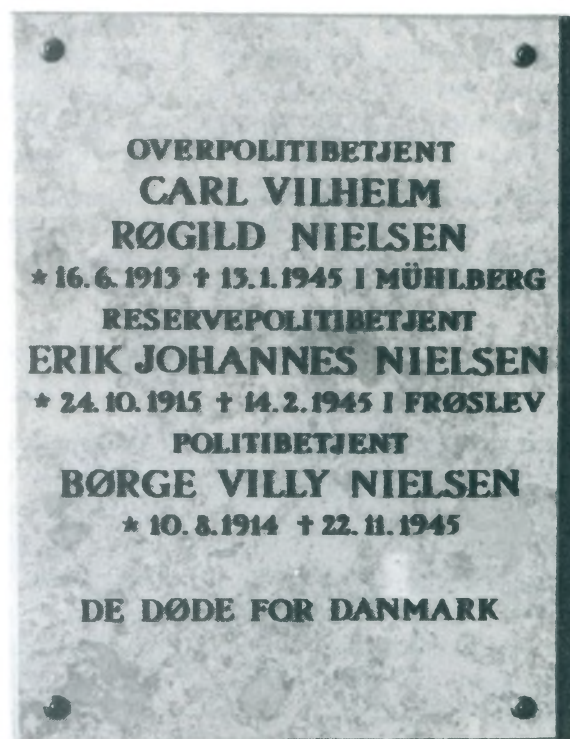
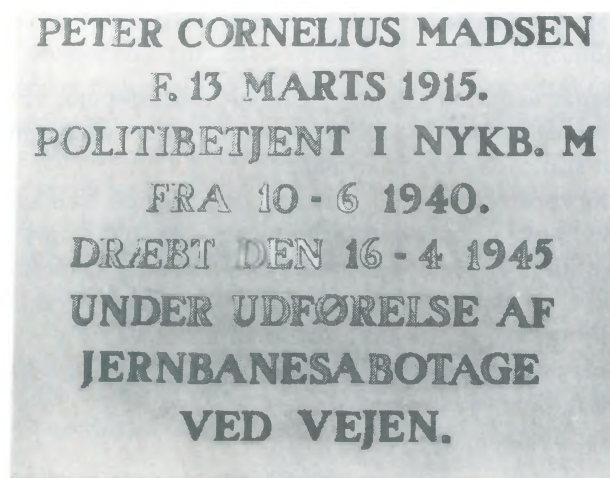
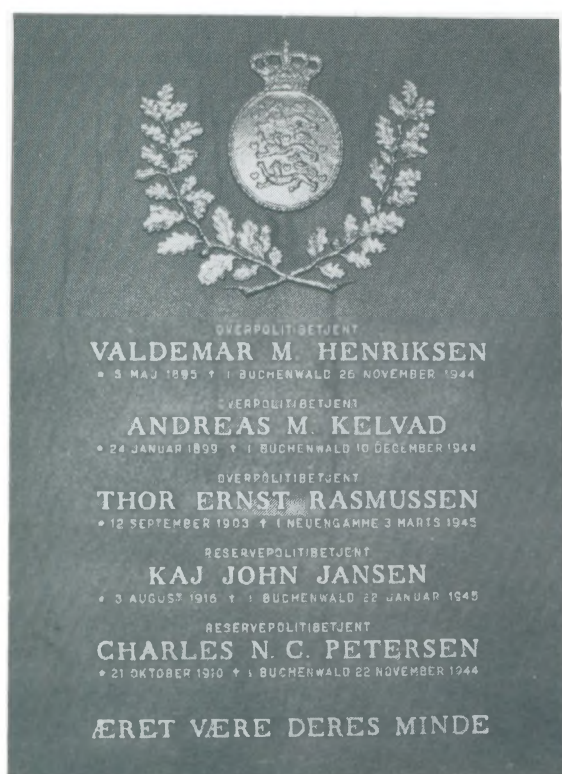
(Kriminalbetjent, Lemvig 1944, 31 år).

Ordre nr. 2

I Havnegade mellem restaurant »Ritz« og hotel »Dania« var der bygget en mur tværs over gaden. Lige før jeg nåede frem til den og skulle gennem åbningen i muren, blev jeg passeret af en tysk bil med 4 tyske hærofficerer. De stoppede op foran passagen og spærrede denne med bilen. Jeg stoppede op, idet jeg troede, at de ville spørge om vej. En tysk officer kom hen mod mig med en pistol i hånden, der var rettet mod mig, og råbte på tysk: »Hænderne op«. Jeg opdagede nu, at også en af tyskerne i bilen havde sin pistol

rettet mod mig. Jeg strakte straks hænderne i vejret. Den tyske officer tog min pistol og sagde, at jeg godt kunne fortsætte til min arbejdsplads. Da jeg kom ned til kontoret og steg af min cykel, opdagede jeg, at jeg var løbet ret ind i en tysk maskingeværstilling. Påny blev jeg afkrævet mine våben. Noget irriteret oplyste jeg dem om – og viste dem det også – at jeg var blevet afvæbnet en gang og ikke havde flere våben. Pistoltasken var tom. De tyske soldater foretog sig derefter ikke mere over for mig.

Jeg gik derefter ind til mine kolleger på kontoret. Den tyske havnekaptajn i Frederikshavn var til stede. Kystpolitiet havde haft et godt samarbejde med ham. Han var ikke nazist, men han var loyal over for Tyskland. I en kort tale tilkendegav han over for de tilstedeværende politifolk, at han personlig var ked af det, der var sket, idet han havde haft et godt samarbejde med politiet, og han mente ikke, at de samarbejdede med sabotører. »Jeg har fået 2 ordrer. Den første er afvæbning, og det kan jeg konstatere er sket.« Der-

efter talte han ganske langsomt: »Ordre nr. 2 er internering. Jeg gentager internering. Jeg kan oplyse Jer om, at den sidste ordre får jeg først om 24 timer.« De tilstedeværende politifolk for-

stod, at det var en indirekte opfordring til dem om at forsvinde inden 24 timer ...

Den 19. september afsluttede jeg kystpolitiets døgnrapport. Som afslutning skrev jeg: »Vagten op-

hævet efter tysk ordre«. Derefter havde jeg tilføjet: »Rend mig i røven«.

(Reservepolitibetjent, kystbevogtningen Frederikshavn 19. september 1944, 24 år).

Stillet frit

Det blev klart for os, at politiet var blevet afvæbnet, og ingen fik lov til at forlade stationen, før alle havde indfundet sig der. Herefter gik vi til stationen, hvor vi blev afkrævet vore pistoler. Da jeg havde min pistol liggende hjemme, blev jeg eskorteret af en tysk soldat til mit hjem for at hente den. Da alle var forsamlet blev anholdelsen hævet, og vi tog hjem med aftale om at møde på stationen næste formiddag.

Samtlige kolleger havde besøg i løbet af aftenen af tyske patruljer. De skulle foretage ransagninger i

hjemmene. Disse ransagninger foregik meget forskelligt. De var ikke alle lige krigsliderlige. For mit vedkommende kom der en patrulje anført af en løjtnant, der spurgte, om jeg havde våben ud over den pistol, jeg havde afleveret, herunder også stikvåben. Da jeg svarede ja, ville han vide, hvad disse våben bestod i. Herefter tog jeg min lommekniv frem. Han må nu ikke have været helt blottet for humor, som tyskerne ellers får skyld for, han kunne ikke lade være med at smile, og jeg fik lov til at beholde min lommekniv.

Herefter forsvandt de ...

Stationen var stadig besat af tyskerne, og et maskingevær var opstillet ved indgangen. Kollegerne fra Brønderslev og Hirtshals var også efter anmodning mødt på stationen.

Det var politifuldmægtigen, der var øverste ledelse, idet politimesteren var stukket af. Der blev ikke udstedt nogen egentlig forholdsordre, enhver blev stillet frit, men det skinnede klart igenem, at alle ville forlade byen.

(Politibetjent, 19. september 1944, 31 år).

»Vrapugler«

Vi tog ikke vort ansvar så nøje mere. Nu var det så heldigt, at der var kommet en meddelelse om, at patruljerne skulle forlade stedet, såfremt der blev observeret tyske soldater på banestrækningen. Vi var unge begge 2 og havde vore kærester i Hjørring, så vi fandt det jo selvfølgelig rarere at sove hos pigerne, end at gå på banen. Så vi gik ret ofte hjem ... under dække af det omhandlede cirkulære/meddelelse. Vor pligt var så næste dag at meddele til politistationen, at patruljen havde forladt stedet på grund af tilstedeværelsen af tyskere. Ingen kunne jo bevise, at der ikke havde været tyskere tilstede. Jeg skulle, som nogle gange tidligere, indberette om noget sådant. Dette skete for dette tilfælde skyld pr. telefon den 19. lige inden kl. 1100. Politi-

assistenten, som jeg talte med, sagde noget lignende som »det er i orden, bare gå hjem, når I ser de »vrapugler««. Og så lød der et klik i telefonen. Opringning var herefter ikke mulig. Jeg fik straks den idé, at telefonen var blevet censureret, og at det var ordet »vrapugler«, der ikke havde kunnet gå gennem censuren. Det var nu lige meget med den »døde« telefon. Jeg kunne sagtens gå de 50 m ned til politistationen og afgive min melding færdig. Udenfor politistationen stod der, som så ofte tidligere, 2 tyske soldater. Jeg tror slet ikke, de 2 mand så efter mig. Men indenfor hoveddøren var der andre tilstede, og de var ikke så venlige. Jeg skulle række hænderne op og blev undersøgt både her og der. Tilsidst måtte jeg venligst med et godt skub i ryggen gå

ind på selve politistationen. Her stod mange kolleger med oprakte hænder, medens en dansktalende person i tysk marineuniform sagde en hel mængde ord. Vi skulle aflevere vore våben. Jeg tilbød som den flinke fyr, jeg var/er, at jeg nok selv kunne køre hjem til mit logi og hente min parabellum-pistol. og garanterede for, at jeg nok skulle være tilbage senest om 10 minutter. Tyskerne havde en del overvejelser. Jeg fik at vide, at ingen blev løsladt, før jeg var tilbage. Jeg var mere end glad for selv at få lov til at hente min pistol, idet jeg få dage forinden havde fået nogle pakker til opbevaring af en person fra modstandsbevægelsen.

(Politibetjent, Hjørring 19. september 1944, 24 år).

Civil beklædning

Min broders jakkesæt

Jeg kunne låne min broders grå jakkesæt, som hang i skabet, og med hensyn til de øvrige 30 politibetjente, skulle jeg kontakte en medpatient, en politimand, som var patient på stedet, han var oppegående, medens min broder var sengeliggende, og derfor ikke i stand til at hjælpe ...

Efter, at jeg havde sat min politikollega, som var patient, i omdrejninger for at skaffe civil beklædning til politipersonalet, søgte jeg ned i området, hvor jeg havde forladt mine kolleger.

De var efterhånden søgt ind i et kælderrum på *sanatoriet*, hvor jeg traf dem, endnu alle, med en bemærkning om, at det var godt, hvis jeg kunne skaffe civil beklædning til dem alle. Jeg gjorde dem opmærksom på, at forsøget var iværksat, og at jeg nok skulle blive på stedet, indtil alle var blevet iklædt civil. Jeg husker, at én spurgte, da jeg kom tilbage fra min broder, »kan du skaffe mere civilt tøj?« Jeg svarede ham »Jeg tror, vores tuberkuløse ven gør, hvad han kan, og tror, at det lykkes for ham«. Jeg husker ikke kollegaens navn, men han var fantastisk og var måske med til at

redde 30 politifolk fra ophold i tyske koncentrationslejre.

Da vi efterhånden fandt frem til, at alle »politier« var afklædt og iklædt civilt antræk, havde vi besluttet at forlade området ...

Arbejdere fra brunkulslejrerne

Vi vandrede videre ad vejen mod Viborg, og vi aftalte at tage med toget fra Højslev station. Der var næsten ingen færdsel ad landevejen og vi 6 personer fandt intet mistænkeligt i at gå ad vejen. Vi aftalte undervejs, at når vi kom til Højslev station og måske i toget, kunne vi tale om, at vi kom fra brunkulslejrerne, som arbejdere der, og det indøvede vi under vandringer.

Vi nåede til Højslev jernbanestation, hvor vi undersøgte toggangen, og da vi fandt frem til, at der var mere end en time til næste tog mod øst, fandt vi frem til, at vi kunne ofre tiden på kaffe og wienerbrød i restaurationen. Det blev min opgave at bestille dette hos afholdsværten på jernbanestationen, og det viste sig at være en midaldrende mand med fuldskæg. (Fuldskæg var ikke så almindelig på dette tidspunkt som nu). Da jeg afgav min bestilling, var hans

eneste svar uden at røbe en mine:

»Det skal blive serveret«. Jeg satte mig hen til bordet og fortsatte drøftelserne med kollegerne om, hvordan vi skulle forholde os, da ingen vidste, hvad der var sket, og hvad vores vilkår var.

Ingen af os gav udtryk for angst eller nervøsitet, men eftersom vi ikke havde hørt noget om, hvad der var sket i landet i dagens løb, kan man vel sige, at denne uvidenhed gjorde os noget utrygge.

»Det koster ikke noget«

Vi drak kaffen og spiste wienerbrødet, og da det nærmede sig tid for togafgang, foretog vi en ekstra afpudsning af vores aftale om, at vi var arbejdere fra brunkulslejrerne. Jeg gik hen til afholdsværten ved lugen for at betale den udmærkede kaffe og wienerbrød samt takke for god servering. Jeg sagde, at jeg gerne ville betale for 6 kopper kaffe med brød, hvorefter han svarede: »det koster ikke noget, jeg har hørt pressen i dag«. Jeg havde ikke tid til at parlamentere ret meget med ham, om hvad han havde hørt, men jeg blev klar over, at han havde hørt mere end mig, som intet havde hørt.

(Politibetjent, Skanderborg 19. september 1944, 26 år).

Far fyldte femogtres

Min far fyldte 65 år den 19. september, så jeg var taget hjem for at fejre denne dag sammen med familien. Først efter frokosten kl. ca. 1700, da vi var ude at gå en tur, mødte jeg en bekendt, som fortalte, at politiet var blevet anholdt af tyskerne. Han kunne nok se, at det ville jeg ikke tro på, så han sagde, at jeg hellere måtte høre den ekstra udsendelse, som skulle komme i radioen kl. 1800. Selv om jeg var vant til, at der dagligt kom rygter om, at nu var politiet taget af tyskerne, så fik jeg dog lukket op for radioen og fik

bekræftet, at tyskerne anholdt politiet, bl.a. min bror, der var vagthavende overpolitibetjent på politigården i København, og som ikke havde fået fri i anledning af min fars fødselsdag. Jeg fik i en fart fundet noget tøj frem, hvorefter jeg på cykel om aftenen kl. 2000 forlod mine forældre med besked om, at de ikke skulle spørge mig om, hvor jeg kørte hen, for fra nu af fik ingen at vide, hvor jeg ville tage ophold. Jeg lovede, at jeg nok skulle forsøge at lade høre fra mig, men om min færden og ophold ønskede jeg ikke at oplyse

til nogen, så det var et noget betænkeligt forældrepar, jeg forlod. De havde lige modtaget telefonisk underretning om, at deres ældste søn var blevet anholdt af tyskerne, og en anden søn havde de kørende som togfører ved DSB i Jylland, hvor der jævnlige var sabotage mod jernbanelinierne, og så nu mig, der forlod dem uden at oplyse noget om mit fremtidige opholdssted, men sådan var vilkårene jo i de fleste hjem på daværende tidspunkt.

(Politibetjent, København 19. september 1944, 26 år).

Desertører

Min kone var imidlertid ikke bange. Hun tog en kagedåse og lagde pistolen i den og cyklede til sine forældre i den anden ende af byen, hvor kagedåsen blev gemt i min svigerfars brændselskælder, hvor den lå indtil befrielsen.

Mine uniformer blev kørt ud til min kones søster og svoger, hvor man gemte sækken på loftet over deres lejlighed, og hvor den forblev, til jeg atter kunne tage uniform på.

Jeg selv måtte blive inde, idet in-

formationer gik ud på, at politimesteren havde beordret samtlige politifolk til at møde på et bestemt klokkeslet næste formiddag medbringende våben, og såfremt man undlod at møde, ville man være at betragte som desertører og blive straffet som sådan. Med undtagelse af 6-7 stykker, herunder mig selv, mødte politistyrken frem som beordret, og man blev frataget sine våben og beordret til tjeneste på stationen. Det gjorde man under protest,

men man var meget i vildrede med, hvad man skulle gøre. Stationslederen var borte, og der var kun nogle ældre vagthavende og politibetjente. Man blev på stationen, såvidt jeg er orienteret, indtil om aftenen, men så besluttede man at forlade stationen og »gå under jorden«, idet man da hørte, hvordan det var gået andre steder i landet.

(Politibetjent, Slagelse 19. september 1944, 26 år).

»Tyskere - spring!«

14 dages opsigelse

Politimesteren opfordrede de tilstedeværende politifolk til at indtræde i politiets modstandsbevægelse, men han tilkendegav samtidig, at det var frivilligt for hver enkelt, om vi ville deltage. Formentlig møntet på reservepolitibetjentene, der kun havde 14 dages opsigelse, tilkendegav politimesteren, at han ville hjælpe os til at forblive ved politiet, hvis vi deltog i modstandsarbejdet. En politibetjent tilkendegav på mødet, at han ikke ønskede at deltage i modstandsarbejdet.

Politimesteren holdt iøvrigt sit løfte til reservebetjentene ...

Det var ikke meningen, at politiets modstandsgruppe skulle føre noget særligt aktivt modstandsarbejde. Det skulle væsentligst bestå i modtagelse og opbevaring af nedkastede våben. Det var vist ikke meningen, at vi skulle deltage i sabotagehandlinger. Det var der en ikke ringe utilfredshed med. Jeg kom sammen med nogle andre kolleger til at deltage i sabotagehandlinger og lignende ...

Tysk fly

Omkring 22. marts 1945 var jeg med flere andre kolleger ude til modtagelse af våben. Det var meget sigtbart den pågældende nat

med kraftigt månelys. Medens vi ventede på nedkastningspladsen kom et fly i lav højde over nedkastningsområdet. Med de medbragte lommelamper signalerede vi til flyet, som man plejede at gøre. Vi blev dog klar over, at det var et tysk fly og ikke det engelske fly, som vi ventede på.

Lidt senere kom det engelske fly og kastede containere med våben ned i faldskærme. I en fart fik vi containerne læsset på vognen, og X kørte væk med dem ...

På hjemturen delte vi os i 2 grupper med 3 mand i hver for at mindske risikoen. Jeg cyklede i den forreste gruppe. Den anden gruppe var ca. 200 meter bagefter.

Jeg medbragte en pistol, som en anden kollega i gruppen havde magasinet til. Desuden medbragte jeg et US-karabin og et andet våben indpakket i en regnfrakke på cyklen. Da vi var 10-12 meter fra vejkrydset inde i Mosbjerg by, opdagede jeg 5-6 tyske soldater stå ude i vejkrydset. Vi 3 politifolk cyklede da side om side. Jeg råbte: »Tyskere - spring!«

Sabotører i stald og lade

Der var kun undvigelsesmuligheder til venstre gennem en smøge ved kroen. Lynhurtigt væltede vi os alle tre af cyklen og løb ind

gennem smøgen. Jeg kom nogle få meter bagefter de andre, idet jeg havde cyklet yderst til højre og måtte springe over de andres cykler. Jeg havde også nået at få US-karabinen med, men havde måttet efterlade det indpakkede våben på cyklen. Tyskerne skød som rasende efter mig. En af tyskernes projektiler ramte ind mellem benene på mig. Jeg gik i dækning lidt derfra sammen med den kollega, der havde magasinet til pistolen. Kollegaen fik pistolen overladt, idet jeg jo havde fået min US-karabin med. Vi råbte nu flere gange efter den tredje kollega i gruppen, men han svarede ikke på råbene. Det skulle senere vise sig, at det var fordi, kollegaen var gået i dækning tættere på de tyske soldater og derfor ikke turde svare og derved komme under direkte beskydning. De tyske soldater turde ikke flytte sig og foretage eftersøgning, før de fik forstærkning ...

Den anden gruppe befandt sig ud for en gård, da skydningen begyndte. De efterlod deres cykler og våben på vejen og løb ind over markerne for at komme væk. Da tyskerne senere fik forstærkning trængte de ind på gården og tvang gårdejeren til at gå forrest under eftersøgningen efter sabotørerne i

stald og lade. Tyskerne skød ustandselig ind i halmen og op gennem taget. De fandt dog ingen modstandsfolk på gården ...

Den dramatiske begivenhed medførte, at to kolleger fra den bageste gruppe meldte sig ud af modstandsbevægelsen. De havde ikke

nerver til at kunne fortsætte. (*Reservepolitibetjent, Frederikshavn 1944-45, 32-33 år*).

Politiets modstandsgruppe

Min første opgave bestod i at organisere politiets modstandsgruppe og få skaffet bopæl til dem i oplandet. Senere blev jeg leder af samtlige modstandsgrupper i byen. Det er min helt klare opfattelse, at der ikke rigtig kom gang i organiseringen af modstandsbevægelsen, før politiet gik under jorden. Her fik modstandsbevægelsen tilført en betydelig mandskabsforøgelse af folk, der næsten alle havde en forudgående militær uddannelse, som ved befrielsen af

Danmark kunne få stor betydning. På 2 områder var modstandsbevægelsen i byen organiseret, før et større antal politifolk indtrådte i den. Det var de illegale skibsruter, der var blevet startet af politifuldmægtigen med hjælp fra fiskere og personer, der var indtrådt i den begyndende modstandsbevægelse. Det gjaldt også udgivelsen af illegale blade, der havde fungeret længe, uden at politifolk direkte var involveret. Der fandtes også forud for den po-

litiløse tid en sabotagegruppe i byen. Organiseringen af modstandsbevægelsen havde jo også det formål, at ordrer fra frihedsrådet blev efterlevet i størst muligt omfang. Man ønskede ikke sabotage i større omfang i Vendsyssel af hensyn til de illegale skibsruter. Det var ikke noget, der vakte udelt tilfredshed hos en del modstandsfolk, hvor det kløede i fingrene efter at komme ud og sabotere. (*Kriminalbetjent, Frederikshavn 1944, 34 år*).

Stenguns under frakken

Ved et par større sabotagehandlinger blev jeg sat ud som dækningspost, og efter aktionen skulle jeg samle våbnene sammen og lægge dem i depot. Jeg opdagede, at man kunne have adskillige stenguns hængende under en vid frakke, men kors, hvor de ras-

lede, hvis man blev nervøs og fik travlt. Til brug ved evt. krigshandlinger fik jeg udleveret et antitankvåben – en bazooka. Den blev først afprøvet efter besættelsen, da jeg fik lov til at foretage et prøveskud mod et bilvrag.

Jeg er desværre ikke i stand til at kunne henvise til heltegerninger af nogen art. Vi blev på vore ekspeditioner aldrig standset af tyskerne. (*Politibetjent, Struer september 1944-maj 1945, 27-28 år*).

Slagteriernes fagforening?

Jeg deltog i våbenmodtagelsen, og natten mellem 4. og 5. februar 1945 var jeg med til at fjerne 5 tons svinefedt fra Slagelse slagteri for næsen af tyskerne, der

skulle have haft det mandag morgen; det var under denne aktion, da jeg kom med en kasse med 25 kg fedt på skulderen, at én spurgte, om jeg var medlem af

slagteriernes fagforening; det var sådanne bemærkninger, der gjorde godt mod spændingen. (*Reservebetjent, Slagelse 1945, 32 år*).

Skærtorsdag

Anholdelsen skete skærtorsdagsaften 1945, hvor tysk feltgendarmmeri omringede gården og tog gårdejereren og undertegnede i forvaring.

Anholdelsen var jo sådan set dramatisk, idet tyskerne med dansk tolk fandt min tjenestepistol på mit kammer, hvor jeg havde gemt den efter at have fundet den frem fra skjulestedet netop denne dag – den var rengjort og klar til brug. Dette gav anledning til stor ståhej, og der blev truet med at

brænde gården af. Vi blev stillet opad væggen i forhørslokalet med maskinpistol i ryggen ...

Jeg blev for natten anbragt i den tyske afdeling i Hjørring arresthus. Om morgenen – langfredag 1945 – ankom Gestapo fra Frederikshavn for afhøring af os to, der tilsyneladende havde sat os op mod den tyske værnemagt.

Jeg blev hevet ud af mit arrestrum og stillet overfor næstkommanderende Gestapochef, der viste mig et legitimationskort med

en mig ukendt mand (kriminalassistent N. N.), og da jeg nægtede at kende ham, startede løjerne med øretæver fra Gestapo, mens jeg blev fastholdt af 2 håndlængere ...

Efter »afhøringen« blev jeg kørt rundt i Hjørring for påvisning af kollegers bopæle, men dette gav intet resultat.

(Reservepolitibetjent, Hjørring 1945, 33 år).

Sporløst forsvundet

Den anden var N. N., der gjorde tjeneste ved Gestapo. Han stammede vist fra København. Han havde været med til at arrestere, afhøre og torturere modstandsfolk. For at undgå tyske repressalier mod byens borgere, lød min

ordre på, at han skulle fanges levende – føres væk og likvideres – og liget begravnes således, at Gestapo ikke kunne finde ud af, hvad der var sket med ham. Han var bare sporeløst forsvundet. Det lykkedes ikke politifolkene at få

fat i ham. Såvidt jeg erindrer, blev han efter befrielsen anholdt i København. Ved retsopgøret blev han dødsdømt. Straffen blev senere ændret til livsvarigt fængsel. (Kriminalbetjent, byleder, Frederikshavn 1944-45, 34-35 år).

VII Opgøret:

Befrielsesbudskabet gik som bekendt ud i æteren om aftenen den 4. maj 1945. Da stod modstandsgrupperne opstillet, herunder også politiets modstandsgrupper – samtlige under Frihedsrådets kommando – klar til om nødvendigt at kæmpe og klar til at anholde de unationale.

Der var et regnskab at gøre op – også inden for politiet. Det sidenhen så omdiskuterede retsopgør var indledt. »Efter kapitulationen blev der på landsbasis foretaget undersøgelser mod 330 polititjenestemænd for unational optræden, hvilket gav til resultat, at 29 af dem blev afskediget efter idømt

fængselsstraf for overtrædelse af straffelovstillægget og 33 efter kendelse fra tjenestemandsdømstolen. 15 blev forflyttet og 3 degraderet efter kendelser fra samme domstol.« (Carl Aage Redlich, I lovens Navn, 2, 1982, s. 225). 13. maj 1945 genoptog politiet sine tidligere funktioner.

For tidligt fremme

I Horsens var vi for tidligt fremme, nemlig allerede den 1. maj 1945 fik vi besked om, at vi skulle holde os klar. Jeg tog ind på politigården, hvor en del kolleger

efterhånden ankom. Nogle grupper fra modstandsbevægelsen var begyndt at hente våben, men så kom der besked om, at meldingen (vistnok en udtalelse fra den ty-

ske kommandant i Vejle) om en forestående tysk kapitulation var forhastet. Vi forsvandt så igen. (Kriminalbetjent, Horsens maj 1945, 35 år).

Vi fortsatte

Da vi i radioen hørte stemmen fra London om frihedsbudskabet, begyndte vi at feste. Den gode gårdmandskone hentede en stor kuffert, og af denne fremdrog hun – rigtig kaffe, rigtig chokolade, rigtig vin og mange andre slags rigtige ting. Hun havde gemt dette til denne dag.

Mens vi festede, ventede vi spændt på, hvornår der kom besked pr. telefon, hvad jeg skulle foretage mig. Jeg havde fået besked på, at det ville komme telefonisk, når det var slut med krigen. Jeg husker ikke mere, hvornår

det kom, men jeg fik besked på, at jeg skulle møde i politiuniform med armbind og bevæbnet på Nr. Åby margarinefabrik i løbet af 1 time.

En kollega og jeg begyndte at gå mod mødestedet i fuld uniform og med maskinpistol over skulderen. Der var kun få minutters gang, men vi skulle under en jernbaneviadukt, og da vi nåede frem her til, så vi, at der stod 2 tyske soldater med geværer.

Jeg tror aldrig i mit liv, at jeg har været så bange. Jeg sagde til kollegaen, hvad nu? Jeg ved det ikke.

men vi skal jo igennem, sagde kollegaen, og vi fortsatte. Vi så på tyskerne, og de så på os. Jeg tror, at de var ligeså bange som os. Da vi havde passeret dem, havde vi måske 100 meter hen til mødestedet. Det var frygtelige 100 meter, vi var mest tilbøjelige til at løbe, men vi gik og tænkte begge på, hvornår får du en kugle i ryggen. Skal det hele være forbi nu, hvor livet faktisk først skal til at begynde.

(Reservebetjent, Middelfart maj 1945).

Rasp

Dagene op til 4. maj var jeg installeret i Fårdrup bageri, og sammen med flere kolleger fra gårde og huse deromkring, festede vi hele

natten. Jeg dansede med bagerens kone, og herunder væltede vi en kurv med tvebakker, men vi dansede videre, så det nærmest

lignede en stor bunke rasp.

(Reservebetjent, Slagelse 1945, 32 år).

Tunge trin på trapperne

Kl. 1700 holdt vi så vort indtog på politistationen. Og det var ikke noget rart syn for mig og for andre i politiet at se politistationens lokaler fyldt med hjælmlædte personer fra modstandsbevægelsen. Det mindede faktisk alt for meget om den 19. september. Og nogen af de tilstedeværende råbte næsten lige så højt. Vi politifolk blev kort efter kaldet til en parole i »amtsrådssalen«, politistationens 1. sal. Kort efter vi var kommet derop, lød der meget tunge trin på trapperne. Ind i »salen« trådte en person. Man sagde senere, at han var kommet fra Aalborg, og at han var ordonnans i modstandsbevægelsen. Han var i den grad »klædt ud«, så synet af ham føltes

Anholdelse

meget uhyggeligt. Han bar en så stor hjælm, at den næsten berørte hans skuldre. Dertil havde han flere synlige pistoler hængt på sig og tillige flere remme med tyske håndgranater (dem, vi kaldte mallerdåser på skaft). Mon ikke de fleste af os havde det i os, at krigen nu skulle være forbi, og at man dermed ikke skulle se således ud. Det krigeriske skulle være slut. Han var ikke politimand, men enkelte politier havde nu også en lille uheldig grad i de første hektiske dage. De var faktisk ikke til at kende igen, men efter nogle dage kom de da heldigvis til sig selv igen.

(Reservepolitibetjent, Hjørring 5. maj 1945, 25 år).

24 timer

Helt adskille retsopgøret og modstandsbevægelsen er vel vanskeligt, idet det var modstandsbevægelsen, der var den udøvende myndighed i perioden fra 4. til 13. maj, hvorunder de fleste anholdelser af medløbere blev foretaget. Det var vist ikke muligt at overholde bestemmelsen om fremstilling for en dommer, inden der var gået 24 timer – de første retsmø-

der var dog meget korte, og meget blev nået de første dage.

De første afhøringer blev foretaget af politifolk, der havde gennemgået grundskolen, og dermed gjorde man forsøg på, at de anholdte medborgere kunne fornemme en politimæssig behandling, så egentlige overgreb blev søgt undgået. Set med datidens øjne var der blandt befolkningen

ikke utilfredshed med de anholdelser, der var blevet foretaget ... Den dengang stærkt følelsesbetonede indstilling, man ... var påvirket af, over for de medmennesker, der havde »valgt forkert hest«, er for manges vedkommende siden ændret væsentligt.

(*Politibetjent, Lemvig maj 1945*).

Billigere end andre

Jeg så i starten med sympati på den måde, retsopgøret fandt sted, men efterhånden som det skred frem, måtte jeg dog ændre opfattelse. Det viste sig, at de personer, hvis sager krævede en omfattende efterforskning med senere på-

dømmelse til følge, slap billigere end de andre. Den 29. august 1943 kom også i et vist omfang til at udgøre en straffemæssig skillelinje. Frem til den 29. august, hvor regeringen gik af, havde den jo anbefalet værnemagerarbejde,

arbejde i Tyskland – at danske mænd meldte sig til Frikorps Danmark. Det skulle der tages hensyn til.

(*Kriminalbetjent, Frederikshavn maj 1945, 35 år*).

Civil byleder

Vi kom til mødestedet, hvor vi blev modtaget af en civil byleder, der formentlig på grund af nerver, var »skruet helt over«.

Efter en liste begyndte vi at køre rundt og anholde folk. Nogen be-

rettiget og en del andre helt uberegtiget. Vi bragte dem til margarinefabrikken og fremstillede dem for nævnte byleder, og han noterede navn m.v. op, og så skreg han ind i ansigtet, vildt og ube-

hersket: »De er sigtet for krigsforbrydelse,« og så blev de spærret inde.

(*Reservebetjent, maj 1945*).

Små forbrydere

Bumsen og feltmadrassen

Jeg husker en ung pige omme fra X-gade. Hun var en pæn pige at se til, men havde altså begået den forbrydelse at forelske sig i en ung, menig tysk soldat, som hun af og til spadserede sammen med på gaden. En af byens bumser – kendt af politiet – råbte FELT-MADRAS efter pigen, da hun en dag gik alene på gaden. Da hun en dag senere spadserede ad hovedgaden sammen med sin tyske ven, mødte de »bumsen«, der dog nu intet råbte. Pigen fortalte sin ty-

ske ven, at det var den mand, de så, der havde råbt efter hende. Den tyske soldat underrettede værnemagten, hvorefter »bumsen« blev anholdt og afhørt på værnemagts afdeling. Efter hvad jeg ved, skete der ikke mere i sagen, udover at »bumsen« fik en advarsel. Efter kapitulationen blev pigen anholdt, arresteret og idømt 4 års fængsel for stikkeri.

Uniformsglad

I et andet tilfælde husker jeg en ung mand, der var arbejdsløs og

derfor havde søgt arbejde som brandvagt på tyskernes lille flyveplads. Han var en lille smule tilbage i åndelig udvikling, men var uniformsglad, og på flyvepladsen gik han i en gammel branduniformsjakke med nogle hvide tøjstrimler viklet om skulderstropperne for at se flot ud. Efter krigen blev han også idømt fængselsstraf for sit arbejde, men jeg husker ikke i dag hvor længe. Alle disse små forbrydere fik hurtigt deres dom.

(Politibetjent 1945, 27 år).

Det »rigtige« armbind

Den 13. maj 1945 ... ankom ... politimesteren ... hertil, netop som vi var ved at være færdige til paraden, som skulle foregå på Havnepladsen. Politimesteren bemærkede, at nogle af kollegerne ikke havde taget deres frihedskæmperarmbind på. Det påtalte han. Han gav derefter ordre til, at politiets modstandsgruppe med deres mere farvestrålende armbind skulle marchere først ind på paradepladsen. Derefter skulle politifolk med den anden slags armbind marchere ind på pladsen. Den sidstnævnte gruppe havde en anden slags armbind og havde ikke deltaget i modstandskampen. Jeg havde dog fået det »rigtige« arm-

bind udleveret på grund af mit Tysklandsophold. Politimesteren havde således sit tunge ansvar for, at politifolkene blev delt op i 2 grupper, hvoraf den ene gruppe var »heltene«, og den anden gruppe var de under modstandskampen »passive«. Da jeg nogle dage senere mødte en kollega fra den anden gruppe – altså den mindreværdige gruppe – ville han ikke hilse på mig. Jeg måtte erfare, at der var trukket skel mellem politifolk, der vakte bitterhed hos nogen. Det var dog en bitterhed, der tilsyneladende fortog sig ret hurtigt, da man kom ind i den daglige arbejdsrytme igen.

Der var også en overbetjent, der

vendte hjem fra politibrigaden i Sverige nogle dage efter befrielsen. I sin brigadeuniform mødte han op hos politimesteren. »Hvad vil De?« spurgte han. »Jeg melder mig til tjeneste igen«. »Det er jo faneflugt, De har begået«. Politimesteren havde ikke den bitreste forståelse for, at politifolk var flygtet til Sverige for at få den nødvendige træning og uddannelse med henblik på Danmarks befrielse. I stedet for at få ros for sin handling blev han i stedet beskyldt for faneflugt. Han kom grædende tilbage til politistationen.

(Politibetjent, maj 1945, 27 år).

Utidssvarende måde

13. maj 1945 burde have været en festdag, idet vi havde fået besked om at møde til parole med politimesteren og stationslederen. Med den hellige nationalfølelse, der i disse dage beherskede al folket, havde den øvrige styrke besluttet, at vi absolut ikke ville samarbejde med disse ledere, og jeg fortsatte med det arbejde, vi udførte efter aftale med modstandsbevægelsen, for mit vedkommende med afhøringer af internerede unationale.

Afgørelsen skete i forståelse med modstandsbevægelsens bykommandantur, der på daværende tidspunkt havde stor indflydelse, og bevirkede, at de to ledere + en landbetjent var sat fra tjeneste i adskillige måneder.

Afgørelsen medførte stor bitterhed hos de udskudte, og i dag synes jeg nok, at de blev diskrimineret unødigt hårdt. Vi syntes, at de udsatte i besættelsens sidste år i nogen grad havde gået tyskernes ærinde mere end nødvendigt, og

at de derved havde oparbejdet megen irritation. Jeg tror næppe, det kan siges, at de var egentligt tyskvenlige, men at deres adfærd mest skyldtes, at de simpelthen ville have tingene til at glide. Medvirkende til personalets indstilling mod stationslederen var nok også, at han havde drevet stationen meget despotisk og på en meget utidssvarende måde. Nu var der ligesom lejlighed til at straffe ham derfor.

(Politibetjent, maj 1945, 28 år).

Blomsterbuketter

Den 13. maj 1945 skulle jeg derefter møde på politistationen. Det meste af den gamle politistyrke var mødt frem, men mange af os så lidt sjove ud i vores uniform. Nogle havde mistet uniformerne og benyttede sig af lånte dele. Nogle gik med huer, der var alt

for store og flere manglede lædertøj, men havde blot en livrem om jakken.

Jeg tør påstå, at politistyrken blev godt modtaget af befolkningen. Folk stimlede sammen foran politistationen og hyldede politistyrkens tilbagevenden. Blomsterbuketter blev rakt ind til os gennem vinduerne.

(Politibetjent, Silkeborg 13. maj 1945, 27 år). □

Deportationen til de tyske fangelejre

Af Carl Aage Redlich

Selv om det længe havde ligget i luften, at tyskerne ville foretage sig et eller andet mod det danske politi, der så længe gennem sin stedse stigende aktive modstand havde været en torn i øjet på den tyske besættelsesmagt, kom overfaldet den 19. september 1944 alligevel som et chok for de fleste. En afvæbning i lighed med den, det danske militær havde været udsat for den 29. august året før, var vel nok den løsning, de fleste politifolk havde tænkt sig som endelig resultat af over fire års jonglering med tyske og – af tyskerne gennemtvungne – danske love og bestemmelser, som direkte stred mod danske interesser og dansk opfattelse af kultur og moral. Mange har siden undret sig over, hvordan det var muligt at gennemføre en så storstilet aktion, uden at noget som helst sivede ud om tyskernes hensigter, men når man har læst general Panckes for-

klaring under afhøringerne efter kapitulationen, forstår man sikkert bedre, hvordan det var muligt at mørklægge overfaldet så grundigt.

Overfaldet

Den forræderiske luftalarm kom midt i en travl arbejdsdag på et klokkeslæt, man almindeligvis ikke ville forbinde med noget overfald, men måske netop derfor lykkedes planen så godt, at over to tusinde politimænd blev revet ud af det daglige arbejde og som kreaturer slæbt til de tyske fangelejre, hvorfra så mange aldrig vendte hjem i levende live.

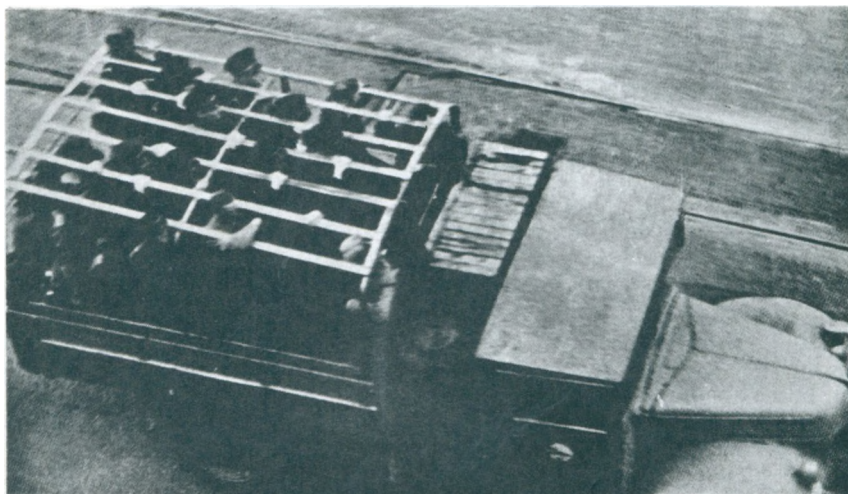
Om politiets deportation er der skrevet adskillige bøger, der på udmærket og udførlig måde har bragt skildringer af denne for politiet så tragiske epoke. Det er næppe muligt at bidrage yderligere med kendsgerninger, der kan kaste nyt lys over disse begi-

venheder, hvilket heller ikke er tilsigtet i denne artikel, der kun skal udgøre et nødvendigt led i den mindernes krans, man har villet flette i anledningen af fyrrårsdagen for det bestialske overfald.

Hovedparten af de tilfangetagne politimænd blev ganske naturligt hentet i København, og de, der af skæbnen var udset som fremtidige koncentrationslejr fanger, glemmer næppe nogen sinde den 19. september om aftenen, hvor de i silende regn blev stuvet ned i motorskibet »Cometa's« lastrum drevet frem af tyske geværkolber. Tankerne svirrede i ens bevidsthed og gav næring til alle mulige spådomme om fremtiden, men det var først, da skibet befandt sig i Østersøens minefelter, at det endelig gik op for den enkelte, at turen gik til Tyskland.

Efter en nervepirrende sejlads blev der ankreth op i Lübeck den

Efter overfaldet den 19. september kl. 1100 blev politifolkene som noget slagtekvæg på åbne lastvogne kørt til frihavnen for derfra at blive sejlet til Tyskland gennem Østersøens minefelter.

Tyskerne havde allerede i 1941 okkuperet det norske fragtmotorskib »Cometa«, der bragte de fangne politimænd til Lübeck, hvorfra den videre rejse blev foretaget i kreaturvogne. På ovenstående tegning har kollegaen og tegneren Axel Munk-Andersen, der selv gjorde turen med, søgt at fastholde den triste stemning i de aldeles overfyldte lastrum.

21. september. Kajen var sort af soldater med stålhjelme og opplantede bajonetter. Foran den lange række tilgitrede kreaturvogne paraderede soldater med skudklare maskinpistoler – situationen var ikke til at tage forkert af. Dansktalende nazister i civilt antræk hjalp til med at få 50 mand proppet ind i hver vogn, og den første af den lange række rejser i kreaturvogne, som vi siden blev så kendt med, tog sin begyndelse.

Bortset fra de udbombede fabrikker og virksomheder, som vore observatører rapporterede fra de tilgitrede vinduer, var der ingen lyspunkter at hente under rejsen til koncentrationslejren Neuengamme, der blev vort første opholdssted i det stortyske rige.

Danskerne er i det store og hele et godtroende folkefærd, og selv efter fire års besættelse med tysk terror var der næppe mange, der havde forestillet sig, hvordan livet i en tysk koncentrationslejr blev levet – eller hvordan man døde der. Allerede i 1933, da de første politiske flygtninge kom til Danmark på flugt fra de nazistiske blodhunde, bragtes de første

beretninger om koncentrationslejrene i Tyskland. Mange sagde, det var antitysk propaganda, da intet menneske kunne være så ond. Under besættelsen sivede nu og da oplysninger om lejrene ud til kredse i Danmark. Man sagde da – lidt mindre overbevisende – at det lød utroligt, og at der sikkert var meget propaganda iblandet de faktiske oplysninger. Nu stod to tusinde politimænd foran 6 måneders anskuelsesundervisning i tysk foragt for menneskelige værdier. Ikke en eneste af de, der kom hjem fra lejrene, vil i fremtiden stille sig skeptisk over for dem, der ved selvsyn og gennem oplevelser kan berette om selv den mest djævelske ondskab mennesker imellem.

Neuengamme

SS-soldater med blodhunde og maskinpistoler udgjorde modtagelsesdeputationen ved det trinbræt, der på Lüneburger hede betegnedes »Neuengamme«. Der var kun det ene trinbræt, men som vi senere blev klar over, var der også kun trafik i retning mod lejren. De evigt ryggende krematorieovne

sørgede for den videre befordring, når fangen ikke længere orkede at holde sig på benene. Langt senere er det bevist, at den gennemsnitlige »levealder« for en koncentrationslejr fange var et halvt år. Intet under, at der altid lå en sødlig, lysegul røg over de tyske koncentrationslejre.

Alt dette vidste vi intet om, da vi i et forsøg på værdighed skred gennem gitterporten til en af Tysklands berygtede lejre – og det var sikkert bedst sådan.

På dette tidspunkt opholdt sig over tyve tusinde ulykkelige fanger i dette dødens forværelse. Sædvanligvis vakte det ikke nogen særlig opsigt blandt de øvrige fanger, når der ankom nye, men der er aldrig hverken før eller siden marcheret så stor en uniformeret fangehøst gennem porten som hin septemberdag – og det vakte en voldsom opsigt. Den samme aften fik vi forbindelse med nogle danske fanger, hvoriblandt i øvrigt var flere politimænd, og de oplysninger og råd, de gav os, viste sig at være særdeles nyttige. I samme lejr fandtes nogle danske SS-folk, der – vist nok som et led i en idømt straf –

arbejdede i lejrens køkken; men selv om de udviste stor interesse for os, var der ingen rigtig grobund for nærmere samtaler. Efter tre-fire dages ophold i lejren dukkede vore kolleger fra de store provinsbyer op. Der blev meget at tale med dem om, da de først var kommet gennem badet og iklædningen. Fra dette tidspunkt var hele styrken, der blev taget den 19. september, samlet.

Efter visitationer og bad med efterfølgende aflævering af uniformerne og det civile tøj blev hele styrken iklædt lejrens spragledede uniformer. Havde situationen ikke været så håbløs, havde der været rig anledning til det helt store show. I en langsomt skridende kø passerede alle forbi nogle vældige tøjdynger, hvorfra hver enkelt blev forsynet med et par tilfældigt valgte benklæder og jakke. Samtlige disse klædningsstykker havde tilhørt afdøde fanger fra så at sige hele Europa, så det var en broget samling, der kom ud af barakkens modsatte ende. Hvide arbejdsbukser og jakket eller ridebenklæder og russerbluse var intet særsyn af kombinationer. Jeg selv fik udleveret en gammeldags diplomatfrakke og et par polske militærbukser. Fælles for alle var, at der ikke blev

udleveret strømper, hvilket blev betragtet som helt overflødig. Samtlige beklædningsgenstande var overmalet med et gult kryds på jakken og gule striber på bukserne. På mange klædningsstykker sad skorper af blod, materie og ekskrementer fra tidligere indehavere, – og når man begyndte at tænke nærmere over disse menneskers videre skæbne, forsvandt den begyndende morskab op i den sødlige røg, der lå hen over lejren.

Tyve tusinde benrade samlet til timelange appeller til tonerne af lejrens hornorkester er minder, der ikke forsvinder. Den idiotiske hueeksercits, hvorunder alle på kommandoen: »Mütze ab« skulle rive huen af hovedet til stor moro for de forsamlede SS-mænd, erindres sikkert også af de fleste – for slet ikke at tale om den mad, der blev overladt til fangerne. Rustne fade med udpint kålrabisuppe er i forvejen et yderst spartansk traktament, men når der yderligere er 10 mand om én skål, der skal udgøre én fanges hovedmåltid, forstås man måske bedre den ovenfor nævnte gennemsnitlige »levealder«.

Buchenwald

Opholdet i Neuengamme blev hel-

digvis ikke af lang varighed. Det var ganske tydeligt, at man ikke vidste noget om, hvad man skulle stille op med os, så ikke alene vi – men antagelig også lejrledelsen – drog et lettelsens suk, da vi den 26. september forsvandt ud gennem porten for på ny at bestige en række kreaturvogne. Vi havde hørt en lille fugl synge om, at vi skulle til en lejr ved navn Buchenwald, og at denne lejr lå i en sund solbeskinnet bjergegn. Det kunne dårligt være værre end det, vi kom fra, og vi var nogenlunde fortrøstningsfulde, da vi startede den 46 timer lange rejse. Vi konstaterede senere, at vi havde kørt 300 kilometer, så farten har ikke været svimlende. Opholdene på stationerne var enerverende lange.

Buchenwald lå i en bjergegn, – men det var også det eneste rigtige af alt det, vi havde hørt om lejren.

I stedet for Neuengammes tyve tusinde fangekammerater fik vi nu firs tusinde! Og i stedet for vore uniformer og det civile tøj, som vi fik udleveret inden afrejsen fra den tidligere lejr, fik vi en tynd, stribet fangedragt. Vi var nu rigtige koncentrationslejr-fanger – omtrent! Og det var det mærkelige ved det hele. Tysker-

I denne barak boede ca. 750 danske politimænd under opholdet i Buchenwald. Der fandtes kun en udgang og overhovedet ikke andre vinduer end nogle små, blåmalede tagvinduer. Mørk, fugtig og usund, som den var, bidrog den stærkt til at skabe den høje sygdomsprocent, der krævede så mange kollegers liv. (Tegning: Axel Munk-Andersen).

Interiør fra »Block 59« i Munk-Andersens streg. I disse omgivelser levede ca. 750 politimænd i 3 måneder, medens epidemiske sygdomme i forbindelse med nagende sult næsten daglig krævede dødsopfre.

nes stædige holden fast ved idealerne om den nordiske type hjalp os i fangenskabets gennem mange situationer, ligesom den hjalp samtlige andre danske og norske i andre tyske lejre. Af samtlige lejrens tusindtallige fangehæver var vi sammen med de norske studenter de eneste, der fik lov at beholde den naturlige hårpragt, hvor den end måtte befinde sig – og det var et privilegium, der var os misundt af mange.

Flere hundrede politifolk benyttede lejligheden til at anlægge overskæg af voldsomme dimensioner for ligesom på denne måde at demonstrere en selvstændig opfattelse midt i alt det konforme. Men det blev tyskerne for meget. Med en frist på et par timer blev det over lejrens radioanlæg pålagt alle at fjerne skægget – og i øvrigt også de mange selvgjorte navneskilte med konens og børnenes navne bøjet i stjålet ledningsmateriale fra de bomberamte fabrikker. Desværre kom det mest til at gå ud over de 25-30 ældre kolleger, som vitterligt havde haft overskæg gennem mangfoldige år. Også dette skæg måtte fjernes, hvilket vakte nogen bitterhed og en del morskab hos andre.

Vi blev anbragt i en såkaldt midlertidig lejraftdeling, som udelukkende bestod af barakker, der oprindeligt var hestestalde men siden beregnet til at huse om-

kring 100 mennesker. Vi var ca. 700 i hver, hvilket faktum skulle overflødigsgøre videre kommentarer om bevægelsesfriheden inden for barakkens fire vægge. Et laset tæppe på størrelse med et håndklæde udgjorde den enkeltes sengetøj, og nogle træhylder hans leje. Seksogtyve centimeter plads til hver mand på hylden afgrænsede sovepladsen, således at det var komplet umuligt at røre sig, når hele flokken efterhånden var blevet bugseret på plads. De nærmeste sovekammerater var dog en millionhær af kæmpelopper, for hvem det danske huld blev en kærkommen afveksling.

Der var umådelig trangt i vore barakker, men ved siden af lå der en teltlejr, hvor forholdene var ti-fold værre end hos os. Hundreder af jøder levede under disse omgivelser et dyrs tilværelse, og hver eneste dag blev båret lig efter lig over til ovnene i nærheden af vore barakker. I en uendelig strøm kom der nye beboere til denne teltlejr for at blive båret derfra nogle dage senere. Der lærte vi for alvor tysk grusomhed at kende.

Inden længe var samtlige politifolk indrulleret i den kolossale fangehæver. På den kolde og blæsende appelplass samledes hver morgen over fyrre tusinde fanger til mønstring, inden marchen til det daglige arbejde fandt sted til

tonerne af det uundgåelige lejrorkester. Arbejdet bestod af oprydning i de vældige ruindynger, der få måneder i forvejen havde været en blomstrende våbenfabrik bemandet med fanger som eneste arbejdskraft. Denne fabrik var som nævnt jævnet med jorden ved allerede bombeangreb, og man forsøgte nu at bygge den op igen – ved bl.a. hjælp fra vor side. At der intet som helst blev udført af produktivt arbejde, er vel overflødigt at nævne, og hver enkelt af de gamle fangekammerater vil, når de læser disse linier, hver for sig mindes de utallige tricks, der blev benyttet for at simulere arbejde uden at lave noget som helst. Historien om de tre kolleger, der blev overrasket af en SS-mand, kan stå som generalnævner for dansk politis indsats i den tyske industri. Disse tre kolleger var gået ind i en fabriksbygning, hvor de intet havde at gøre, da de blev overrasket af et større besøg af SS-officerer. For at redde situationen, kravlede den ene op på et lavt stillads, der havde været benyttet af nogle murere. En af de andre rakte ham nogle sten, som kollegaen på stilladset transporterede hen i den anden ende af det langstrakte stillads. Fra dette sted smed han stenene ned til den tredje kollega, der møjsommeligt bar dem hen til den første. Dette uproduktive teamwork foregik i

en stiv klokke time – men situationen var reddet!

De første dødsfald

Sulten begyndte for alvor at plage os efter kort tid. Det psykiske pres fremskyndede nedbrydningen af konditionen, og sygdomstilfældene begyndte at sætte ind. De første dødsfald blandt kollegerne havde en lammende virkning, der efterhånden gik over til en art panik. Ingen kunne ane noget om, når det blev hans tur. Den ene dag kunne man gå og sludre med en tilsyneladende rask kollega, – og den næste dag modtog man budskabet om hans død. Frygten og usikkerheden for familien i Danmark nagede os alle og gjorde hver eneste dag til en ulidelig plage. Geledderne begyndte at vakle trods alvorlige forsøg fra optimistiske kollegers side. I barakkerne blev gjort forsøg på underholdning ved hjælp af de små midler, en skare almindelige mennesker har til rådighed. Det skabte nogle lyspunkter, hvor man glemte sine omgivelser, men bagefter blev ensomheden og den knugende følelse endnu frygteli-

gere.

Samværet med de øvrige fanger måtte indskrænkes til arbejdstiden, hvor slavepiskerne altid var over os, men det lykkedes os trods alle afspærringer at komme i forbindelse med en lille gruppe engelske og amerikanske flyvere, der på en eller anden uforklarlig måde var havnet i en koncentrationslejr. Det gav et lille pust af et tilhørsforhold med andre nationer, der ligesom vi var imod det tyske voldsherredømme.

Et kapitel for sig selv var de norske studenter. De boede i et stenhus i nærheden af os, og trods pigtrådsafspærringer og emsige vagtposter lykkedes det os jævnligt at komme i forbindelse med disse prægtige omtrent-landsmand. Da vi holdt vort indtog i lejren, havde de været der i lang tid, og var blevet akklimatiseret. De gik klædt i deres private tøj og nød visse rettigheder. De skulle ikke arbejde, de havde beholdt deres hår (det var som allerede nævnt noget, der virkelig betød noget!), og de fik pakker fra Røde Kors. Det sidste kom til at betyde

uendelig meget for os, idet de kort efter vor ankomst sendte madvarer og cigaretter over til os som en uvurderlig hjælp i en trængsels-tid. Vi fik senere lejlighed til at gøre gengæld, da nordmændene, der i mellemtiden var blevet sendt på arbejde ved fronten, atter kom tilbage og var ribbet for alt, hvad de ejede. Da havde vi fået pakker, og vi hjalp dem efter bedste evne.

Røde-Kors-pakker var fangelejrenes store trylleord. Dansk politi har så mange gange tidligere fremhævet Røde-Kors-pakkerne som det, der reddede så mange politimænd i Tyskland, men det kan ikke gentages for ofte. Vi ved meget vel, at den økonomiske baggrund blev skabt også af den danske stat og mange private, men uden personalet fra Røde-Kors havde hjælpen intet betydet. Vi danske politimænd vil gerne også her på fyrrårsdagen rette en varm tak til hver eneste mand og kvinde, der på en eller anden måde har medvirket til, at vi fik de livgivende pakker i vort tyske fangenskab.

Det var et dagligdags syn i de tyske koncentrationslejre at se døende og døde fanger rundt i lejrens barakgader, men efterhånden som alt i Tyskland gik i opløsning i foråret 1945, voksede døds cifrene i fangelejrene katastrofalt. Billedet, der er taget, da befrielsessoldaterne nåede frem, taler sig eget frygtelige sprog.

Tiden slæbte sig af sted i en uendelighed af nød og smerte. Rygterne om hjemsendelse til jul begyndte at tage form, og vi klamrede os til selv det mest hårejsende rygte, blot det drejede sig om noget godt. Inderst inde vidste vi meget vel, at langt de fleste rygter blev fabrikeret på den store latrin, der nærmest virkede som en slags varmetue. Derhen søgte

en frygtelig tid i møde. Et lyspunkt var tilladelsen til at skrive et kort brev til hjemmet – på tysk, men da der ikke måtte stå andet end en hilsen, samt at vi havde det godt, skrumpede glæden lidt ind.

Senere modtog vi også et kort brev på tysk fra familien, men heller ikke det kunne jo fortælle os noget om vor situation. De le-

Kortspil i lejren er forbudt. Der er i lejren folk af mange forskellige nationaliteter og et musikkorps af internerede på ca. 50. Den almindelige arbejdstid dernede skal være fra kl. 0700-1700 med en frokostpause.«

Selvfølgelig vidste komiteen ikke bedre, og selv om man gjorde det – eller havde mistanke om, at ikke

Tegning:
Axel Munk-Andersen

vi ved enhver lejlighed. Anfald af dysenteri skabte for mange rigelig lejlighed til timelange ophold på lejrens eneste siddepladser, men i øvrigt havde alle en eller anden form for mavesmerter. Det kunne ikke være anderledes med den form for føde.

I oktober tog rygterne rigtig fart. 600 mand blev udtaget til at udføre noget jernbanearbejde i nærheden af Leipzig, og der blev givet bestemte løfter om hjemsendelse, når arbejdet var færdigt. Bagefter kan man godt forstå, at tyskerne sagde: »Die dumme Dänen« om os, men dengang troede vi i vor nedbrudte tilstand faktisk på mulighederne for at fejre julen hos familien i Danmark. Arbejdet blev færdigt på rekordtid, – vi blev kørt tilbage til Buchenwald med et »Tak for lån« til lejrkommandanten. Tilbagekomsten var frygtelig. Døden havde i mellemtiden hærgnet voldsomt blandt de tilbageværende kolleger, og vi gik

vede heldigvis i lykkelig uvidenhed om de frygtelige forhold, hvorunder vi levede.

Efter hjemkomsten forstod man bedre, at vore pårørende ikke havde været så urolige for os i begyndelsen.

Jeg kan ikke lade være med at citere uddrag af en rundskrivelse fra Komiteen for internerede danske politimænd, der havde kontakt med hver enkelt fanges pårørende. Af rundskrivelsen fra oktober 1944 citeres følgende:

»Buchenwald ligger 13 km fra Weimar. Overlægen i lejren har meddelt, at sundhedstilstanden er god. Klimaet er godt. Angående forplejningen vides det, at de internerede om morgenen får kaffe og brød og udleveret det fornødne til tørkost til resten af dagen, idet de får varm mad om aftenen. I marketenderiet dernede skal de kunne købe tobak og marmelade m.m. De vil få lov til at skrive breve. Der sendes hver interneret 50 kr. pr. måned fra »Røde Kors«.

alt var, som det blev oplyst – kunne de ikke skrive andet; men alligevel er det løjerligt for os at læse denne beskrivelse af fangelejren. Forhåbentlig har skrivelseren beroliget vore pårørende – det var jo trods alt det vigtigste.

Endelig en dag i december måned syntes alt at vende sig til det bedre. Nu kom der besked om, at vi skulle hjem. Og gud hjælpe mig, om ikke vi også denne gang troede på det. Nu bør det måske lige i forbifarten nævnes, at der på dette tidspunkt var blevet afhentet et hold af ældre og syge kolleger (samt enkelte, der vist var kommet med ved en fejltagelse!). Opvarmede rutebiler fra DSB holdt en skønne morgen uden for porten, og til lejrens samlede forbløffelse blev en del af vore kolleger kørt hjem. Der var altså en lille, logisk forklaring på vor optimisme, da der blev fortalt os, at vi skulle hjem. Vi skulle møde på appelplassen den 17. december, og da vore norske kammera-

ter som tidligere omtalt netop to dage tidligere var kommet tilbage, forærede vi alt, hvad vi ejede til dem – og til mange andre fanger. Vi skulle jo ud i opvarmede, danske rutebiler – hjem!

Mühlberg

Denne gang gik turen til krigsfangelejren Mühlberg. Uden for porten stod et enormt opbud af soldater med opplantede bajonetter. Det så meget faretruende ud, men da vi kom op i de sædvanlige kreaturvogne, tog soldaterne bajonetterne af og satte geværerne hen i en krog. De forklarede os ligesom undskyldende, at de havde været nødt til at optræde på en så udpræget militær måde, når de skulle afhente os hos SS-soldater. De tilhørte selv værnemagten – og nu var vi at betragte som krigsfanger.

På dette tidspunkt kunne de have kaldt os akkurat, hvad der passede dem. Vi var kun interesseret i, hvordan vi ville få det, selv om vi var nogenlunde klar over, at ret meget dårligere kunne det i hvert fald ikke blive.

Nu er det sagt så mange gange, at alle tyskere er ens. Der er vel også – som hos os selv – visse fælles træk, men vi konstaterede en klar forskel mellem vore nye vogtere

og de gamle. Dem, vi nu fik, var gamle, indkaldte soldater, der i hvert fald på dette stadium af krigen, var nærmest ligeglade med det hele. Om de også havde været det fire år tidligere, er så en anden sag. De hævdede det selv!

Efter de obligate rangeringer og diverse ventetider ankom vi i vor nye værdighed (og i uniformer eller civilt tøj) til krigsfangelejren Mühlberg, hvor vi absolut ikke var ventet. En hel dag i bidende frost måtte vi vente uden for lejren med adskillige meget syge, der havde taget chancen for at komme væk fra Buchenwald, da de regnede med at skulle hjem, men langt om længe blev vi indlemmet. Efter den sædvanlige »afslusning« blev vi ført til vore barakker, der traditionen tro var interimistiske og beregnet som gennemgangslejr. Barakkerne var så tomme, som barakker overhovedet kan være. Vi måtte smide os på det bare gulv, der i øvrigt drev af klor. Der fandtes hverken tæpper eller halm. (Da vi nu var krigsfanger var der regnet med, at vi selv medbragte en militær kappe, men den fik vi ikke udleveret ved udnævnelsen!).

Krigsfanger

Under hele vor deportation blev vi mere og mere klar over, at menne-

sket har en vidunderlig tilpasningsevne, og det slog også til i Mühlberg, selv om dagen slæbte sig af sted. Grundet på de mange omflytninger nåede Røde Kors sjældent at finde os før lang tid efter, at vi skulle have haft pakker. Det blev også tilfældet i Mühlberg, hvor adskillige simpelthen faldt besvimet om – specielt om morgenen – af ren og skær sult. Julen var en frygtelig oplevelse. Vi fik to dagsrationer juleaftensdag, og sammenlagt fyldte de ikke så meget som en almindelig lille pakke rugbrød. Den, der skriver disse linier, fik juleaften tre små kartofler og nogle kartoffelskrøller, der lå nederst i tønden. Lys fandtes der ikke i barakkerne, så det var en noget trykket julestemning, der rådede i de trange og mørke barakker.

Et par dage før jul var den første af den lange række arbejdskommandoer sendt ud. De skulle til Leipzig og hjælpe med oprydningen i ruinerne efter de vedvarende allierede bombeangreb, der blev mere og mere følelige. I ugen mellem jul og nytår afgik flere hold, og snart var vi spredt for alle vinde. Det vil føre for vidt her i denne stærkt koncentrerede redegørelse at komme ind på de mange kommandoers særlige op-

Tegning:

Axel Munk-Andersen

Tegning: Flemming Hinsch

levelser. Nogle blev sendt ned i dybe og usunde kaliminer, andre kom til at arbejde på en våbenfabrik. Et hold blev jernbanearbejdere og så fremdeles. Vi fik som alle de øvrige krigsfanger tilladelse til at beholde en hovedtilidsmand og enkelte andre, der havde specielle opgaver som forbindelsesled mellem de mange kommandoer og hovedlejren, hvortil vi stadig hørte, men først en dag i slutningen af marts måned blev vi atter samlet i hovedlejren. Tyskland var på sammenbruddets rand, og der havde i mellemtiden været stærke kræfter i gang for at redde de skandinaviske fanger ud af Tyskland, inden det endelige sammenbrud.

Tilbage til livet

Der var mange medvirkende kræfter i gang, men specielt én person vil dansk politi mindes med taknemmelighed. Det er greve Folke Bernadotte, uden hvis dygtige forhandlingsevne vi næppe var sluppet ud af det tyske favntag på dette tidspunkt.

Næppe var vi atter samlet i Mühlberg, før de svenske, hvide busser holdt for porten for at bringe os det første stykke af vejen tilbage til livet. Ingen glemmer nogen sinde det skønne syn af de mange busser, der var bemandede med dejligt uimponerede svenskere, der komplet ignorerede de gestapomænd, der blev sat til at »bevogte« os på hjemrejsen.

Noget af humøret forsvandt, da vi for anden gang i vor fangetilværelse måtte vandre gennem por-

ten til Neuengamme – men meget havde forandret sig siden! Lejren vrimlede med skandinaviske fanger, der havde en sådan overdådighed af pakker fra Røde Kors, at det svimlede for os. Vi delte ud til højre og venstre, inden danske ru-tebiler bragte os over grænsen til Danmark.

Ja – over grænsen. Aldrig tidligere havde vi troet, at nogle grænsepæle kunne komme til at betyde så meget i ens tilværelse. Da det store øjeblik indtraf, da vi passede grænsen, blev der gjort alvorlige forsøg på at synge den danske nationalsang – men det var ikke muligt for os. Og vi skammede os ikke over det.!

Opholdet i Frøslevlejren blev meget kort takket være de engelske panserstyrkers hurtige fremtrængen. Turen gennem Danmark til Sverige var en eneste uforglemmelig oplevelse, hvor befolkningens sympati slog os i møde. Under opholdet i København fik vi de sidste hilsener fra sabotører, der var virksomme til det sidste. Adskillige kolleger steg af toget, efterhånden som det holdt ved de forskellige stationer. Da vi nærmede os København, kom en togbetjent gennem toget og meddelte, at der antagelig ville være så stærk vagt i København, at det ikke ville være let at flygte. I stedet ville toget standse i Hvidovre, »hvor der ikke er givet grønt lys for gennemkørsel«. Der var mange, der benyttede sig af dette tilbud – bl.a. en del af de tyske vagtposter!

Ved den svenske færge var der

stor optælling, men der var øjensynlig ikke noget vrøvl med tallet, da der blev givet afgangssignal straks efter. På færgen sås flere nye ansigter, og det blev da afsløret, at der adskillige steder i Danmark var kommet andre personer på toget i stedet for de politimænd, der stod af. På denne lette måde undslap en del af tyskerne efterlyste i sidste øjeblik til Sverige. På samme måde viste det sig, at der allerede i Frøslevlejren var kommet helt andre folk med, end der var blevet råbt op. Bl.a. var der kommet et par modstandsfolk med. De var begge idømt så svære straffe, at man kunne frygte alvorlige konsekvenser for dem i krigens sidste hektiske dage.

Opholdet i Sverige blev ligeledes af kort varighed, men trods dette var der rig anledning til for os at mærke den hjælpsomhed og venlighed, der slog os i møde. Det var en storslået oplevelse for os efter fem lange år at føle friheden igen. Budskabet om kapitulationen blev modtaget med ubeskrivelig jubel – og så kom hjemrejsen. Det kunne ikke gå hurtigt nok, og de to dage, der hengik inden hjemrejsen, føltes meget lange.

Danmark i fest! København i fest! Det var dejligt at være hjemme igen; men i den festklædte og jublende folkemængde sås sortklædte kvinder, der ikke deltog i jubelen. Det var dem, der havde betalt den højeste pris for Danmarks befrielse!

Det illegale kriminalpoliti

Det kapitel af besættelsestidens historie, der bærer overskriften »Det illegale kriminalpoliti«, har en naturlig plads i enhver omtale af den 19. september, og hvad dermed fulgte. En af de politimænd, der stod i første række i dette arbejde, var tidligere kriminalkommissær Hans Christensen. Dansk Politi henvendte sig i 1969 til Hans Christensen for at få en førstehåndsberetning om det arbejde, som i tiden efter 19. september blev udført af kriminalpolitiet under jorden, og vi bringer her artiklen.

Af Frank Madsen

Hans Christensen fortæller indledningsvis om sin flugt fra Politigården i København den 19. september, da det lykkedes ham i sidste øjeblik at undslippe gennem et vindue, endnu medens tyskerne var ved at besætte lokalerne. Hermed var den første linie faktisk skrevet til kapitlet om »det illegale kriminalpoliti«.

Hans Christensen beretter om de første, noget forvirrede dage, og om bestræbelserne for at samle det tilbageværende kriminalpoliti. Derefter fortsætter han:

– Få dage efter den 19. september trådte kriminalassistent H. C. Andersen frem på arenaen. Han havde i det mellemliggende tidsrum haft kontakt med bestyrelsen i Dansk Kriminalpolitiforening og justitsministeriet og var endvidere i forbindelse med den illegale politiledelse. »H.C.«, som var hans nom de guerre, overtog straks ledelsen af kriminalpolitiet i Storkøbenhavn, og vi blev tilsluttet det øvrige politi i landet. Der meldte sig hurtigt opgaver for kriminalpolitiet, og allerede efter kort tids forløb var nogle kriminalpolitifolk installeret i en lejlig-

hed i ejendommen Vesterbrogade 63, hvorfra de stod i forbindelse med ledende politikere, for hvem de besørgede kurertjeneste og andre vigtige opgaver.

Fra politisk side blev der rettet henvendelse til os, om vi kunne påtage os at etablere en efterretningstjeneste, der skulle holde sig underrettet om alt, hvad der skete i byen. Vi skulle overvåge tyskerne og deres danske håndlangeres handlinger og indrapportere disse. Vi påtog os straks opgaven og kom i kontakt med daværende redaktør Sigvald Kristensen, »Social-Demokraten«, der var tilknyttet den illegale nyhedstjeneste »Information«, hvortil vi skulle fremskaffe politistoffet.

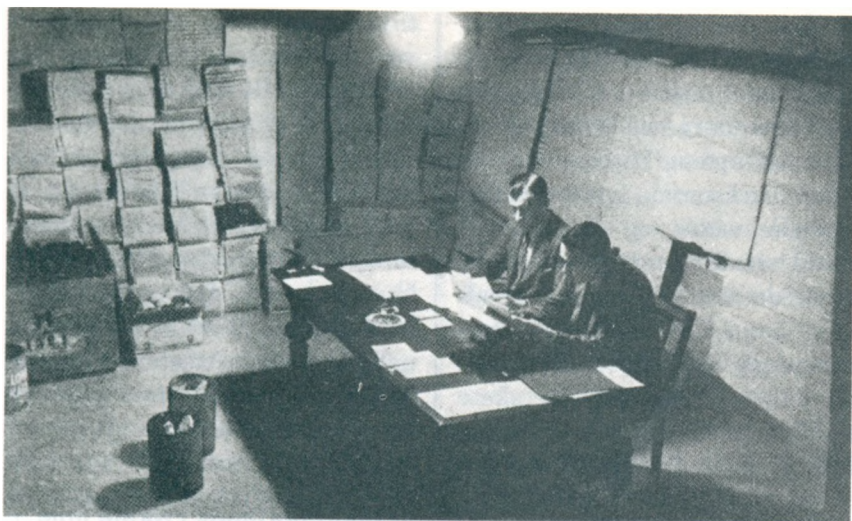
Det var vor hensigt, at der rundt om i byen skulle oprettes små, illegale »politistationer«, hvorfra vi skulle rykke ud, når der skete noget af interesse. Det kneb imidlertid med at skaffe lokaler til disse stationer, og i beyndelsen måtte vi tage til takke med et camoufleret forretningslokale på H. C. Ørstedesvej 10, hvor vi indrettede vort hovedkvarter. Dette varede dog kun få dage, idet Gestapo den 14. oktober anholdt »Informa-

tion«s chefredaktør, Børge Outze, direktør Mikkelsen fra restaurant »Skandia« og redaktør Holbech, der blev dræbt under aktionen. Sigvald Kristensen, der var stærkt eftersøgt, måtte nogle dage senere flygte til Sverige.

»Information« lod sig dog ikke slå ud af denne modgang, og nye folk trådte til, blandt disse redaktør Næsh Henriksen, der overtog politistoffet. Den påtænkte ordning med »politistationerne« måtte dog opgives, da den fandtes for risikabel, og i stedet oprettedes et informationshold, der skulle dække hele Storkøbenhavn.

Samarbejde med modstandsbevægelsen

I løbet af kort tid meldte der sig nye opgaver for kriminalpolitiet, idet vi påtog os at oprette et stikkerkartotek. Politiets oprindelige stikkerkartotek var blevet taget af tyskerne ved Politigårdens erobring, så vi måtte begynde på helt bar bund. Der kom dog hurtigt gang i arbejdet, og i løbet af kort tid havde vi fået kontakt med de lokale politiledelser og forskellige institutioner landet over, og oplysninger om stikkere og andre

Medens tilfældige kunder opholdt sig i udstillingslokalet til gaden, fandtes Københavns »underjordiske« politigård, kun kendt af tre personer, i dette baglokale.

mistænkelige personer begyndte at tilflyde hovedkvarteret på H. C. Ørstedsvej. Samtidig trådte vi i forbindelse med Frihedsrådets stikkerkartotek, og et samarbejde kom i gang. Vi supplerede Frihedsrådets kartotek med de oplysninger, vi havde.

De forskellige grene af modstandsbevægelsen havde fået respekt for vort arbejde, og vi fik etableret forbindelse med militærets efterretningstjeneste, ligesom vi havde daglig kontakt med sabotagegrupperne »Holger Danske« og »Bopa«, som vi assisterede med undersøgelse af stikkere, mens vi til gengæld blev holdt underrettet om deres sabotageaktioner og stikkerlikvideringer. Med gruppen »Gorm« havde vi direkte samarbejde, idet »Gorm« hjalp os med ransagningsaktioner mod spioncentraler, ved afhøring af stikkere m.v., og meget bevismateriale blev på denne måde skaffet til veje.

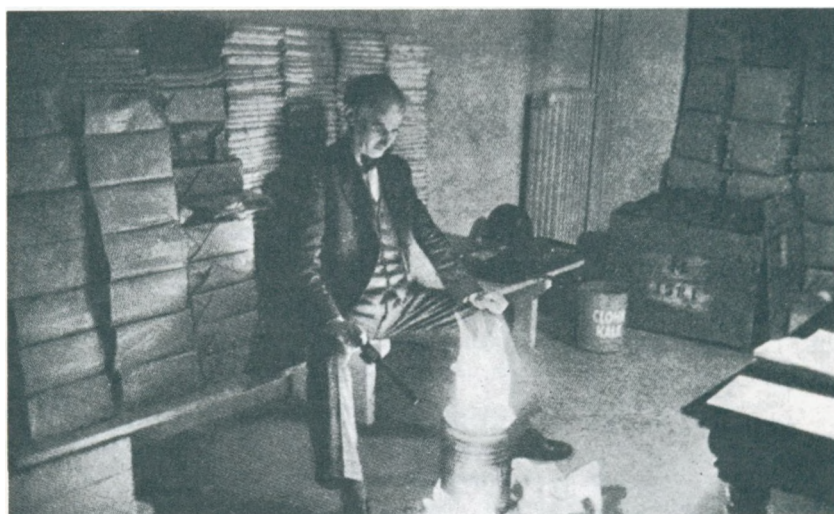
Når lejlighed gaves påtog vi os også egentligt kriminalpolitiarbejde. Som det vil erindres, skete der i slutningen af 1944 mange store røverier, og vi var klar over, at mange af dem blev forøvet af medlemmer af de berygtede Schalburg- og Hipokorps. Vi var dog også klar over, at nogle af røverierne blev forøvet af andre folk og ud fra andre motiver.

I hovedkvarteret på H. C. Ørstedsvej var der travlhed fra tidlig morgen til langt ud på aftenen. Vi var kun tre, der havde adgang dertil, så der var nok at bestille. Al post fra hele landet blev bragt til hovedkvarteret via vor hemmelige postbox nr. 339 på Vesterbros postkontor, og hver morgen bugnede skrivebordet med dynger af stikkermeddelelser, informationsnyheder og andre spændende ting. Når posten var gennemgået, blev stikkermeddelelserne givet videre til kartoteket, hvor fire mand var beskæftiget med at registrere stikkerkortene. Meddelelserne blev derefter diskret undersøgt, og de indhentede oplysninger blev ført på hver

enkelt kort. Undersøgelsesholdet, der til sidst bestod af tyve mand, måtte naturligvis gå meget forsigtigt til værks, da de aldrig kunne være sikre på, om de under deres forhøringer kom ud for folk, der var på den forkerte side. Så var det jo om at trække sig tilbage i god orden så hurtigt som muligt. Informationsholdet holdt til i en lejlighed i Hesseløgade 31. Her var vi seks mand, der arbejdede både dag og nat, for vi måtte være på pletten, hver gang der indtraf noget af interesse. Ustandselig måtte vi tage os i agt for Gestapo og Hipo, som vi så godt som daglig kom helt ind på livet af. Flere gange måtte vi flygte over hals og hoved, når vi under vort arbejde følte os skygget, men hver gang snød vi dem.

Dødsattesten blev afskrevet

For at få aktuelt og sandfærdigt stof måtte vi have forbindelse med brandvæsenet, med redningskorpserne, hospitalerne og Retsmedicinsk Institut, hvor vi havde vor daglige gang. Brandvæsenet og redningskorpserne holdt os underrettet om alle ambulanceudrykninger, der stod i forbindelse med politiske drab, og mens nogle af os tog til gerningsstedet for at undersøge forholdene dér, tog andre til hospitalet eller til Retsmedicinsk Institut for at konstatere ofrets identitet. Vi havde

Når en sag var gennemført og indregistreret, brændtes alle overflødige notater og bilag af kriminalassistent H. C. Andersen.

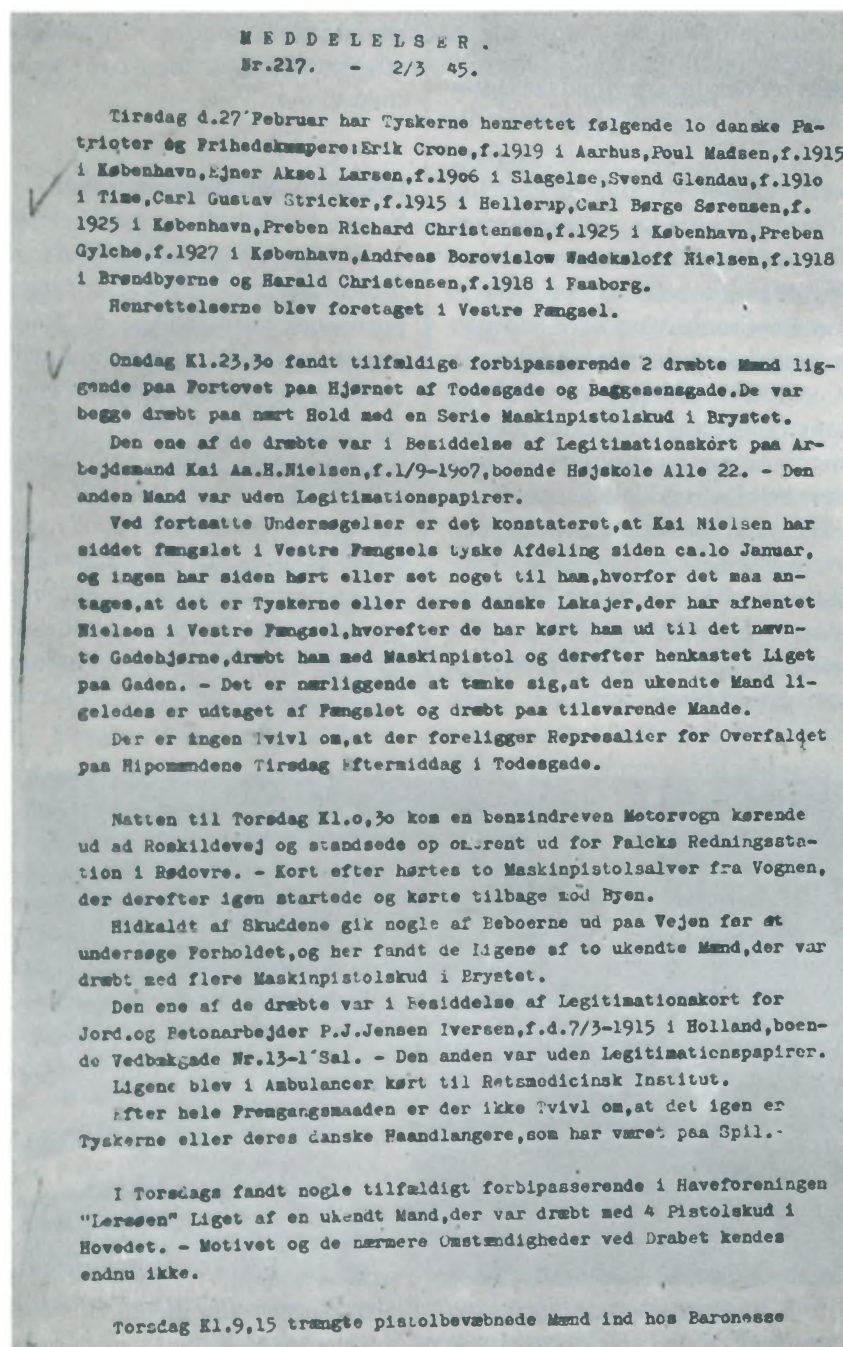
til sidst fået en sådan rutine, at vi i løbet af et øjeblik med nogenlunde sikkerhed kunne konstatere, om der var foregået en likvidering eller et clearingmord. Det gjaldt om at komme til stede før Hipo, for mange gange kunne vi i den dræbtes lommer finde ting af interesse. For en stikkers vedkommende først og fremmest hans Ausweiss og Waffenschein, men også lommebog og øvrige papirer, hvorfra mange oplysninger blev brugt til vort stikkerkarto-

tek. Var ofret en modstandsmand, gjaldt det om at få fjernet kompromitterende papirer, så de ikke faldt i hænderne på Hipo.

Hvis Gestapo og Hipo havde været opmærksomme lyttere til den engelske radio, og de i øvrigt havde haft lidt mere ben i næsen, havde de med lethed kunnet afsløre, hvad der foregik lige omkring dem, for radioen refererede ofte i detaljer om det, der skete herhjemme. Havde det været fagfolk, havde de formentlig kunnet

finde frem til de kilder, hvorfra vore oplysninger stammede. Jeg erindrer et tilfælde, hvor en hospitalslæge udtalte, at det forbavtede ham, så nøjagtigt radioen kunne beskrive en likvideret stikkers skudsår. Det var præcist, som om det var dødsattesten, der blev læst op. Den pågældende læge kunne jo ikke vide, at det netop var dødsattesten, vi havde afskrevet næsten ordret og gengivet i vore meddelelser.

En side af »Meddelelser«, dagbladet med et meget lille oplag.

»Politireportage« I første linie

Flere gange kom vi under vort arbejde med at fremskaffe oplysninger til at stå i første linie under ildkampe mellem modstandsbevægelsen og tyskerne og Hipo'er. Under en ildkamp i kvarteret omkring Nørrevold var en af vore folk således kommet helt frem i forreste linie. Han var så optaget af sit arbejde med at gøre iagttagelser, at han helt glemte at trække sig tilbage sammen med modstandsfolkene, og pludselig befandt han sig helt alene i Gøthersgade over for en tysk politipatrulje, der var gået i stilling i Botanisk Have. Da tyskerne opdagede, at de kun havde én mand over for sig, blev de dristige, og vor mand måtte omgående gå i dækning i rendestenen, da han blev angrebet med håndgranater. Han slap dog gennem bataljen med en gennemhullet hat.

En anden gang havde Hipo været i aktion mod et motorcykelværksted i Baggensengade, da de ved deres bortkørsel blev angrebet af modstandsfolk i Todesgade. De måtte efterlade flere døde og sårede, og inden længe kom der stor Hipo-udrykning fra Politigården. Hipoerne skød vildt til alle sider, og ambulancerne for hylende gennem gaderne med dræbte og sårede. Vi blev alarmeret og kom straks til stede, men det var næsten umuligt at komme frem til gerningsstedet, for overalt patruljerede Hipo-folk og tyskerne med skudklare maskinpistoler. Vi skulle imidlertid have stof til vor nyhedstjeneste, og det lykkedes os

at komme gennem afspærringen på regulær politireporterfacon. Hipo'erne lod sig bluffe, og vi blev hurtigt klar over, at vi skulle helt frem til motorværkstedet for at få de rigtige oplysninger. Værkstedet var under konstant beskydning af Hipo'erne, men frem skulle vi, og det lykkedes os da også omsider at komme frem til åstedet ad smøger og over plankeværker. Mens vi sad på hug på gulvet for at være nogenlunde i dækning for kugleregnet, fik vi en fantastisk historie, der næste dag blev udsendt over engelsk og svensk radio, garneret med alle enkeltheder. Endog de dræbte og sårede Hipo-folks navne kunne vi meddele, skønt det var noget af det sværeste at få fat i.

Det var uden tvivl en gåde for tyskerne, hvorledes vi kunne opgive navnene også på faldne Hipo'er, for disse blev altid indbragt til feltlazarettet på Nylandsvej. De kunne jo ikke ane, at en af vore folk daglig havde sin gang på sektionsstuen, hvor han i ro og mag kunne gøre sine optegnelser, og i særlige tilfælde tog vi os endda den frihed at fotografere stikkere og Hipo'er, mens de lå på lit de parade. Jeg husker i denne forbindelse en lille, tragikomisk oplevelse. Under et af sine besøg på sektionsstuen var vor mand i færd

med at undersøge de sidstankomne »klienters« identitet, og der var netop denne dag indbragt en meget ceber gæst, nemlig en af de berygtede brødre »Mord« fra Hipokorpsset. Han var blevet dræbt under en aktion. Øgenavnet, som brødrene havde fået af deres kammerater, behøver ingen nærmere forklaring.

Pludselig trådte to Hipo-mænd ind i sektionsstuen, men vor mand fortsatte uanfægtet sit arbejde, som om han hørte til funktionærerne, og han blev nu tilskuer til et lille skuespil. De to Hipo'er, hvoraf den ene var den anden af brødreparrat »Mord«, stillede sig i stram retstilling foran liget, og med hånden hævet til Heil-hilsen udbrød den ene af Hipo-mændene med patos i stemmen: »Du har ikke kæmpet din kamp forgæves, kammerat, heil.« Efter denne ceremoni forlod de to Hipo'er igen stuen, og vor mand åndede lettet op.

Dagblad med beskedent oplag

Når nyhedsstoffet i løbet af dagen og natten var blevet samlet sammen i Hesseløgade, blev det tidligt om morgenen redigeret om til et lille informationsblad, der bar navnet »Meddelelser«. Bladet udkom kun i syv eksemplarer, hvoraf fire gik til henholdsvis de

fire politikere, senere ministre, H. C. Hansen og Hans Hedtoft samt Ole Bjørn Kraft og Aksel Møller. Et eksemplar gik til »Information« og et til militærets efterretningstjeneste. Efter kapitulationen var »Meddelelser« til uvurderlig nytte ved opklaringen af den politiløse tids mange forbrydelser, og det kan således nævnes, at bladet dannede grundlag ved afhøringen af mæsemorderen og terroristen Brøndum, for der fandtes ganske simpelt ikke andet materiale fra tiden mellem den 19. september og den 5. maj. Omkring 50 mand deltog aktivt i kriminalpolitiets illegale arbejde, og kun to blev taget af tyskerne i forbindelse med arbejdet. Det lykkedes dog den ene ved en fantastisk flugt at skaffe sig sin frihed tilbage.

Da kapitulationen kom den 5. maj 1945, kunne vi se tilbage på et vanskeligt og farefuldt, men stort set godt gennemført arbejde, slutter Hans Christensen sin beretning om det illegale kriminalpolitets virksomhed. Mange opgaver blev lagt over til os, og vi søgte efter bedste evne at løse dem. Hvis det ikke lykkedes for os, må baggrunden tages i betragtning, og det bør huskes, at vi jo helt savnede alle vore normale hjælpemidler. □

Lidt statistik vedrørende politiet i besættelsestiden

Under besættelsen fra 9. april 1940 til 5. maj 1945 blev i alt 2.633 danske politimænd anholdt af besættelsesmagten og gennem kortere eller længere tid anbragt i forskellige fængsler og interneringslejre i såvel Danmark som Tyskland. De fordeler sig på følgende måde, idet der er regnet med tjenestehjemsted uden hensyn til, hvor tilfangetagelsen fandt sted:

Ordens-, civil- og landpoliti:

	heraf i Kbh.	i provinserne
961 reservepolitibetjente	446	515
712 politibetjente	355	357
143 overpolitibetjente af 2. grad	82	61
211 overpolitibetjente af 1. grad	103	108
76 politiassistenter af 2. grad .	29	47
27 politiassistenter af 1. grad .	10	17
2.130 i alt	1.025	1.105

<i>Kriminalpolitiet:</i>		
271 kriminalbetjente.....	125	146
118 kriminaloverbetjente.....	47	71
36 kriminalassistenter af 2. grad	14	22
11 kriminalassistenter af 1. grad	3	8
436 i alt	189	247

<i>Andre kategorier:</i>		
I alt 67	18	49

106 anholdt før 19. september 1944

Ordens-, civil- og landpoliti:

	heraf i Kbh.	i pro- vinsen
34 reservepolitibetjente.....	16	18
29 politibetjente.....	9	20
4 overpolitibetjente af 2. grad..	1	3
8 overpolitibetjente af 1. grad..	1	7
1 politiassistent af 2. grad.....	1	0
1 politiassistent af 1. grad.....	0	1
77 i alt	28	49

<i>Kriminalpolitiet:</i>		
10 kriminalbetjente.....	3	7
3 kriminaloverbetjente.....	0	5
3 kriminalassistenter af 2. grad	0	3
1 kriminalassistent af 1. grad..	1	0
19 i alt	4	15

<i>Andre kategorier:</i>		
I alt 10	0	10

2.184 anholdt den 19. september 1944

Ordens-, civil- og landpoliti:

	heraf i Kbh.	i pro- vinsen
752 reservepolitibetjente.....	373	379
600 politibetjente.....	312	288
118 overpolitibetjente af 2. grad	76	42
178 overpolitibetjente af 1. grad	92	86
68 politiassistenter af 2. grad..	23	45
26 politiassistenter af 1. grad..	10	16
1.742 i alt	886	856

<i>Kriminalpolitiet:</i>		
246 kriminalbetjente.....	116	130
106 kriminaloverbetjente.....	46	60
31 kriminalassistenter af 2. grad	14	17
8 kriminalassistenter af 1. grad	1	7
391 i alt	177	214

<i>Andre kategorier:</i>		
I alt 51	17	34

343 anholdt efter den 19. september 1944

Ordens-, civil- og landpoliti:

	heraf i Kbh.	i pro- vinsen
175 reservepolitibetjente.....	57	118
83 politibetjente.....	34	49
21 overpolitibetjente af 2. grad..	5	16
25 overpolitibetjente af 1. grad..	10	15
7 politiassistenter af 2. grad...	5	2
0 politiassistenter af 1. grad...	0	0
311 i alt	111	200

<i>Kriminalpolitiet:</i>		
15 kriminalbetjente.....	6	9
7 kriminaloverbetjente.....	1	6
2 kriminalassistenter af 2. grad	0	2
2 kriminalassistenter af 1. grad	1	1
26 i alt	8	18

<i>Andre kategorier:</i>		
I alt 6	1	5

Til Tyskland deporteredes af de 2.633

før 19. september.....	35
umiddelbart efter aktionen 19. september.	1.912
senere.....	20
I alt	1.967

Herhjemme interneredes af de 2.633

før 19. september.....	71
den 19. september.....	272
senere.....	323
I alt	666

Interneringen i tyske koncentrationslejre

	pr. 30.4.1969	pr. 31.12.1983
Internerede i alt	1967	1967
Død i tyske lejre	81	81
Afsked med eller uden pension	606	1.024
Afsked på grund af alder med pension	164	613
Afgået ved døden før pensionering	132	210
Afgang i alt	983	1928
I tjeneste	984	39
Heraf invaliderede	480	2

Af de ovennævnte afskedigede pr. 31.12.1983 (1024 + 613) er ca. 400 senere døde efter sygdom, der formentlig skyldes følger af opholdet i de tyske lejre. Af gruppen på de 210, der er afgået ved døden før pensioneringen er ca. 50 døde som direkte følge af sygdom pådraget i koncentrationslejrene. Af de internerede 1967 lever således (1967 ÷ (81 + 400 + 210)) = ca. 1276 endnu. Heraf er ca. 600 invaliderede i sværere eller mildere grad som følge af kz-opholdet.

Redaktionen bemærker:

Ovennævnte talopstillinger skal tages med et vist forbehold. Når en person er fratrukket polititjenesten føres ikke mere statistik over pågældendes videre skæbne.

Oplysningerne bygger på SKØN efter oplysninger i personale-registraturen og materiale stillet til rådighed fra Buchenwald-klubben. □

Litteratur om politiet under 2. verdenskrig

Udarbejdet af bibliotekar *Palle Bergendorff*.

Palle Bergendorff

Listen indeholder litteratur i form af bøger udgivet i Danmark i perioden 1940-84.

Skønlitterær behandling af emnet er ikke medtaget. Ligeledes er værker med hovedvægten lagt på formidling af billeder udeladt.

Vedrørende illegale udgivelser henvises til »Besættelsestidens il-

legale blade og bøger 1940-45«. (Pkt. 3 i afsnittet »Kildesamlinger«.)

For at konstatere tilstedeværelsen af relevant materiale er alle bøger under afsnittene: »Oversigtsværker«, »Kildesamlinger« og »Politiet under besættelsen« gennemset.

Oversigtsværker:

1. Besættelsen 1940-45. Politik, modstand, befrielse / Red.: Jørgen Hæstrup ... et al. Politiken, 1979. 360 s. (Tidligere: Besættelsens Hvem Hvad Hvor.)	2. Bjarnason, Markus: Danmark under besættelsen 1940-45. Gyldendal, 1965. 274 s. 3. Danmark besat og befriet / Red.: Hartvig Frisch, Vilh. Buhl og Eiler Jensen. Fremad, 1945-48. Bd. 1-3.	4. Danmark under besættelsen / Red.: Vilhelm la Cour. Westermann 1945-47. Bd. 1-3. 5. Danmark under verdenskrig og besættelse. Historiske enkeltfremstillinger / Red.: Aage Friis. Normann og Arnkrone, Odense 1946-48. Bd. 1-5.

6. Danmarks historie / Red.: John Danstrup og Hal Koch. Politiken, 1978. 591 s. (Bd. 14: Besættelse og atomtid 1939-1978).
 7. De fem lange aar. Danmark under besættelsen 1940-45 / Red.: Johannes Brøndsted og Knud Gedde. Gyldendal, 1946-47. Bd. 1-3.
 8. Hansen, H.: Besættelsens fem onde aar. Politiske strejflys over udviklingen fra 9. april 1940 til 5. maj 1945. Haase, 1945. 244 s.
 9. Herdahl, Carl: Fra de onde aar. Strejflys over besættelsens Danmark. Forlaget Dansk Fremtid, 1945. 82 s.
 10. Johnson, Alfred: Danmark besat og befriet. 9. april 1940 - 5. maj 1945. Fortalt for ungdommen. Samleren, 1965. 132 s.
 11. Kjersgaard, Erik: Besættelsen 1940-45. Politiken, 1980, Bd. 1-2.
 12. la Cour, Vilh.: Danmarks historie 1900-1945. Berlingske, 1950. Bd. 1-2.
 13. Madsen, Vald.: 9. april 1940 - 5. maj 1945. Hernov, 1967. 142 s.
 14. Outze, Børge: Danmark under den anden verdenskrig. Hasselbalch, 1962-68. Bd. 1-4.
 15. Refslund, Chr., og Max Schmidt: Fem aar. Indtryk og oplevelser. Hagerup 1945-46. Bd. 1-2.
3. Buschardt, Leo: Besættelsestidens illegale blade og bøger. 1940-1945. En bibliografi udarbejdet af Leo Buschardt, Albert Fabritius og Helge Tønnesen. Det kongelige Bibliotek, 1954. 202 s. (Tillæg i 1960).
 4. Danmark under 2. verdenskrig. Kilder og tekster / Red.: Jørgen H. Barfod og Edele Kruchhow. Gyldendal, 1972-74. Bd. 1-2.
 5. Frit Danmarks hvidbog. Besættelsestiden i dokumenter og kommentarer / Red.: Peter P. Rohde. Thanning & Appel, 1945-46. Bd. 1-2.
 6. Det illegale Frit Danmark. 1942-1945. Gyldendal, 1946. 478 s.
 7. Den illegale presse 1940-45. En antologi / Red.: Leo Buschardt ... et al. Gyldendal, 1965. 563 s.
 8. Kilder til besættelsestidens historie. Dansk Historisk Fællesforening, Viborg 1964. 76 s.
 9. Tiedje, A.: Danmark under besættelsen. En bogliste fra biblioteket. Bibliotekscentralen, 1976. 19 s.
- Politiet under besættelsen**
1. Barfod, Jørgen H.: Et centrum i periferien. Modstandsbevægelsen på Bornholm. William Dams Boghandel, Rønne 1976. 355 s.
 2. Barfod, Jørgen H.: Helvede har mange navne. En beretning om koncentrationslejre og fængsler, hvor der sad danskere. 1940-1945. ZAC, 1969. 464 s.
 3. Bennit, Poul: Dansk politi bag pigtraad. Skandinavisk Bogforlag, Odense 1945. 188 s.
 4. Børneboe, Lars: Ingen kender dagen. Grænsegendarmeriet under krig og besættelse 1940-1945. Nationalmuseet, 1970. 179 s.
 5. Danske i tyske koncentrationslejre / Red.: Johannes Fosmark. Gyldendal, 1945. 246 s.
6. Friemel, Kaj: Den dystre rejse. Af en dansk politimands dagbog: om liv og død i tyske koncentrationslejre 1944-45. Dansk Historisk Håndbogsforlag, 1983. 168 s.
 7. Fanger i Frøslevlejren 1944-45 / Ved Jørgen Mågård. Nationalmuseet, 1974. 202 s.
 8. Gjentofte Kommune under besættelsen 1940-1945 / Red.: L. Gotfredsen og J. H. Landt. Historisk-topografisk Selskab for Gjentofte Kommune, 1947. 296 s.
 9. Hansen, Poul: Kampen om Amalienborg den 19. september 1944. Gyldendal, 1945. 78 s.
 10. Haxell, Aage: Politiets deportation. A. Rasmussens Bogtr., 1946. 82 s.
 11. Henningsen, Sven: Esbjerg under den anden verdenskrig 1939-1945. Esbjerg Kommune, 1955. 261 s.
 12. Hoe, Niels: Fange i Buchenwald. En dansk betjents oplevelser. Nyt Nordisk Forlag. Arnold Busck, 1945. 76 s.
 13. Hæstrup, Jørgen: Kontakt med England 1940-43. Thanning & Appel, 1954. 328 s.
 14. Hæstrup, Jørgen: Til landets bedste. Hovedtræk af departementchefstyrets virke 1943-45. Gyldendal, 1966-71. Bd. 1-2.
 15. I tysk fangenskab / Red.: Anders Georg. Branner, 1945. 212 s.
 16. Jakobsen, Ejnar: Sæby under besættelsen 1940-45. Henriksens Boghandel, Sæby 1970. 55 s.
 17. Jensen, K. J.: Nyborg under besættelsen 1940-45. Historisk samfund for Fyns Stift, 1970. 182 s.
 18. Johannesen, Erik: De illegale. Centrum, 1983. 144 s.
 19. Kirk, Hans: Modstandsfolk. Komm. S., 1978. 92 s.
 20. Kolding under besættelsen. 9. april 1940 - 5. maj 1945 / Red.: K. Baagøe og Erik Ebstrup. Konrad Jørgensens Forlag, 1946. 365 s.

Kildesamlinger:

1. Besættelsestidens fakta. Dokumentarisk haandbog med henblik på lovene af 1945 om landsskadelig virksomhed m.v. / Red.: Niels Alkil. Schulz, 1945-46. Bd. 1-2.
2. Betænkning til Folketinget afgivet af den af Tinget under 15. juni 1945 nedsatte kommission i henhold til Grundlovens § 45. 1945-58. Bd. 1-15 + registre + 23 bind bilag. (Den Parlamentariske Kommissions betænkning).

21. Larsen, Leif: Borgerlige partisaner. Gyldendal, 1982. 217 s.
22. Lindebro, Ricard: Politi i fangenskab 19. september 1944 – 4. maj 1945. Nyt Nordisk Forlag, 1948. 253 s.
23. Madsen, Carl: Vi skrev loven. Stig Vendelkær, 1969. 413 s.
24. Martinsen, Harald R.: Kampen for Danmark. Hasselbalch, 1945. 344 s.
25. Mindeblad for de under Danmarks frihedskamp faldne politimænd. Rigspolitechefen, 1945. 64 s.
26. Mosaik til et mønster. 25 år for 19. september 1944. Jørgen Smith, Hegnet 1, Glostrup 1969. 32 s.
27. Nielsen, Aage: Fange – dog fri. En dansk politimands oplevelser i tysk fangenskab 19. september 1944 til 4. maj 1945. Lohse, 1970. 285 s.
28. 19. september. 12 politimænds beretning om opholdet i de tyske koncentrationslejre / Af Carl Aage Redlich ... et al. Samlerens Forlag, 1945. 330 s.
29. Redlich, Carl Aage: I lovens navn. Københavns politi gennem tiderne. Politihistorisk Selskab, 1982. Bd. 1-2.
30. Rosengreen, Bjørn: Dr. Werner Best og tysk besættelsespolitik i Danmark 1943-1945. Odense Universitetsforlag, 1982. 197 s.
31. Schjøtt, Folmer: Fange i Frøslev. Skandinavisk Bogforlag, Odense 1945. 174 s.
32. De sidste timer. Afskedsbreve fra de henrettede danske patrioter. Berlingske Forlag, 1946. 248 s.
33. Stemann, P. Chr. v.: En dansk embedsmands odysseé. Gyldendal, 1961. Bd. 1-2.
34. Thune Andersen, T.: Da pigtraaden brast. Dansk Røde Kors læge i Tyskland. Westermann, 1945. 186 s.
35. Thune Jacobsen, E.: På en uriaspost. Folmer Christensens Forlag, 1946. 188 s.

36. Thune Jacobsen, E.: Et tilbageblik. Lovgivning og justitsvæsen 1941-1943. Forf. Forlag, 1945. 16 s.
37. Trolle, Jørgen: Syv måneder uden politi. Nyt Nordisk Forlag. Arnold Busck, 1945. 208 s.
38. Aarhus under besættelsen / Red.: Georg Andrézen. Aros, Århus 1945. 331 s.

Tidsskrifter

1. Dansk politi. Udg. af Dansk Politiforbund og Dansk Kriminalpolitiforening. 1969-1971.
2. Danske politietferretninger. Udg. af Rigspolitechefen. 1950-1953.
3. Etaten. Officielt organ og medlemsblad. Tidsskrift for overordnede i ordenspolitiet. 1953.
4. Kriminalpolitibladet. Medlemsblad for Dansk Kriminalpolitiforening. 1923-1969.
5. Kristeligt politiblad. Udg. af Kristelig dansk Politiforening. 1926-1953.
6. Politi-etaten. Medlemsblad for »Foreningen af politiassistenter m.fl. i Danmark«. 1954-1965.
7. Politi og borger. 1945-47.
8. Politibladet. Udg. af Dansk Politiforbund. 1933-1969.
9. Politietferretninger. 1865-1949.
10. Politiet. Tidsskrift for politivæsen. Udg. af Rigspolitechefen. 1938-1971.
11. Politiets årsberetning. Udg. af Rigspolitechefen. 1938-1947; 1979; 1981; 1982.
12. Tidsskrift for dansk politi. Udg. af Dansk Politiforbund, Dansk Kriminalpolitiforening, Rigspolitechefen og Foreningen af Politimestre. 1972-.
13. Årsskrift. Politihistorisk Selskab. 1981; 1982; 1983.

Jubilæumsskrifter

1. Bornholms Politiforening. 1962. 32 s. (På omslag. 50 år. 1912 – 1. august – 1962).

2. Dansk Politiforbunds 50 års jubilæum / Red.: Carl Aage Redlich. 1952. 79 s. (På omslag: Dansk Politiforbunds jubilæumsnummer. 1902 – 3. juli – 1952).
3. Dansk Politiforbunds jubilæumsskrift. 1902 – 3. juli – 1962.
4. Dansk Politiforbunds jubilæumsskrift. 1902 – 3. juli – 1977.
5. Frederiksberg Politiforening gennem 50 år / Red.: Paul Lund, Erik Müller og S. Ørsbo. 1953.
6. Gl. Roskilde Amts Politiforening. 1916-1966. – Red.: P. M. Pedersen. 1966. 20 s.
7. Graasten Politiforening 1920-1970 – Red.: Knud Jensen ... et al. 1970. 28 s.
8. Københavns Politiforening. 1898 – 26. februar – 1948. 1948. 64 s.
9. Møbius, Kristian: Jubilæumsskrift for Politiforening i Ringsted-Slagelse politikredse 1976. 19 s.
10. Politi og Borger: Århus Politiforening 31. marts 1901-1976 / Red.: Fl. Bay-Jensen ... et al. 1976. 48 s.
11. Randers Politiforening 1903 – 31. december – 1953 / Red.: T. Juul Mortensen og Kr. Gjøtrup. 1953. 64 s.
12. Randers Politiforening 1903-1978 – Red.: E. Hasselholt Jørgensen ... et al. 1978. 60 s.
13. Redlich, Carl Aage: Københavns Politiforening 1898 – 26. februar – 1973. 1973. 32 s.
14. Thisted Amts Politiforening. 50 års jubilæum. 1966. 17 s.
15. Thuesen, Aage: Frederiksborg Amts Politiforening 1916-1966. 1966. 17 s.
16. Aalborg Politiforening. Jubilæumsskrift 1912 – 21. april – 1962. 1962. 37 s.
17. Århus Politiforening gennem 50 år. 1901 – 31. marts – 1951 / Red.: C. Snorgaard. 1951. 56 s. □

Sernspruch · Sernschreiben · Funktspruch · Blitzspruch

Date, Ende	SPFS		Nr.	Deliberat				
				2833	an	Tag	Zeit	durch
Bemerkung:								
Zugangsknoten oder aufgenommen								
von	Tag	Zeit	durch					
HXS1	5.5.	1110	H.					
Wegung ++ KR - BLITZ - HXS1 130 5.5.0045 == über die Stelle								
Zug: HOEH. SS - UND POLZ. FUEHRER ==								
Zeit:								
Deliberat-Bemerkung:								
Sernspruch-Zeichen:								

AB 5.5.45 0800 UHR DTSC. SOMMERZEIT WAFENRUHE GEGENUEBER DEN TRUPPEN DES FELDMARSCHALLS MONTGOMERY. SIE UMFASST ALLE VERBAENDE DES HEERES, DER KRIEGSMARINE, DER LUFTWAFFE UND DER WAFEN - SS IM BEREICH DER NIEDERLANDE, FRIESLAND EINSCHL. DER WEST- UND OSTERREICHISCHEN ISELN UND HELGOLAND, SCHLESWIG-HOLSTEIN UND DAENEMARK. SOFORT AN SAEMTLICHE UNTERSTELLTEN TRUPPEN BEKANNTGEBEN. EINGANG DES BEFEHLES NACHPRUEFEN. TRUPPE BLEIBT MIT IHREN WAFEN IN STELLUNG, IN SEE, BEFINDLICHE TRANSPORTBEWEGUNGEN DER KRIEGSMARINE LAUFEN WEITER. KEINERLEI ZERSTUERUNGEN, SCHIFFSVERSENKUNGEN UND KUNDGEBUNGEN. SICHERUNG ALLER VORHAETE. GEHORSAM UND DISZIPLIN MIT EISERNER STRENGE AUFRICHT ERHALTEN. WEITERE BEFEHLE FOLGEN. GEZ. KEITEL GENERALFELDMARSCHALL, VORSTEHENDER BEFEHL IST SOFORT AN ALLE TRUPPEN UND DIENSTSTELLEN BEKANNT ZU GEBEN. JEDE AUFFORDERUNG AUF WAFENNIEDERLEGUNG ODER UEBERGABE VON WACHEN IST ABZULEHNEN.

Sernspruch Sernschreiben Funktspruch Blitzspruch	Nr.	Mon	An	Tag	Zeit	Zuschreiber Off. (Uff.)	
						Name	Dienstgrad

+++0510 EINS KORN SPRS +++

25 Wehrverordng Nr. 5. Wehr. Dienstb. (Pres. Gebiet), 1938

Tidsskrift for Dansk Politi

Udgivet af Dansk Politiforbund,
Dansk Kriminalpolitiforening,
Rigspolitehfen og
Foreningen af politimestre

Redaktører: Bjarne Jeppesen, Knud Ole Bennekou og Birgitte Stampe.

Ansvarlig i henhold til presseloven:
Flemming Bay-Jensen.

Medarbejdere på dette temanummer:
Henning Koch og Henrik Stevnsborg

Grafik: Erik Rathje

Redaktion og ekspedition:
Alhambravej 6, 1826 København V
Telefon (01) 22 15 00.

Oplag 15.000 stk.
Tryk: Viborg Industritrykkeri

